ВІСТІ КОМБАТАНТА

6

ТОРОНТО — НЬЮ-ЙОРК 1969

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький, Василь Верига

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ: А. Валійський, В. Гузар, Ю. Лопатинський, Р. Купчинський, І. Носик

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

Статті, підписані прізвищем, чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Wien XX
Dresdnerstr. 124/III/19

Канада - Захід:
Mr. Lew Rudnyckyj
297 Chelsea Ave.,
Winnipeg 15, Man., Canada

Аргентина:
Fraternidad de Los Ex-Comb
de la 1a DU ENU, c. Maza 144,
Buenos Aires, Argentina.

Англія:
Mr. Wasyl Nakonechny
23 Alexandra St.
Ashton - U - Lyne, Lancs, England

Австралія:
Mr. C. Mishchuk, 12 Victory St., Belmore N. S. W., Australia.

З.Д.А.:
"VETERANS' NEWS",
P. O. Box 1184, Church St. Station,
New York, N.Y. 10008, U.S.A.

Канада і інші країни:
"VETERANS' NEWS"
41 Whitbread Cres.
Downsview 465, Ontario, Canada.

VETERANS' NEWS, bi-monthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York, N. Y. 10008, U. S. A.
In Canada: Editor — 9 Skylark Ave., Toronto 9, Ont.

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1969 Торонто - Нью-Йорк Ч. 6 (43)

З ДНЕМ РІЗДВА ХРИСТОВОГО та НОВОГО 1970 РОКУ
усій Українській Церковній Єрархії, а зокрема Його Блаженству Верховному Архиєпископові Йосифові Кардиналові Сліпому, українським ветеранам, політичним і громадським організаціям та їх проводам, а головно Українському Народові в цілому світі — засилає щирий християнський привіт —

Христос Родився!

РЕДАКЦІЯ та АДМІНІСТРАЦІЯ «ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА»

ЗМІСТ

Василь Верига

БРЕХНЕЮ ДАЛЕКО НЕ ЗАЇДЕШ...

(На маргінесі відзначування події, якої в Україні не було)

З нагоди 52-ої річниці т. зв. «великої жовтневої революції» 6-го листопада ц. р. відбулось у «Жовтневому Палаці» столиці України «торжество», на якому від ЦК КПУкраїни промовляв його член О. Ляшко. Це, що жовтнева революція 1917 року у Петербурзі немала ніякого відношення до України, як і про те, що в той час український нарід уже творив своє власне державне життя на чолі із Центральною Радою на своїй території, як і про те, що вождь «жовтневої революції», В. І. Ленін, небаром після захоплення влади в Росії, визнав незалежність Української Народньої Республіки, ніхто не згадав ані словечком.

Большевицько-московський режим в Україні не тільки нехтує фактами, які йому невигідні, він також викривляє дійсність і у своїй діялектиці надав деяким словам із політичної термінології зовсім іншого змісту. Поневолення — називається визволенням, неволя — свободою, московський шовінізм — братерством, московські колонії — державами, а панівне становище в цих т. зв. «республіках» — «братньою поміччю».

За 50 років совєтської влади, Україну перетворено в московську обезправнену колонію, в якій рядять москалі по своїй волі, зовсім не рахуючись із інтересами українського народу. А мимо того О. Ляшко, ані загикнувшись, заявив, що «у братній сім'ї народів Радянського Союзу, український народ здобув свою державність(!?), здійснив заповітну мрію про воз'єднання всіх (!?) своїх земель у єдиній Українській Радянській державі» (Егеж! — В. В.). (Літер. Україна, 7 лист. 1969).

Не менш абсурдне твердження зробив два роки тому московський гавляйтер в Україні, Петро Шелест, безсоромно заявляючи, що в Україні «розцвітає і збагачується чарівна українська мова» і за 50 років совєтської влади, «вона (українська мова), зі сфери побутового спілкування перейшла в сферу державного управління, культури, науки, в усі галузі суспільного життя» (Молодь України, 24 грудня 1967).

Колись за часів герматичного відокремлення СССР від решти світу, дехто міг ці твердження брати поважно, не маючи змоги порівняти пропаганди із дійсністю, але сьогодні це вже неможливе. Банкрутство совєтської господарської системи, побудованої на утопійних теоріях Маркса й Енгельса, змусило кремлівських верховодів відкрити кордони для

туристів, нібито в ім'я «мирного співіснування», а на ділі для того, щоб одержати якнайбільше американських долярів від туристів і рятувати ними напів-збанкрутовану економіку. Завдяки цьому, громадяни західніх країн, мають змогу відвідувати СССР, а зокрема Україну, і побачити на власні очі, що немає «Української Радянської держави», але є московська колонія, названа УРСР, в якій москалі і надалі здійснюють «інструкції» Катерини ІІ-ої, дані ген. П. Румянцеву: «викоренити серед українців фальшивий погляд на себе як на народ цілком відмінний від москалів». Але ці інструкції у 20-ому столітті виконуються при помочі модерних засобів масової комунікації. Українська телевізійна та радієва сітка є українською тільки в географічному розумінні. Хоча вони вдержуються за гроші стягнені із податків від громадян України, їхні програми на менше як 80 відсотків заповнюють трансляції з Москви в російській мові. В містах України, навіть у тих, де до 1939 р. москаля годі було зі свічкою знайти, сьогодні всевладно панує російська мова на вулицях, в урядових установах, а навіть у школах. Так трактують офіційну українську урядову мову в «Українській Радянській державі» і це в розумінні П. Шелеста називається «розцвітанням та збагачуванням чарівної української мови». Так само неоціненої вартости історичні пам'ятники українського народу занедбуються і вони руйнуються, а в той же сам час «український уряд» ставить пом'ятники московським «ґероям», які допомагали поневолювати Україну. Архівальні документи до минулого України, в державних архівах, чомусь то йдуть із димом, а тих, що мають відвагу стати в обороні всього, що дороге кожному українцеві, — таврується «зрадниками» чи «підривниками совєтської влади» і засилається в т. зв. «трудово-поправчі табори» і то не в Україні, а таки в Росії чи на Сибірі, на повільну смерть від голоду, холоду та важкої праці.

Ще до недавна декому здавалось, що Москві таки вдасться здушити український народ і перетворити його із політичного в географічне поняття і, як це твердив Хрущов, злити його разом із іншими, в один совєтський, тобто, московський народ. Неодного із нас такі думки тривожили і хвилювали і настирливо насувалось питання: «невже ж це таки дійсно до того дійде?» Але пляни не все здійснюються повністю. Хрущов хвалився, що не скорше і не пізніше як у 1972 році СССР економічно пережене Америку, але цього не сталося. Так само не вдалось кремлівським верховодам перемогти духа українського народу і привести його до капітуляції в ім'я «великого совєтського народу».

Совєтська оліґархія на чолі із Леніном, а опісля Сталіном і Хрущовом, у минулому, а тепер із Косиґіном і Брежньовом, вірила і ще вірить, що брехливою пропаґандою, а зокрема при помочі індоктринованої

школи, вдасться перевиховати людину до тієї міри, що вона перестане бути собою і стане тільки бездушним знаряддям у руках кремлівських доктринерів. Історія знає цілий ряд ґрандіозних плянів, які здебільша провалювалися тоді, коли цього можна було найменше очікувати. Провалювалися вони через якусь там маленьку детайль, якої пляновики не взяли належно в рахубу.

Такою детайлю в історії совєтського плянування в Україні були школи, яких совєтська влада пильнувала дуже дбайливо, а зокрема, програми навчання у них. Школа мала стати на службі московського червоного імперіялізму як чинник русифікації і винародовлення не-московських народів СССР. Забули одначе московські пляновики про те, що школа вчить не тільки заучувати добре продумані та розплянованi пропаґандивного характеру лекції, але вона також учить думати, думати самостійно і то навіть тоді, коли цього не бажають собі її опікуни. Школа також учить спостерігати і аналізувати світ, який окружає нас, учить розуміти явища, якими людину обдаровує життя кожного дня та робити самостійні висновки.

Так само переочено дуже важливу детайль у процесі виховання, а це те, що саме виховання не є одностороннім але дво-стороннім процесом. Школа вчить не тільки думати але також учить як виховувати самого себе, і якраз процес самовиховання є найважливішим у кожної людини, бо тоді як людина перебуває у школі тільки певний час, — вона перебуває стало сама із собою. Вона вчить себе сама на підставі і при помочі пережитих власних і чужих досвідів.

У відміну до стану із часів збройних Визвольних Змагань українського народу в 1917 - 1920 рр., Україна сьогодні є покрита густою мережею різних шкіл, у яких виховується молоде покоління на добрих патріотів «великої совєтської родіни». І через те, порівнюючи інтелекту-

альний стан України сьогодні із станом із перед 50-ти років, ми, в ім'я правди, мусимо ствердити, що сьогодні в Україні неграмотність ліквідовано і пересічний українець уже є грамотною, ба навіть національно свідомою людиною. Правда, не обійшлось і тут без жертв! Неодному із членів молодого покоління совєтська школа зігнула, або й зовсім зламала його національний хребет, але на щастя, це не є поголовне явище.

Сьогоднішнє молоде покоління — це стовідсотковий продукт совєтської виховної системи, яке заледве пам'ятає страхіття 2-ої світової війни. Це покоління не мало ані змоги, ані можливости стрінутись безпосередньо із іншими ідеями чи запізнатись із іншою політичною системою. А однак із його рядів виходить чим раз то більше свідомих українців, які чим раз то сміливіше стають за права українського народу. Якраз із цього покоління, якому не можна закинути ані приналежности до націоналістичних організацій, ані співучасти у боротьбі проти московсько-большевицьких окупантів у 1917 - 1920 рр., виходить цілий ряд молодих людей, які читають совєтську конституцію і вичитують у ній те, що в Україні немає того, що повинно б бути. Вони бачать наочно, що конституція — призначена для їхньої батьківщини не переводиться в життя. І ось ці молоді люди мають цивільну відвагу питати «уряд» України та ЦК КПУкраїни, чому ніхто не поступає згідно із конституцією чи судовими приписами, а робиться усе не так як повинно. Чому в Україні немає рівноправности та братерства, але є «старший» і «молодший брат». Чому українська мова й культура відсувається на другорядні місця у користь мови і культури «старшого брата» - москаля. А вкінці, вони вже зовсім конкретно вимагають, щоб Україна була, як це твердить і конституція, а вслід за нею і О. Ляшко, суверенною Радянською державою, покликуючись навіть на те, що конституція дає Україні право на виступ із Совєтського Союзу. Доказів на це вже є сьогодні чимало в Україні. Вони поширюються у відписах під назвою — «захалявної літератури», яка вкінці знайшла свій шлях і до нас у західній світ.

Боротьба в Україні в останніх роках перейшла, як бачимо, із мовно-культурної площини в політичну. Цікаве при тому є те, що цей перехід не є вислідом впливів тих чи інших українських політичних груп чи середовищ поза Україною. Молоді люди, які стали на шлях політичної боротьби, не мали ніколи стичности із цими групами, і до речі, їхні методи боротьби є зовсім відмінними, це методи леґалістичні, пристосовані до внутрішніх вимог і обставин, яких закордонні середовища не є в стані зрозуміти і належно проаналізувати.

Цей рух, який сьогодні набирає в Україні чим раз то більшого розмаху, є в основному витвором самої таки московсько-большевицької системи, що своєю брехливою пропаґандою і нетактовною політикою розподілу на «старшого» і «молодшого брата», викликала належну реакцію. Так як капіталізм породив соціялізм а імперіялізм — націоналізм, так московський совєтський імперіялізм спричинився до заіснування нового руху, учасники якого називають себе прямо українськими патріотами.

Ми, колишні учасники збройного виступу проти московського поневолення, чи ті із Визвольних Змагань 1917-20 років, чи 1-ої Української Дивізії УНА, чи із рядів Української Повстанської Армії із періоду 2-ої світової війни, повинні цей патріотизм належно оцінити і всесторонньо піддержати. А піддержимо ми його найкраще через вміле і тактовне інформування світу про боротьбу українського народу під московською тиранією. Нам треба популяризувати українську проблему так, як вона є сьогодні спопуляризована в Совєтському Союзі. Відвідувачі союзних республік СССР стверджують, що українці сьогодні стали лідером у русі спротиву проти московських надуживань у немосоквських країнах СССР. Очі всіх поневолених народів звернені сьогодні в сторону України, бо Україна є центром із яким мусить числитися і Москва, тому, що вона (Україна) завелика, щоб її проковтнути за одну ніч, як це сталося із кримськими татарами. Відвідувачі із України вважають, що події у Чехословаччині у 1968 році були корисними із точки бачення визвольної боротьби народів СССР. Московська «братня допомога» у тій країні зробила із зарозумілих колись чехів — природних союзників України. Україна для чехів, як і для інших т. зв. народніх республік, не є вже непотрібною і зайвою проблемою, якої треба ради мира уникати. Україна для них зовсім реальна сила із якою треба числитися і на яку треба розраховувати в боротьбі із московським червоним імперіялізмом і колоніялізмом. Україна своїм людським потенціялом стала рушієм за свободу і права людини, а через те і Ахілевою п'ятою СССР. Москва намагається зліквідувати, чи бодай зневтралізувати Україну, як лідера, при помочі русифікації, вивозів молоді поза Україну тощо. Для московського ко-

лоніялізму є загрозою не тільки 50 мільйонів громадян України, але ще більше те, що всі поневолені народи СССР, які разом творять більшу частину всього населення Совєтського Союзу, дивляться на Україну як на природнього лідера в боротьбі із московським колоніялізмом.

При цьому не можна забувати, що і в самій Росії є рух спротиву проти панівного режиму, якого, хоча він опирається на відмінних заложеннях, не можна нехтувати а радше треба його використовувати в мобілізації сил проти совєтського режиму для його ослаблення. Прохання які доходять до нас із України можна коротко зреферувати як вимогу, **щоб ми закинули внутрішні міжпартійні та міжрелігійні спори, а консолідували всі свої сили для зрушення публічної опінії у світі в користь України.** Все, що ми робимо позитивного тут — те відчувається дуже скоро не тільки в Україні, але навіть і в Москві. Москва сьогодні із різних причин дуже вразлива на публічну опінію і тому, хоч-не-хоч, мусить бодай частинно із нею числитися. Тому, без жодних «але», всі ми повинні стати до праці, поширюючи правду про Україну та про її боротьбу за вселюдські та національні права, які є невід'ємною частиною і передумовою існування усього вільного світу.

Д-р Юліян Рабій

СТРІЛЕЦЬКІ МОГИЛИ НАД СТРИПОЮ

Після семиковецьких боїв осталися могили УСС-ів у Вівсю, в раковецькому лісі і могила-пам'ятник в Семиківцях. Про ті могили у повоєнних виданнях є лише короткі спомини, однак ніде нема згадки про їх дальшу долю. Нині по них вже нема сліду, бо післяверсальська Польща руками своїх поліцаїв цілковито зруйнувала їх. Як наочний свідок подаю коротенький опис і їх дальшу історію.

Село Вівсє. В листопаді 1915 р. після боїв під Семиківцями, в часі хвилевого постою полку УСС у Вівсю, відбулися похорони двох Усусусів, пхор. Берегуляка і стр. Івана Медвідьчука. Тіла обох стрільців обвинені у військові, сірі цельти, без трун, перевезено з побоєвища до села Вівсє і зложено на плотяних марах в селянській стодолі при бічній доріжці від гостинця, що вів з Підгаєць на велику сільську площу біля спаленого фільварку Лямезанів.

У сіру, осінню днину, коли віяло вже приморозком, відбулися похорони названих стрільців. На сільській дзвінниці вдарили дзвони. Тіла зложено на господарський, драбинястий віз, на переді походу за хрестом і хоругвами йшла стрілецька духова оркестра на чолі з десятником Михасем Гайворонським, за ними полковий курат о. Андрій Пшепюрський, місцевий український парох і полковий дяк віст. Скасків, студент теології. При звуках похоронних маршів похід зупинився на згаданій вище площі, де вже був приготований гріб, а біля нього зібрався цілий полк УСС, з полковником Грицьком Коссаком і зі старшинами.

По похоронних відправах і по промові о. курата Пшепюрського, тіла зложено в одному гробі, висипано маленьку могилку, на якій поставлено хрест і посаджено дві берізки.

Відтоді рік-річно у Зелені Свята збиралася людність Вівся і довколишніх сіл, де наші священики при уквітчаній могилі відправляли панахиду.

У роках 1924-25 засновано Комітет Вівсян, який при помочі молоді висипав на тому місці високу до 4-рьох метрів могилу і на ній поставив хрест з виписаними на ньому прізвищами обох поляглих стрільців. У Зелені Свята відбулося посвячення могили і хреста. До Комітету, який займався тим святом, належав також кол. старшина УСС Степан Гуцал

зі Слободи Золотої; нині він живе в Ютиці, який, як наочний свідок, розповів мені про дальшу історію стрілецьких могил над Стрипою, якому в цьому місці дякую за ті інформації.

На згадане свято посвячення могили зійшлося понад 10,000 місцевої і довкільної людности, з церковними "процесіями" і з 15 священиками у церковних ризах. Прибула також кінна бандерія з Новосілок, в одностроях. Церковними відправами проводив о. прелат Леонтій Куницький зі Львова, який виголосив патріотичну проповідь. Промовляли рівнож запрошені гості, представники наших установ, між ними редактор Дмитро Паліїв і адвокати з Бережан д-р Володимир Бемко і д-р Михайло Західний. По відправах нарід переходив попри могилу і складав вінки та квіти. Коли почала переходити кінна бандерія січовиків, тоді польський кінний поліцай вдарив тростиною по голові одного січовика, якому впала з голови шапка. Нарід почав "напирати" на поліцая і сипати камінням, а коли поліцай впав з коня у рів, біля фільварку Лямезанів, а на поміч поліцаєві виступила з одної стодоли польська поліція з наїженими крісами, а з нею кількох кінних поліцаїв.

Наші священики і гості зі Львова і Бережан успокоїли розлючений народ, який спокійно розійшовся, а поліцай втік на коні дорогою до Маловід.

В часі злощасної польської "пацифікації" в 1933 році не вдалося місцевим польським боївкам розбити згадану могилу, яку сільська молодь все справляла, аж десь літом 1935 р. з'явилася в селі польська поліція і зібрані боївкарі на чолі з війтом Яном Клєхом (зайда зі Шлеська) і солтисом Ґрубяком почали руйнувати описану могилу. Одної ночі вибухнула, при розбірці могили, саморобна бомба, поранила одного поляка, але могилу поляки при помочі поліцаїв таки зруйнували. Кості обох Усусусів Берегуляка і Медвідьчука викинули з гробу, всипаючи до мішка, а мішок забрав на свою фіру війт Клєх, покликавшись на наказ від старости. Стрілецькі кості пропали, а по могилі не зісталось сліду. За стараннями обох згаданих, війта з Козової Яна Клєха і солтиса Ґрубяка, польські власті побудували на місці, де була могила, костел з цегли і каміння для місцевих 9 латинських родин і для ужитку нових польських кольоністів з Янковіц і польські ксьондзи з Козової і Новосілок напереміну правили в костелі Богослужби.

В Альбомі УСС, Львів 1936 р., на сторінках 52, 53 і 63 поміщені світлини з Вівся, стрілецькі могили, пхор. Берегуляк і світлина з похоронів — дальше світлина хор. Яремкевича і його могила, під горбом при в'їзді до села Соснова, з хрестом і написом: хор. Северин Яремкевич". Сумніваюся, чи та самітна могила ще донині стоїть там.

Село Раковець. Бої на лінії Семиківці-Раковець закінчилися 3 листопада 1915 р. і наша команда наказала збірання і перенесення тіл усіх поляглих Усусусів до Раковецького ліса, де їх на краю того ліса поховано у окремих гробах. На кожному гробі поставлено дерев'яний хрест і поміщено табличку з написом про поляглого. Сот. Богдан Гнатевич на стор 50 в Альбомі УСС подав число поляглих стрільців на 39, а знову д-р Ст. Ріпецький у збірнику "За Волю України" подав число поляглих 49 стрільців (таблиця XXIV).

Вище описаний раковецький цвинтарик був оточений дерев'яним парканом і ним опікувалася молодь згаданого села. Такий стан тривав аж до 1933 року, себто до часу ганебної польської "пацифікації" в Галичині. Тоді якесь польське шумовиння вночі зруйнувало цей цвинтарик, не залишаючи ні одного хреста, а гроби зрівнано зі землею. Нині те місце заросло бурянами.

Село Семиківці. Могила-пам'ятник УСС під Семиківцями. В пам'ять семиковецьких боїв, в стрілецтві постала думка висипати на побоєвищі високу могилу-пам'ятник, який пригадував би всім будучим затяжні бої на широких, подільських полях над Стрипою.

Наше стрілецтво із запалом зачало сипати ту могилу і швидко на двірському лані в селі Семиківцях, на захід від дороги, яка вела з Іщикова, через Семиківці до Соснова, виросла могила-пам'ятник, як свідок недавньої стрілецької слави. Д-р Б. Гнатевич на стор. 50 в "Альбомі УСС" пише: "На пам'ятку семиковецького бою і для вшанування ще й нині стоїть при гостинці недалеко Семиковець, як свідок Стрілецької слави" (Альбом виданий у Львові у 1936 р.). На стороні 48 того Альбому д-р Гнатевич подав відбитку з мапи, де на захід від семиковецької дороги на горбку (352) видніє місце, де стояв той курган.

Михайло Островерха у своїх споминах "Грозна Калини" на стор. 92 пише про цей курган: "То й не диво, що виринула чисто українська ідея, яка пахне помислом Льоня Лепкого, щоб на цих полях-степу на пам'ятку цих боїв висипати високу могилу. І на семиковецьких полях цю могилу й були висипали. Сипали її усі сотні нашого полку, старшини й стрільці сипали, сипав її полковник Гриць Коссак. Працею сипання могили кермувала наша технічна сотня".

Курган цей з високим дубовим хрестом, по війні став у Зелені Свята, святинею і прибіжищем нашої людности майже з цілого Поділля, де відправляли наші священики панахиди за героїв Усусусів, які свої молоді голови поклали на тому побоєвищі. Однак під курганом не зложено ні одного поляглого стрільця, бо всіх поляглих у семиковецьких боях похоронено в раковецькому лісі (39), у Вівсю (2) і хор. С. Яримкевича під Сосновом.

На стороні 53. у згаданому Альбомі є знимка із сипання тієї могили, а у збірнику д-ра Ст. Ріпецького "За Волю України" на таблиці XXIV є знимка кургана після його висипання, із написом "Могила 49 УСС-ів в Семиківцях, поляглих в бою 2 і 3. XI. 1915". Напис помилковий, бо в дійсності, як я вище подав, це не була "Могила УСС-ів", а був це пам'ятник, висипаний у честь поляглих.

Той курган стрінула така сама доля, як і всі наші стрілецькі могили, які впали жертвою поляків в часі їх вандальської "пацифікації". Його зруйнували поляки ще перед знищенням могили у Вівсю, а землю розкинули по широкому полі.

Нині на місці могили у Вівсю стоїть пустий, польський костел, у раковецькому лісі зруйнований стрілецький цвинтарик заріс буряном, а місце, де стояв семиківський курган, заорано разом з колгоспним ланом. Нема вже слідів стрілецької слави, осталися лише спомини в історії.

Джерела:

1). Українські Січові Стрільці у 20-ліття виступу. Львів 1936.

2). Михайло Оостроверха "Грозна Калини". Нью-Йорк 1962.

3) Д-р С. Ріпецький, як голов. редактор Збірника "За Волю України". Нью-Йорк 1967.

4 Д-р Ю. Рабій, Духова оркестра УСС. "Америка" з р. 1964, чч. 146-155.

5. Вісті одержані від д-ра Володимира Бемка про село Вівсє і тамошню могилу, в листі з дня 14 серпня 1964.

6) Вісті від п. Степана Гуцала, списані в Ютиці дня 23 серпня 1967.

Мирон Заклинський

ЛИСТОПАДОВИЙ ЗРИВ

У вересні 1918 р. заіснували події, що виявили близькість кінця війни і прогру Німеччини й Австрії. У Франції сильна офензива французьких, англійських і американських військ почала на велику скалю перемагати німців і вони відступали щораз дальше. А в дні 29 вересня скапітулювала перед військами Антанти Болгарія, заатакована з півдня, від сторони Греції. Так обі держави станули перед прогрою. Особливо для Австро-Угорщини була вона дуже близька, бо не було з кого створити на Балканах фронт.

Отже Австро-Угорщина перша подумала про мир. Вона й Німеччина звернулися до президента ЗСА Вилсона з пропозицією почати мирові переговори на основі його 14 мирових точок. Від того дня переломові історичні події здоганяли одна одну в щораз скорішому темпі. І так автономна Польща, яку створила Німеччина, в 1916 р., відвоювавши її від Росії, проголосила в дні 8 жовтня свою незалежність. Днем пізніше польські політики у Відні поставили до австрійської влади вимогу віддати польській державі всі ті землі, на яких польський нарід має «історично і культурно домінуюче становище».[1])

Дня 12 жовтня запросив цісар Карло на авдієнцію представників парляментарних клюбів. Чехи сказали, що хочуть самостійної держави, а поляки — що вони прийшли попрощатися, бо вже переходять до своєї незалежної держави. Наші посли заявили, що хочуть творити українську державу в межах Австрії. Одначе цісар не обіцяв їм навіть тоді віддлення нашої частини Галичини від польської. Вони були розчаровані...

Дня 16 жовтня видав цісар відозву до «своїх народів», в якій обіцяв перетворити Австро-Угорщину на федерацію національних держав. Одначе на другий день прийшла відповідь від Вилсона, що він, Вилсон, змінив свою думку і що ЗСА не вдоволяються самоуправою для народів Австро-Угорщини, лише вимагають для них права самим вирішувати свою дальшу долю. Вилсонова відповідь засудила Австро-Угорщину на смерть.

На основі цісарської відозви з 18 жовтня створили народи Австро-Угорщини свої національні ради, але ні один з них не бажав належати

[1]) Осип Думін: Історія Леґіону УСС.

до неї дальше. Лише наша Національна Рада, створена 19 жовтня у Львові з наших послів і з мужів довір'я з Галичини і Буковини, держалася ще Австро-Угорщини. Її президентом вибрано д-ра Євгена Петрушевича. Національна Рада вирішила, що Західньо-Українська Держава, яку вона створює з української Галичини, Буковини і Закарпаття, не приєднається покищо до нашої держави над Дніпром, бо гетьманова влада залежна в великій мірі від німців і австрійців, а тепер по їх воєнній програ, ще й від москалів, які хочуть відновити царську Росію.

Національна Рада поділилася на три делеґації: Одна, головна, у Львові, друга для Буковини в Чернівцях, третя для переговорів з австрійською владою у Відні. Тому, що Західньо-Українська держава мала лишитись тимчасово у зв'язку з Австрією, переговорювала її віденська делеґація з австрійськими міністрами, щоб вони передали нашій Національній Раді, на основі точок Вилсона, владу в Галичині. Одначе ті міністри видвигали в переговорах усе якісь нові труднощі, щоб відкласти передання влади, хоча признавали право нашої нації на ті території. Так минав день за днем, кожний з них повний далекосяжних історичних подій, а голова віденської делеґації, президент Петрушевич, усе ще не мав ніяких конкретних осягів.

Нові події хвилювали нашу віденську делеґацію: Відлучилася від Австрії Угорщина, від неї — хорвати, відходили від Австрії поляки, створивши 28 жовтня в Кракові загрозливу для нас Ліквідаційну Комісію, щоб вона перебрала в Галичині владу в імені польської держави, чехи створили в тому ж дні, разом зі словаками, незалежну державу, зробили те саме навіть австрійські німці. Словом — земля горіла під ногами, а наша справа у Відні все ще не рушала з місця. Врешті, в кінці жовтня, обіцяв прем'єр Ляммаш нашій делеґації — післати доручення намісникові Галичини, ґрафові Гуїнові, щоб передав владу нашій Національній Раді. Це був зі сторони прем'єра обман, бо, як виявилося, австрійська влада передала тайком полякам 27 жовтня владу над усією Галичиною.[2])

Львівська делеґація Національної Ради діяла так повільно, як за мирних часів. Вона оформилася аж по тижневі, 27 жовтня. Її головою вибрано д-ра Костя Левицького. Саме тоді докотились до неї загрозливі події. Польська Ліквідаційна Комісія оголосила, що вся Галичина належить до польської держави і що їй підлягають усі державні, крайові та громадські уряди. Вона доручила державним установам у всій Галичині урядувати в імені Польщі. У відповідь на те оголосила Національна Рада, що польська Ліквідаційна Комісія вдерлася тим своїм рішенням в суверенні права Української Держави, тому всі уряди на нашій території по-

[2]) Думін: Історія Леґіону УСС, стор. 266.

нинні вважати те зарядження протизаконним і не виконувати його. Якщо котрийсь орган влади діяв би згідно з тим наказом, громадяни Української Держави повинні відмовити послуху.

Так нагло наблизився польсько-український зудар.

Якими ж військовими силами розпоряджала Національна Рада?

Коли в серпні 1918 р. стало ясно, що Австрія держиться твердо орієнтації, прихильної для поляків і не збирається віддiлити східну частину Галичини від західньої, хоча до того зобов'язалася в таємному доповненні до Берестейського миру, почали наші політичні діячі думати про потребу організувати військову силу, на випадок польських посягань на наш край. Українські Січові Стрільці були далеко в Східній Україні, а перенесення їх до Львова, чи взагалі в Галичину, внеможливляли поляки своїми впливами. Отже треба було творити збройну силу з наших вояків, у австрійських частинах, стаціонованих у Львові. Для цієї цілі вибрано комісію: д-ра Назарука, д-ра Барана, д-ра Панейка й ін. У зв'язку з їх стараннями постав у Львові, в половині вересня Військовий Комісаріят, до якого входили: пор. І. Рудницький, четар Л. Огоновський і ще кількох старшин. Він зайнявся освідомлюванням вояків-українців у львівських кадрах і частинах. Праця ішла повільно, бо ніхто не сподівався, що нашого війська могло б бути потрібно скоро. В першій половині жовтня доповнено Військовий Комісаріят новими членами, між ін. делегатами від Легіону Уесесів. До нього ввійшли: Отаман Н. Горняк, як зв'язковий між Військовим Комісаріятом і Стрільцями, чотар В. Старосольський і підхор. Дм. Паліїв, якого відразу призначено на організаційного референта.

Військовий Комісаріят обходився без команданта, бо сотника Вітовського пізно намітила на те місце Національна Рада — ок. 18 жовтня і збори старшин УСС — дня 24 жовтня. Під кінець жовтня вибрано у Львові, як його заступника, пор. Бубелу. Він очолював Військовий Комісаріят кілька днів. Дня 29 жовтня приїхав Вітовський і перебрав провід.

Військовий Комісаріят почав працювати в скорому темпі аж у половині жовтня, коли Австрія почала валитись. Підхор. Дм. Паліїв, як організаційний референт, поширив працю на провінційні міста, де були коші галицьких полків, як Коломия, Станиславів, Перемишль, Золочів та ін. Аж до тої пори праця велася лише в кошах і частинах, що були у Львові. Майже в усіх них вояки-українці творили більшість. Добірні підстаршини, свідомі й щирі українці, говорили тим воякам з наказу старшин-заговірників, на окремих збірках, між ін., що скоро можуть настати події, коли треба буде стати зі зброєю в обороні Галичини і загалом української справи. Також читали і пояснювали їм сенсаційні політичні новини.

З Відня приходили від нашої тамтешньої делеґації інструкції, щоб не починати ніяких військових кроків, бо австрійські міністри передадуть нам владу мирно. І львівська делеґація Національної Ради чекала. Вітовський був 30 жовтня на засіданні Національної Ради та поінформував її членів про осяги і стан праці у Військовому Комісаріяті. Мимо небезпечної політичної ситуації він згодився почекати ще з переворотом.

Одначе ранком 31 жовтня рішився він діяти негайно, бо заіснувала безпосередня небезпека, що Австрія передасть владу полякам. Польська Ліквідаційна Комісія заповіла свій приїзд до Львова на день 1 листопада й оголосила це в часописах. Часописи з 31 жовтня принесли ще одну, дуже вимовну вістку, що польська влада призначила для Галичини комісаря, князя Чорторийського, з осідком у Львові. Для Вітовського ситуація була ясна. Він скликав ще ранком засідання Військового Комісаріяту, якого члени прийняли його плян: Роззброїти військо Австро-Угорщини у Львові і на провінції найближчої ночі.

Не було часу передавати ту справу на обговорення і рішення Національної Ради. Висланники Військового Комісаріяту метнулися пошукати молодих людей, що негайно поїхали б, як кур'єри до провінційних міст з наказами і дорученнями: Роззброїти австрійське військо і перебрати владу в імені Національної Ради. Треба було негайно устилізувати і переписати ті численні накази. Всіх їх підписав Вітовський сам, як командант Військового Комісаріяту, бо віддати їх до підпису голові Національної Ради, себто на рішення її львівського пленуму — це забрало б забагато часу, та й вислід наради не був певний. В год. 2-ій по полудні почали роз'їздитись кур'єри, переважно студенти теології.

У студентській харчівні вишукували в полудне висланники Військового Комісаріяту певних старшин, що мали відпустки на студії, та повідомляли їх, щоб прибули на 8 год. вечора до Народного Дому на нараду в дуже важній справі.

Перша частина наказу до Військових Комітетів на провінції була однакова: В ночі з 31 жовтня на 1 листопада Українська Національна Рада перебирає владу над українськими землями Австро-Угорщини. Тої ж ночі українські військові частини займуть Львів. Друга частина наказу була різна. До УССтрільців була така: «Всі частини УСС-ів мають переїхати до Львова. Бойові частини, що находяться в Чернівцях, мають виїхати зараз, не гаючи ні хвилини часу. Труднощі в доставі потягів опанувати силою. Переведення акції в Чернівцях оставити 41 п. піхоти». До Окружного Військового Комітету в Коломиї друга частина була така: «Після одержання цього наказу негайно опанувати місто. Оставити відповідну до місцевих потреб залогу, решту війська вислати негайно до Львова. Оскільки Станиславів потребував би допомоги, слід її уділити».[3])

Не було в нас іншого старшини, що мав би таку популярність і пошану, як Вітовський. Ця обставина придалася тепер незвичайно, бо його підпис вистачив для виконання перевороту. Ядерна думка і стиль тих наказів виявляють, що писав їх він сам.

Тимчасом перед полуднем того ж дня, 31 жовтня, члени Національної Ради, зібрані на засіданні, денервувалися з огляду на заповіджений на найближчий день приїзд Ліквідаційної Комісії та чекали на д-ра Цегельського з інструкціями від віденської делеґації. Він приїхав коло полудня з вісткою, що австрійська влада вже згодилася передати владу в Галичині Національній Раді. Таку інструкцію одержить, мовляв, намісник у Львові.

Депутація від Національної Ради вибралася в тій справі до намісника, одначе той не згодився передати влади, бо не дістав такого наказу з Відня. На заввагу, що поляки зроблять переворот, він відповів, що не боїться бунтів, бо має у Львові два певні курені, німецький і мадярський.[4]) Депутація вернулася і члени Національної Ради обдумували

[3]) Оп. Кузьма: Листопадові Дні, стор. 57.

[4]) Там-же, сторінка 49.

спільно, що робити: Наказати переворот, чи чекати до завтра. Д-р Цегельський запевняв, що того ж дня, 31 жовтня, западе на раді міністрів рішення передати нам владу в Східній Галичині, а 1 листопада привезе намісникові те рішення урядовий кур'єр. Д-р Кость Левицький і д-р Цегельський піддержували думку, що треба чекати на кур'єра, тим більше, що цього бажає наша віденська делегація.[5])

Всякому чеканню рішуче спротивився Вітовський, що був запрошений на те засідання з ін. представниками Військового Комісаріяту. Він заявив, що до перевороту все підготоване і неможливо його відложити. Якщо його відложили б, він не може взяти на себе відповідальности за дальший хід подій...[6])

Рішучість і самопевність Вітовського вплинула на тих членів Національної Ради, що ще вагалися.

Член Національної Ради, журналіст М. Лозинський, що стояв у зв'язку з Військовим Комісаріятом, написав за свіжої пам'яти про ролю Вітовського в тих днях таке пояснення: «Львів треба було взяти, або вночі з 31 жовтня на 1 листопада, або його взяли би поляки. Нас був тільки невеликий гурток, що рішив це діло. Не всі львівські члени Національної Ради знали про наш плян. Деякі визначніші політики, що знали про це, відраджували. Рішучість Вітовського рішила справу.[7])

По відвідинах депутації Національної Ради у намісника і її згідні на переворот продовжували члени Військового Комісаріяту свою нараду, як перевести роззброєння та взяти в посідання місто: Котрі будівлі обсадити і якою кількістю вояків, як і в якій порі розброїти чужинців-вояків у казармах, як зневтралізувати курені — німецький і мадярський, і т. п.

[5]) Ол. Кузьма: Листопадові Дні, стор. 50.

[6]) Там-же, сторінка 51.

[7]) Часопис "Воля", Відень, 20 вересня 1919 р.

Коли той плян був готовий, Військовий Комісаріят перемінив назву на Генеральну Команду і перейшов до Народного Дому.

Нарада зі старшинами, що мали прийняти участь у роззброюванні австрійського війська, почалася в 8-ій год. вечора. В передпокою залі нарад у Народному Домі працював утомлений організаційний референт, висилаючи послідних кур'єрів до ближчих міст. Коло нього старшина перекладав на мадярську мову відозву до львівських вояків-мадярів.

Нараду вів Вітовський незвичайно ділово, спокійно і рішуче. Тут яскраво виявилися його здібності революціонера. У Львові і в усьому краю існувала ще Австрія зі своїм численним військом, з усією військовою адміністраційною машиною; вже понад пів століття — від 1867 р. — свобідно господарили тут поляки, що мали в своїх руках усі уряди, шкільництво, адміністрацію, самоврядні установи і в тому ж Львові мали величезну перевагу над нами в числі та настанові населення до нас ворожого і шовіністичного — і три військові організації, яких сила не була нам відома; а проти них він, командант нашої революційної дії та горстка старшин-заговірників. Приявних було яких 40 люда.

До зібраних промовив Вітовський. Недостачі в підготові, зокрема кількість вояків, що була пригнобила його за-дня, тепер наче не існувала. Говорив коротко про упадок Австрії, про народи, що в тих днях освободилися і про велику загрозу для нас від польської Ліквідаційної Комісії. Австрія обманює наших політиків, відкладає передачу нам влади з дня на день, бо хоче передати наш край полякам. Опісля оповів про працю й осяги Військового Комісаріяту. Один старшина зробив замітку до тієї інформації, що варта було б попрацювати ще з тиждень, зв'язатися з нашими полками в Новому Санчі й у Люблині та притягнути хоч один з них в околицю Львова. Тоді було б доволі війська, щоб здобути й обсадити Львів. Вітовський відповів йому, що ми не маємо змоги чекати ані одного дня. Мусимо зайняти Львів цієї ночі, щоб завтра не зайняли його поляки.[8])

8) Мій спомин про навечеря 1 Листопада, часопис "Новий Час", ч. 3, 1. 9. 1929 р.

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО та НОВОГО РОКУ

Головній Управі Братства, Крайовим Управам, всім Станицям, членам Братства, комбатантським організаціям, та всім колишнім членам 1-ої УД УНА щирий привіт засилає

КРАЙОВА УПРАВА БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА в ЗСА.

Опісля приступив до роздачі роззброєневих завдань. Він просив встати тих старшин, що належали до залоги даної касарні, найстаршого ранґою назначував комендантом, відчитував з картки, скільки є в тій касарні вояків-українців та обчислював, скільки йому ще бракує старшин. «Доберіть собі їх з-поміж учасників цієї наради» — казав він і призначував об'єкти, які повинен той командант обсадити своїми вояками. Тоді той запрошував охотників і вони сходилися до нього, не перешкоджуючи нараді.[9]) Показалося, що для обсади кількох важних об'єктів не вистачає вояків, а для обсади інших, як головний двірець, цитаделя тощо призначено замалі частини. На те не було ради.

По нараді старшини розійшлися гуртами, щоб обговорювати на місцях своєї збірки подрібно способи роззброювання вояків-чужинців. Вітовський відійшов до Національної Ради. Лишився в Народнім Домі лише штаб з шістьох старшин.

Вночі пішов пор. Ілько Цьокан з відозвами до касарень куренів німецького і мадярського та переговорив із старшинами. Вони обіцяли не втручуватися в чужі для них польсько-українські порахунки.

**
*

Щодо здогадного рішення віденської ради міністрів передати владу нашій Національній Раді — то протоколи з її засідання з дня 31 жовтня виявляють, що ані прем'єр Ляммаш особисто, ані його міністри не мали такого заміру. Вони обманювали наших політиків, порозуміваючись з поляками і поляки самопевно підготовлялися до зайняття Львова й нашого краю. Доказом на це є також телеграма начальника польського ген. штабу в Варшаві, ген. Розвадовського, до ген. Лямазена у Львові, з дня 1 листопада 1918 р. Він повідомляє, що командантом військ у Галичині призначений ген. Пухальський, а у Львові він, ген. Лямезан. Польське військо треба негайно заприсягти. Населення непольської нації вважати заприязненим, доки збереже спокій. Українське військо, якщо воно появиться, вважати заприязненим, коли збереже невтральність. На випадок непорозумінь роззброїти його, перешкодити кожному виступові, провини карати безоглядно.

**
*

Розброєння Австрії, підготоване в останньому дні в найбільшім поспіху і виконане малими силами — вдалося — як знаємо — зразково. «До відважних світ належить» — каже наша приповідка. Львів перейшов у наші руки вперше від 1349 р.! Це був найбільший осяг Вітовського за все його діяльне геройське життя.

---

[9]) Там-же.

Ф. Мелешко

В ЄЛИСАВЕТСЬКІЙ ЗАЛОЗІ

Інспектура.

Ціла Україна тоді вже палала повстанням. Місто за містом позбавлялось гетьманської влади. Наша ж Одеса-«мама» не піддавалась. Мало не кожний день до нас приходили нові вимоги на присилання козаків. Ми наскоро одягали й озброювали сотні, ба й цілі курені, і все відправляли під Одесу. Наша залога часом зовсім порожніла. Большевики ж вже розпочали свою шалену агітацію. Залогу нам розкладано. Старшинство чим далі, тим більше деморалізувалось, одні піячили, другі сторонились козаків. Про це все добре було відомо УНСоюзові. Врешті голова союзу Біланенко почав мене прохати, щоб я йшов у залогу й робив там якийсь порядок. Який я там міг робити порядок, він собі того не уявляв. Я ж цілий час працював, так би мовити, «без портфеля». На пропозицію Біланенка я ніякої відповіді не дав. Треба було раніше подумати, що маю робити в залозі. Одного вговорювання козаків та й старшин, було замало. Які наслідки давало вговорювання війська під час війни, я пізнав вже в російській армії на фронті. Вільний час для думання я міг тепер увірвати тільки вночі, позбавивши себе спання. Передумував я довго, перебирав у моїй голові різні революційні армії. Зупинивсь також на системі комісарства в большевицькій армії. Функції тих комісарів відомі: боротьба з «контрреволюційними» елементами в червоній армії. На мою думку, в молодій українській революційній армії, треба було завести такі установи, яким також були б надані права боротись з контрреволюційними та большевицькими елементами, одноразово функціонери тих установ мали б вести культурно-просвітню національну роботу в армії. Крім того, з досвіду я бачив, що зверхній владі УНР необхідно мати свої вірні очі в армії, які не підлягали б звичайній військовій системі.

На ранок я накреслив плян, з яким міг би приступати до праці в залозі. Це мала б бути установа під назвою: **«Військова Культурно-політична Інспектура».** Взагалі ж на мою думку ця система мала б бути така: Один інспектор, при потребі з помічниками, на окрему залогу, чи полк, дивізію, корпус і головний інспектор на цілу армію. Інспектори, звичайно, мали б підлягати по своїй системі, на гору аж до головного інспектора, який був би відповідальним зверхній владі — тоді Директорії. На інспекторів мали б призначатись люди, які відповідали б усім вимогам УНР.

На першому ж засіданні УНСоюзу мій плян з задоволенням було прийнято й затверджено. Мене призначили інспектором Єлисаветської

залоги. Всі витрати по інспекції, Союз прийняв тимчасово на себе й уділив належну «асиґновку». До часу нав'язання тісного зв'язку з владою УНР та можливого заведення інспектури в цілій армії, я мав підлягати й давати відчитність про свою працю тільки УНСоюзові. Про цю нову установу і моє призначення Союз повідомив начальника залоги Вербицького. Він тому не заперечував, але на старшинському зібранні, перед яким я виступив з докладом-поясненням, в чому буде полягати моя праця, Вербицький сказав, що це він призначив мене інспектором. Знаючи його хворобливу амбіцію, я не заперечував, не було рації.

В казармі, рядом зі старшинським зібранням, було дві порожні кімнати, які я зайняв під інспектуру. Згодом, коли розгорталась праця, саме життя вимагало ось такого розподілу інспектури:

ВІЙСЬКОВА КУЛЬТУРНО-ПОЛІТИЧНА ІНСПЕКТУРА

Інспектор

1-ший помічник		2-ий помічник
функції:		функції:
адміністр.-політ.	відділи	культур.-просвіт.:
а) дисципліна,		а) виклади,
б) розвідка.		б) аґітація,
		в) вистави,
	I	г) різні забави.

Секретаріят

II

Санітарний відділ

III

Слідчий відділ

IV

Тимчасовий військово-польовий суд.

Майже всі відповідні посади в інспектурі були обсаджені глодосянами, а саме: інспектор — Ф. Мелешко, 1-ий помічник інспектора — М. Мироненко, 2-ий помічник — М. Прядко, секретар — П. Литовченко, слідчий — Т. Березняк. На чолі санітарного відділу інспектури, за браком відповідного лікаря, я поставив лікарського помічника — матроса, прізвища якого не пам'ятаю. Обов'язки його полягали в тому, щоб він робив санітарний догляд у залозі, якого конче потрібно було, та належно зорганізував при залозі амбуляторію-околодок. Виконував він свої обов'язки знаменито. За кілька днів у самих казармах і в дворі казарм зробив належний порядок. Відшукав він санітарно-медичне майно, залише-

не австрійцями, яке на моє розпорядження сконфісковано і приміщено в амбуляторії-околодку. Після того дійсно було приємно зайти й подивитись в ту амбуляторію. Знайшов він і лікарів, які погодились працювати в околодкові. М. Мироненко обходив частини залоги і прислухавсь до балачок козаків та старшин, пізнавав їх настрої, записував собі ті неспокійні елементи, які підривали дисципліну в залозі. Кожного дня давав мені звіти, на підставі того я робив відповідні розпорядження. М. Прядко, майже кожний вечір улаштовував у театральній залі казарм виклади на політично-національні теми для козаків та старшин. Частенько мені доводилось самому виступати з доповідями на козацько-старшинських зборах.

Перед заснуванням інспектури козаки, та й деякі старшини, гуртками ходили собі без жадного дозволу по місті і робили «реквізицію» в жидівських крамницях. Брали звичайно те, що їм подобалось. На те сам Вербицький, начальник залоги, не звертав ніякої уваги, а свідомі старшини не в силі були щонебудь зробити. Вже на другий день урядування інспектури був такий випадок. Хорунжий Смитана, напившись з декількома козаками, вперся в помешкання одного учителя гімназії — свідомого українця, і зробив у його помешканні обшук — бешкет, вигрожуючи револьвером. Не встигли вони ще до казарми повернутись, як мене про це повідомили. З мого наказу всі вони були негайно заарештовані і приведені в інспектуру. Сам Смитана й три козаки були такі п'яні, що ледве на ногах трималися. Обезброївши їх, я наказав негайно відвести усіх під арешт, а самого хорунжого Смитану, сказав поставити перед старшинське зібрання і на очах старшин і козаків, належно «протверезити». Перед цим, я повідомив зібраних козаків і старшин завіщо Смитана дістане заслужене... Звичайно Смитана й ті козаки, що були з ним, тією карою своєї провини не відбудуть, — заявив я, — тому я віддаю їх під військовий суд. Це зробило належне враження. Всі тепер добре розуміли, що сваволі приходить кінець. По двох тижнях їх судив тимчасовий військово польовий суд. Голова суду радився зі мною, який винести при-

суд, я на це відповів, що можете винести такий, який буде відповідати їхньому вчинкові. Але свою думку висловив так: можете їм присудити стільки, скільки вони вже відсиділи, і пустити в їхні частини. Побачимо, що вони робитимуть далі. Що потім сталося з тими козаками, не знаю. Смитана ж був тихим і добрим виконавцем служби. Зараз же за цим другий випадок був такий: Мироненко повідомив мене, що козак Колісненченко невпинно проводить у залозі большевицьку агітацію. Викликав я його в інспектуру і по-батьківськи порадив, щоб він припинив свою роботу. Розуміється, він прикидався невинним і обіцяв бути ще поряднішим козаком. В наступну неділю напився, прийшов у казарму, побив одного старшину, побив вікна і закликав козаків взятись за зброю, перебити всіх старшин і встановити в місті большевицьку владу. Мене про це повідомили, я прийшов в інспектуру, прийшов і Вербицький. Козака заарештували. Негайно скликали суд. Вночі його засуджено до розстрілу й в цю ж ніч за містом розстріляно, і сяк-так закопано. За два дні його труп було знайдено. В справу захотів вмішатись цивільний суд. Прислав свого слідчого, який і прийшов у казарми, не взявши дозволу, ані від мене, ані від начальника залоги й розпочав допитувати козаків, що їм відомо про те, як було забито того козака. Мене про те повідомили, я наказав привести слідчого в інспектуру. Прочитав йому постанову суду і сказав, щоб більше без належного дозволу не приходив до казарм переводити слідство, бо також може попасти під військово-польовий суд, як контррозвідник.

Правничим моїм порадником був один свідомий українець, мировий суддя, — Журавський. Він теж виробив систему тимчасового військово-польового суду. З його поручення на голову суду я призначив старого прокурора Вергунова, який утік від большевиків в Україну із Московщини. Українською мовою він володів поганувато, але свої обов'язки виконував чудово. При кожній процедурі радився зі мною. Завжди

наперед я йому мав сказати, який присуд у тій чи іншій справі має бути винесений. На кожне окреме засідання суду, члени його призначались із старшин та одного козака. Скоро права цього суду було поширено й на цивільних злочинців. В місті поширювавсь бандитизм, треба було з ним боротись енергійно, скоро й суворо, чого стара цивільна судова система ні в якім разі не могла переводити. Якось два бандити напали з грабіжницькою метою на одного вчителя гімназії, і один із них застрілив учителя. Обох цих бандитів піймали. За декілька днів їх було поставлено перед судом. Суд відбувався при відкритих дверях у залі Окружного суду. Робилось це, звичайно, з тією метою, щоб суд вплинув належно на мирне населення, а головне, на бандитські елементи міста. Того бандита, що стріляв у вчителя, було засуджено до розстрілу, його товариша, на 20 років ув'язнення. Сам присуд передано до мого затвердження. Розуміється, я його затвердив. За кілька днів бандита розстріляли.

Старий Окружний суд в Єлисаветі, спокійно пережив усі попередні революційні події. Під час гетьманщини він цілковито укріпився і був таким, яким він був при старому царському режимові. Ніяких змін у Єлисаветі й у цілій Україні, цивільний суд не хотів признавати. Таке своє поводження, голова суду та прокурор, опирали на старі російські судові закони. Рішень тимчасового військово-польового суду не тільки не признавали але, навіть називали розбишацтвом. Свої протести вміщували в усе ще існуючому з нашої милости кадетському часописі — «Голос Юга». Належних судових інструкцій від Директорії тоді ще ми не мали. Треба було самим виробляти оборону проти цього старорежимного гнізда. Звичайно, найкращою в такому випадку була б оборона: арештувати голову суду та прокурора й на місце їх призначити своїх людей. Я попросив свого порадника, мирового суддю, щоб разом з головою військово-польового суду випрацювали розмежування прав цих двох судів. Розмежування зроблено приблизно так: 1. Окружний суд мав розбирати всі ті справи, які до нього попали до перевороту й не підлягали амнестії; 2. В його компетенції залишились всі чистоуголовного характеру вчинки: крадежі, нанесення пошкоджень на тілі, вбивства, які не мали в собі бандитсько-грабіжницького характеру, різні шахрайства і т. п. За тимчасовим військово-польовим судом залишились всі справи політичного характеру: військові злочини, погромно-грабіжницького характеру, вбивства грабіжницького характеру та політичні вбивства. В присудах, що їх приложено до того розподілу прав, було вказано, що якщо й після цього окружний суд не припинить свого вмішування в справи тимчасового військово-польового суду та не припинить своєї роботи проти існуючого устрою, його члени, як політичні злочинці, будуть по-

ставлені під цей сам тимчасовий військово-польовий суд. Цю інструкцію і припис підписав я, як інспектор та голова тимчасового військово-польового суду. Це дійсно належно вплинуло на окружний суд. Не тільки припинено всі напади на існуючий новий устрій, але й самі почали шукати зближення і в цій чи іншій справі радились з головою тимчасового військово-польового суду. Ще перед розподілом судових компетенцій повідомлено мене, що прокурор дуже часто відвідує в'язницю. На це він мав повне право на підставі старих російських законів. Тим він користувався й тепер. Вся ж в'язнична адміністрація після нашого перевороту залишилась абсолютно незаторкнутою. Тільки й зміни було, що ми призначили у в'язницю з малою вартою козаків, нашого комісаря, хорунжого Новосадського. Він був слабохарактерною людиною, у в'язничні справи не вмішувався, і вся його служба полягала тільки на тому, що сидів він при в'язниці. Прокурор же у в'язниці відвідував виключно колишнього повітового старосту, колишнього повітового начальника варти та помічників, яких було настягано у в'язницю з цілого повіту чимало. (До арештів поміщиків взявся і навіть виявляв дуже добрі здібності «винюхувати», де вони переховуються, глодосянин, помічник повітової міліції — Т. Молдованенко, колишній військовий писар, син заможного селянина. — Ф. М.). Сам начальник в'язниці не знав, на якій нозі стоїть. Його недавнє начальство перебувало тепер під його доглядом у в'язниці, другий же його начальник — прокурор, був на волі і мав повне право, йому, начальникові в'язниці, давати свої накази. Положення його було, можна сказати, досить погане. Прокурор же поводився з тими добродіями не як із звичайними в'язнями, а як зі своїми найкращими друзями. В усім, у чому тільки можна було, помагав їм. І треба тільки дивуватись, чому прокурор не використав цього, так би мовити, незакінченого моменту в перевороті й не дав розпорядження начальникові в'язниці, щоб усіх отих добродіїв у один зручний мент випустити на волю? Коли мене повідомили про це ненормальне явище, для мене стало цілком зрозумілим, чому саме окружному судові був таким більмом у оці тимчасовий військово-польовий суд. Прокурор гадав, та, певно, тим і втішав ув'язнених, що, коли б не було тимчасового військово-польового суду, справи тих ув'язнених попали б у його руки, і тоді він без боязні, міг би всіх їх випустити на волю. Я послав припис прокуророві, в якому вказав, що йому, під погрозою арешту, забороняється до часу окремого розпорядження, відвідувати в'язницю, а начальникові в'язниці написав, що його негайно позбавлять посади, якщо без належного урядового дозволу, впустить у в'язницю прокурора. Режим над тими «благородними» в'язнями пригострено. Комісарові Новосадському було наказано більше пильнувати того, що діється у в'язниці...

С. Музичка

КОЛЬПОРТЕР

Це було на академії. Так... Я пригадую добре. Промовець завзято наступав. На всіх фронтах!.. Бив, рубав і втоми не знав. А ворог?... Йому було нікуди. Ось, ось і руки вгору... Ми на залі сиділи мовчки і приглядалися. А так хотілося гукнути... «Бий його вражого!.. Дужче! У прах його падлюку!..» Та промовцеві не треба було підказувати. Він своє діло знав.

Пройшла година, він змінив стратегію. З вершин він перекинувся на низи. Зупинився на трагедії, яку ми прийшли в піснях оплакати... І тут він ударив теж. Не менш прецизно. Залишив ворога і до нас! А щоб хтось ворушився. Кожний склонив голову і в душі просив милосердя. Обірвалося нашим предкам, дідам і прадідам... Це не була академія, це був суд! Суд над мертвими, живими і ненародженими. Кожній ґенерації попалося, нам присявним на залі, таки найбільше.

Національна свідомість наказувала битися в груди. Що ж інше було робити?.. Тоді, саме тоді у мене зродився задум! Великий задум. Я залишив промовця на мить. Я думав. Думав вперто, думав швидко. Та чейже я свідомий!.. Що хочеш чоловіче добрий?.. Я свідомий! «Але чи активний?..» — гримів промовець зі сцени. «Чи діяльний? Чи оприділений?..» Душа моя була в тривозі.

Згодом промовець перейшов до місії. Говорив про діяльність і кожну її грань. Про фронти і чисельні фонди. Що фронт то фонд!.. Я бився щиро в груди і в душі шептав — терпи. Так, я був рішений на все. Їй Богу і я пірну в діяльність... Пірну у вир її і не кричатиму рятуйте... Змобілізую свої невеличкі сили... «На власні сили лише!» — репетував промовець.

Заки зайшов я додому я знав, що, як і куди мені. Не було сумніву. Я пригадав собі, що в мене в підвалі наплечник... Так, звичайний військовий наплечник. Ще як рекрутом був, одержав його. Був на фронті з ним і в полоні за подушку мені служив. Я не кинув його ніколи. Я був з наплечником завжди. Коли по війні сказали нам, що справа наша на добрій дорозі, я ще дужче його тримався. Ні на мить не залишав. Інші на валізках сиділи, я з наплечником стояв!.. А згодом, коли одружився, наплечник у придане приніс...

Про свій задум я жінці ані слова. Ні. Чейже про справу не говоритимем з ким попало... Перше я відшукав наплечник. І вірте мені, серце забилося жваво. Ех, коби сурма заграла!.. Та годі в мріях пестощів шукати. Я взявся до діла. Написав листи до всіх редакцій і видавництв. Писав я щиро і палко. Моє бажання — підсилити когорти!.. В народ зі словом рідним!

Хай свідомість спалахне і серце завзяттям запалить!.. Я буду кольпортером. Так я писав.

Я довго не чекав. Посилки з пресою і книжками напливали. А жінку пожирала цікавість. Ну і жінки!.. Що воно буде? Може книгарню відкриє?.. А може він здурів? Я мовчав. До діла тілом і душею. Ідея напрям показала. У мене була вся наша преса у повноті своєї многогранності. Я не ішов слідами інших кольпортерів, що лише свою партію кольпортують... Ви попросите ваш улюблений часопис а він: «А то хто видає?...» Вдає, що не чув, не знає. Та хіба не китайці. У мене було все. Кожний відлам, кожна грань — заступлені. Для всіх було місце в наплечнику. Соборно і всенаціонально!

Прийшла субота, я був готовий. Хоч кріс і шолом, а ти сурмо грай!.. Жінка глянула і перехрестилася. Сусіди думали інакше. «Та невже ж він до В'єтнаму суне?!..» Деякі співчували. «А то кобіта... Хай Бог її скарає! Викинула чоловіка і навіть валізки йому не дала...» А я, бачите, ішов служити справі! Мені було байдуже. Я ішов відважно, гордо і в душі «Ще не вмерла» гомонів... Хай буде день великий, а ти ідеє лиш веди!..

Я зайшов до Кричуків. Ні... Підождіть. Не зайшов, вони мене на руках внесли до хати. Гостинні люди!.. Буде жниво, думав я. Залишиш, чоловіче, пів наплечника літератури і гукнеш «Слава Україні!» Пан Кричук дужий чоловік. Скажете ведмідь, їй Богу замало... Він лише сопів, його жінка щебетала. Попросили сісти. Та як не сісти, коли люди до вас серцем?!.. Я сів. Тепер, щойно тепер я думаю, що сам Господь хотів, щоб я встав...

Пані Кричук щебетала. Це не були слова, це були кусочки серця. Дрібненькі, дрібнесенькі... Коли вона говорила, пан Кричук (ну й сопів він!) почав потрошити мій наплечник! Справді потрошив. Скоро всі внутренності були назовні. Він преспокійно почав все це оглядати і читати. Наче в читальні!.. Я нервувався. Я спробував встати. Кажу спробував... Вмить його дужа рука спочила на моїм рамені й мене наче цвяхом до крісла прибив.

— Та якого дідька спішитеся... Що горить?

Ніде не горіло. Це правда. Я дотлівав! А час летів. Та в усьому є кінець, хоч у Кричуків здавалося мені безмежжя. Він мабуть втомився. Прочитав, що міг і... Я завмер!.. Він щиро і солідно все спакував назад у наплечник. А щоб пів газети залишив. Ні. Я швидко встав. Божа сила мене підняла. А він мені ще завдав на плечі...

— Є тої літератури до дідька і трохи... — сказав він поважно. А ти, патріоте, всю її даром переглянув, подумав я. Я не важився сказати нічого. Він стояв переді мною як той Голіят... Та хіба підете з чоловіком битися. Я не Давид!..

Я вилетів з хати. Тоді вперше я відчув тягар наплечника. Так, він був тяжкий. Та я себе потішав. Що тобі, чоловіче, нарікати... Глянь на наших діячів! Не наплечник, а мільйони має у кожного з них на плечах. Вони не нарікають. Ні. Гордо дивляться у майбутнє!.. Все ж таки я рішився змінити тактику. Ніде до хати. Лише до дверей. І я так зробив. Від дверей до дверей і дай вам Боже здоров'я. З нічим...

Де чоловік був у запіллю, жінка була авангардом. Відкриє двері і покаже одно око...

—О!.. А ви де таку торбу собі знайшли?..

Це мене бентежило. Подумайте, стільки років наплечник у мене, а тут вам жінка, що то торба!.. Я боронився. Потім було мені байдуже. Хай вам буде торба!.. Кажіть, що то мішок... Ворочок... Лише купіть... Та звідки!.. Немає дрібних... А що скаже чоловік?.. Та ви його не знаєте... Та мій ледве по світі ходить... А де він? Та десь може в барі...

Я думав. Не з жінками в похід хоч ти сурмо й плач! Жінки бояться. Без чоловіка і другого ока не покаже. За газету і не говоріть. А що чоловік скаже?.. Так, наша справа на цьому терпить. Він на ниві, або в барі, ти жінко дома бійся. Хто винен? Я віддався рефлексіям. Хіба Святого Павла вищий!.. Так. Він виразно сказав, «а жена да боїться мужа свого...» Дяк грімко пригадав, мовляв, ти бабо, уважай, за чоловіком Святе Письмо!.. І вона боїться всього і всюди. Боїться і просить Бога, щоб воно якось було навпаки...

Однак я продав кілька газет. Та властиво не продав. Втиснув насилу. Ось виправдувався чоловік, що немає дрібних, я йому газету в руку і... читайте сьогодні а завтра як Бог дасть!.. З іншим я мав клопіт. Якусь маленьку йому газетку... Я отетерів! Та у нас кожна газета велика. Хоч давай йому одну сторінку. Щось маленьке... Може лише передовицю!.. А потім? «Та я вам колись заплачу... Під церквою...» Цього останнього я, боявся. Я знав чоловіка і знав, що до Різдва далеко...

Доля схотіла дати мені сонця. Я пішов. Нагло, наче на лихо а може під поштовхом стихії, я глянув направо... Направо глянь!.. У вікні я пізнав нашого старенького комбатанта... Це був сотник Грицуник. Він кли-

кав мене... Я був зворушений. Подумайте! Стояв чоловік на стійці! Слухав чи сурма десь не грає, чи земля не дрижить. Мені здавалося, що я дефілював. Дивився на право і крок за кроком твердо і бистро... Може старенький сотник бачив сотні, полки, дивізії... Так. Комбатанти, комбатанти, великі ми діти!..

Сотник мене обняв.

— Та, знаєте, я боявся, що ви може за мене забудете... Я свідомо чи несвідомо стояв наструнко.

— Спочинь, сину...

Так. Він мені сину, я йому тату... Я скинув наплечник і розстелив перед ним усю нашу пресу. Може він бачив стратегічні мапи?..

— Відложіть мені по одному числі...

Відтак ми перейшли до нашої справи. Це вже у нас такий звичай. Хтось живе справою, хтось зі справи живе а хтось її переживає і нею болів...

Хоч сотникові вже вісімдесят, він тримається. Дивитесь на нього і читаєте історію визвольних змагань!.. Куля ворожа не вбила і трагедії наші не замучили. Він оповідав. Я вам лише скажу де він не був. В поході Ігоря на половців не брав участи і з Хмельницьким під Корсунем теж не був... Усюди інде він був... Коли я прощався він шепнув мені до вуха...

— Якщо б так сьогодні... Я пішов би знову...

Він сказав «сьогодні» дещо зі смутком. Я зрозумів. У його віці за завтра таки важко...

Я залишив сотника і хоч було мені на Київ. Смеркало. Все таки з жалем я відмітив, що не було жнива і день був малий. Дещо прибитий, дещо бадьорий я застукав до Пузиків. Я знав Пузика. Він, як кажуть, свідомий і діє. Правда він жодна гавбиця і теж не гармата. Він діяч малого калібру. Скажемо, втинок... Однак я був певний, що в нього я таки скину дещо. Скину!.. Не забудьте. Вони були дуже раді, що зайшов. А я не знав, що мене чекало...

Пузик малював хату. Привітався, квач в руки і на драбину. А він з тих, що люблять про справу з ким попало і де попало... Я станув біля драбини і враз з ним пірнув в дискусію. Очевидно про нашу справу!.. Причини нашої трагедії. Хто винен? Низи чи провід. Ми вмить поділилися. Він боронив гору, я стояв за низами. Мабуть обставина так нам диктувала. Він чейже був нагорі, я стояв внизу. Ми торкнулися проблеми наближення. Хто до кого. Гора до низів, чи низи до гори...

Дискусія горіла.

— Хай низи себе піднесуть — кричав Пузик згори до мене.

— Хай гора їм поможе! — відбивався я.

— Гора є горою і ніяк униз іти... Хай лізуть самі. Драбина для всіх!

— Та як їм лізти, коли руки зв'язані!.. Говори до гори а гора горою, думав я...

А я чоловік нервовий і люблю свою правду на престолі бачити. Я не поступився ні на щабель. А він ще менше. Щоб йому наглядно показати, що низи безсилі, я швидко станув на перший щабель, не тримаючись руками... Що значить дискусія про справу!.. Це було в секунді. О, Боже!.. Драбина посунулася, пушка з фарбою на мене а Пузик, мов той мішок картоплі геп на підлогу... Гора впала наниз! Ось вам зближення...

— А най нас ясний шляк трафить!.. — зашипів Пузик. Я нічого не бачив. Очі фарбою залило... Хоч кричи і за проводом шукай!.. Я аж зжахнувся. Точно так, як у нашій дійсності. В моєму випадку, це була біла фарба...

Прибігла жінка, прибігли діти. Гамір і крик. Я піддався всяким операціям, які обидвоє Пузики мені рекомендували. Я скоро прозрів. Відтак пані Пузик взялася до убрання. Я сидів і лише просив Бога, щоб кінець мій прийшов скоро. Не з хати а з цього світу!.. Таки в Пузика піжамі... А він? Нашлякував, нагримав на дітей, щоб не сміялися і до наплечника шукати національного корму... Він читав пристрасно і люто... Як ніколи перед тим у житті. А читати було що...

— — — — — — — —

Я ішов додому. Без крил і без надій. Простий, сірий чоловік з повним наплечником... Повертався з місії!.. Ішов і думав. А може маячив... Так. Колись писатимем про себе. І з нашої дійсности постане міт! Великий міт... Ми скажемо вікам, що видавали, що писали, мучились й страждали. Та мабуть ніхто не скаже, ніхто не пригадає, що хоч видавали багато, нікому було читати... Так, нікому було читати... Хто скаже про це?

Петро Самутин,
ген. шт. генерал

СТРАТЕГІЯ І ПОЛІТИКА

(Продовження)

Створення політикою сприяючих умов для воєнної стратегії

Державна політика у своїй діяльности звичайно не тільки ставить завдання стратегії, але і стремить створити умови облегчуючі виконання поставленого завдання. Маючи в своїх руках всі засоби, політика мобілізує всі ресурси для забезпечення дій збройних сил. При цьому політика враховує вимоги і пляни стратегії як також можливости держави. Для успішного виконання поставлених цілей збройні сили будуть потребувати створення сприятливих умов в дипломатичному, економічному і морально політичному відношенні. У всіх цих ділянках держава провадить підготову до війни.

Зовнішньо-політична підготова до війни включає в себе такі міри, як створення союзів, формування коаліцій держав, забезпечення невтралітету сусідніх держав. Тут відкривається широке поле діяльности для дипломатії, яка, борючись за скріплення міжнародного положення своєї держави, постійно враховує інтереси її безпеки, узгіднюючи з вимогами воєнної стратегії.

Історія учить нас, що всякі союзи, що творились ніби для того, щоби запобігти війні, рано чи пізно приводили до зудару.

Совєтський Союз, що на кожному кроці підкреслює свою "миролюбну політику. (ясно — робить це лише в цілях пропаганди — П. С.), звалює все на західний світ, що лише останній творить агресивні бльоки і тільки під тиском заходу Совєтський Союз змушений був об'єднатись із соціялістичними країнами у воєнний союз, скріплений зобов'язаннями Варшавського договору (оборонного) 1955 року.

Для воєнної стратегії важним є забезпечити невтралітет кількох країн або окремих країн — це все входить в обов'язки дипломатії. Як приклад можуть нам служити заходи пруської дипльоматії перед Франко-пруською війною 1870-1871 років, де ця дипломатія осягнула невтралітет Росії і це дало змогу Прусії запобігти провадження війни на два фронти та зосередити всі свої сили проти Франції, залишаючи в запіллі своєї Армії лише одну дивізію.

У другій світовій війні совєтській дипломатії вдалося, після великих зусиль, забезпечити невтралітет Японії, це дало змогу перекинути частину сил з Далекого Сходу на совєтсько-німецький фронт. Вже тільки ці два приклади говорять за те, що творення сприятливих умов на зовнішньо-політичному фронті відограє дуже поважну ролю для воєнної стратегії.

Як негативний приклад праці дипломатії це наша боротьба кінця 1918 і цілий 1919 рік. Хоч ця боротьба проходила в специфічних умовах, нашій дип-

ломатії не пощастило створити відповідних умов для воєнної стратегії. Поминаючи масу інших причин, це була чи не найголовніша причина нашої програної. Цілі ставлені політикою нашій воєнній стратегії були не реальні і часто носили лише тимчасовий пропагандивний характер. Наша дипломатія повинна була прямувати до виелімінування одного з фронтів, таким фронтом безперечно був західний фронт — себто Польща і такі можливости існували. Ліквідація цього фронту в 1920 році прийшла запізно. Ми були обезсилені і вичерпані. Наша воєнна стратегія не могла виступати в ролі рівнорядного партнера з нашим союзником. Наша політика не могла забезпечити вимог воєнної стратегії, вона (політика) не могла мобілізувати максімум людських сил і матеріяльних засобів для забезпечення дій наших збройних сил. Це спізнення нашої дипломатії потягло за собою ще більшу трагедію, виелімінувавши західний фронт, ми одночасно виелімінували з нашої боротьби національно свідомі маси нашого народу західних земель. Цьому можна було запобігти при добрій волі на рік раніше. Наш союзник Польща теж не врахував своїх сил і можливостей, він (союзник) у великій мірі спричинився до обезсилення нас і тим самим, в пізнішому, і себе. У воєнну стратегію нашого союзника, свідомо чи не свідомо, був вкріплений елемент авантюри. Наслідки всім нам відомі. Обидва народи — України і Польщі — дуже дорого заплатили за це, та не відомо як довго ще будуть платити. Як що витягнемо відповідні висновки на майбутнє, це буде корисним для обох сусідів.

Ще більш трагічною і не продуманою була наша політика та її вплив на воєнну стратегію періоду 1939-1945 років. Історія нас тяжко покарала, що не дала нам людини, котра шукала б політичної розв'язки поза Гітлерівською Німеччиною. Єдиним світлим моментом боротьби це дії УПА — воєнна стратегія котрої чекає на своїх істориків. Політика підготовляє війну і створяє для стратегії сприятливі умови також в економічному і ідеологічному відношенні.

Властивости взаємолучби політики і стратегії в часі війни

Властивості взаємолучби політики і стратегії в часі війни випливають із того, що в період війни центр ваги політичної боротьби переноситься з її невоєнних форм на воєнні. Політика "міняє перо на меч". Таким робом, в часі війни політика дуже часто змушена узгіднювати свої дії з тим, в якій мірі ці дії сприяють осягненню стратегічних результатів, котрі допроваджують в остаточному розрахункові до осягнення політичних цілей у війні. Зрозуміло, дипломатична і економічна боротьба в часі війни не припиняється, але ці форми боротьби цілком узалежнені від форм збройної боротьби, а часом і ведуться її засобами. Наприклад, дипломатія, керуючи всі зусилля на те, щоби облегшити осягнення стратегічних цілей, може добитись союзу з державою, котра була до цього часу по боці ворога. Для воєнної стратегії це буде дуже важливий фактор, що облегчить виконання положених на неї завдань. В часі другої

...ітової війни советській дипльоматії вдалося виелімінувати з війни Болгарію і Румунію, що поставило в дуже скрутне положення південний фланг Німеччини. Щоправда, не прийшлося це так легко, для того щоби облегшити заходам дипломатії (советської — П.С.), воєнна стратегія змушена була провести одну з досить тяжких операцій в серпні 1944 року. Це так звана Яссько-Кишинівська операція, котра була переведена II-им і III-им українськими советськими фронтами. Тут яскраво виступили спільні зусилля воєнної стратегії і дипломатії.

В часі війни в залежності від воєнної стратегії відбувається і економічна боротьба, котра дуже часто ведеться воєнними засобами, для цього стратегія провадить спеціяльні стратегічні операції. Досвід другої світової війни показав, що не задовго до капітуляції Гітлерівської Німеччини її економічний стан ще вповні дозволяв вести успішні воєнні дії. Про це свідчить індекс виробництва підставових засобів озброєння Німеччини в січні 1945 року, себто за три місяці перед капітуляцією. В порівнянні з індексом виробництва в січні 1942 року, якщо умовно прийняти за 100, індекс виробництва в січні 1945 року був досить високий:

	Січень 1942 р.	Січень 1945 р.
Всі види озброєння	100	210
Літаки	100	210
Амуніція	100	200
Панцері	100	600 прибл.
Артилерія і стріл. озброєння	100	300
Воєнні кораблі	100	150
Порох і різні вибухові матеріяли	100	160

(Примітка: Видавництво міжнародньої літератури. М. 1956, ст. 117 «Промисловість Німеччини в 1939-1945 рр.» — П. С.).

Неуспіхи на фронтах привели Німеччину до капітуляції. Безперечно економічне вичерпання мало свій вплив, але не було головною причиною капітуляції. Цитую: "В умовах сучасної війни може виникнути зовсім інша картина, коли масове вживання ракетно-ядрової зброї може привести до руїни і знищення важливих промислових об'єктів, економічних районів і підриву економіки країни чи теж коаліції держав в цілому. Країна, кинута в катастрофу в наслідок змасованих ракетно-ядерних ударів, може стати в обличчі капітуляції, навіть при тій умові, коли збройні сили не понесуть втрат і поразки...

Політика, виходячи із оцінки воєнно-політичної ситуації, вибирає найбільш відповідний момент для початку війни, враховуючи при тому стратегічні міркування. Наскільки важний вибір моменту для початку війни, можна судити вже по тому, що в тих випадках, коли момент був вибраний відповідно, стратегія осягала як найбільших воєнних результатів, а політика витягала як найбільше користей".

Як приклад можна подати: В 1866 році канцлер Прусії Бісмарк вибрав час початку війни з Австрією, коли остання не вспіла ще зібратись з силами після невдалої війни з Італією 1859 року. Збройні сили Австрії були в тракті реорганізації. Внутрішне положення Австрії було теж тяжке, Угорщина змагала до самостійности. Прусія мала добре зорганізовану армію і доброго союзника Італію. Всі ці обставини дали можність Прусії осягти перемогу — багато завдячуючи відповідному виборі моменту початку війни.

Інший приклад відноситься до Російсько-турецької війни. Він дуже яскраво підкреслює ролю політики і вибір часу війни, як рівнож створення відповідних умов для воєнної стратегії в початковому періоді війни. В середині XIX століття в країнах Балканського півострова, під турецьким володінням, розпочався національно-визвольний рух, що знаходив підтримку в Росії в середовищі слов'янофілів і царського уряду, що переслідував лише свої інтереси на Балканах. Між Росією і Туреччиною дозрівала війна. Англія взяла на себе ролю посередника між цими двома державами. В цій ролі посередника Англія переслідувала свої цілі — боячись, аби Росія не опанувала протоків Босфор і Дарданелі. Англія тут відогравала подвійну ролю, з одного боку підтримувала Росію, а з другого намовляла Туреччину цупко триматись своїх домагань. Російська дипльоматія не змогла добитись успіхів у Балканському питанні і 1-го листопада 1876 року була в Росії проголошена частинна мобілізація. Коли б зараз же була проголошена війна, це був би дуже невідповідний момент для Англії і Туреччини. Так не сталося. Туреччина і Англія застосували політику "проволікання" справи, але коли 12-го квітня 1877 року Росія все ж таки примушена була вступити у війну з Туреччиною, сприятливий час уже проминув. Англія зібрала свої сили, а Туреччина заключила мир із Сербією та упорядкувала свою Армію.

Дуже прикрим моментом нападу для СССР — це напад Гітлерівської Німеччини в 1941 році. Цей вибір моменту нападу обумовив Гітлерові великі успіхи в початковий період війни. Цей момент був вибраний надзвичайно вдало і може служити нам як клясичний приклад повного і неочікуваного заскочення під кожним оглядом. Всю відповідальність за катастрофу в першому періоді війни — безперечно поносить лише Сталін — як абсолютний диктатор. На це склались такі причини:

I) Винищення найкращих кадрів Червоної Армії в 1937-1938 роках. Щоби не бути голословним приведу маленький приклад, як нищились ці кадри. Про це пише у своїй книзі маршал Совєтського Союзу С. С. Бірюзов — "Суворие годи" 1966, Видавництво "Наука", Москва. Маршал С. С. Бірюзов, член комуністичної партії, в 1937 році закінчив з відзначенням воєнну Академію ім. М. В. Фрунзе, в 1940 році йому було присвоєне звання генерала. Ось що він пише:

"Мене минула гірка участь нищення. Я закінчив Академію і одержав призначення в 30-ту Іркутську Краснознаменну дивізію. Прибувши в дивізію, штаб котрої розташовувався в Дніпропетровську, я застав там сумну картину. Ще у воєнній комендантурі залізничного двірця мене було повідомлено, що в цей момент в дивізії "начальства — то, по существу — нет". Командир, комісар, начальник штабу, начальники служб — всі арештовані. Шофер, котрому комендант наказав доставити мене до місця служби, доповнив цю невеселу інформацію:

— В тридцятій ще хоть дехто залишився, а от в штабі корпуса всіх начальників від малого до великого як мітлою вимели. Отже, які сволочі ці вороги народу, все до рук прибрали... У мене від таких слів навіть холодний піт виступив.

— А хто ж зараз все ж таки командує дивізією?

— Та ніхто, — відповів шофер. — Щось ще там ворушиться начальник першої часті штабу майор Єцов. Ніхто мене не зустрів, я зараз же прийшов в кабінет начальника штабу. Там сидів капітан. Підняв втомлені очі і, безуважно подивившись на мене, він мовчки чекав, що сказати. Першим говорити прийшлось все ж таки мені: — Де командир дивізії?

— Де ж йому бути, як не у свойому кабінеті, — неуважно відповів капітан.

— А Ви хто? — запитав я.

— Як Вам сказати... щось як начальник штабу дивізії, а властиво начальник четвертої часті.

— А командує дивізіє хто?

— Начальник першої часті.

Я поцікавився чи є наказ наркома або, у крайньому випадку, командуючого військами округи про доручення майора Єцова до виконання посади командира дивізії.

— Які вже тут накази, — сумовито сказав капітан. — Діємо згідно уставу: вибуває начальник із строя — його заміщає старший із уцілівших. У нас зараз, як на війні... І зараз же насторожився, відчувши, що за багато сказав і за відверто із зовсім незнаною людиною. Прийнявши позу "струнко", запитав досить сухо і офіційно: — А Ви хто будете?

— Наказом Наркома оборони призначений на посаду начальника штабу дивізії — в тон йому відповів я.

— Ну тоді ходім до нашого так званого командира дивізії, — усміхнувся капітан...

Майор Єцов — кучерявий, горбоносий — сидів за столом. Коли ми увійшли він не піднісся на зустріч, а лише повернув в наш бік своє хмуре обличчя і запитав: — Вам що?

Я подав йому свій придпис. Скоро пробігши очима папір, майор зараз же повеселів:

Нарешті гора з плечей, прибув законний начальник... "Ради Бога, от крісло, ось вам печатка — і господарюйте..." Так розпочалась служба в 30 Іркутській дивізії Бірюзова, коли йшло поголовне нищення кадрів Червоної Армії..."

Продовжуємо:

2) Армія не була відмобілізована.

3) Після визволення "угнетенних народів" Західної України і Білорусі йшла передислокація воєнних округ.

4) Армія була в періоді реорганізації і переозброєння.

5) Фінляндська війна.

6) Найголовніше: Сталін не вірив, що Гітлер відважиться напасти на СССР і не дотримає умови Рібентроп-Молотов, не закінчивши війни на заході.

Безперечно, немає де правди діти, що у всьому цьому великому підприємстві відограла свою ролю політика Англії та в пізнішому ЗСА. За всяку ціну треба було втягти СССР у війну з Німеччиною і це вдалося — пустивши на СССР Гітлера.

Велику ролю і вплив політики на воєнну стратегію має і кінцевий період війни, що дає відповідне місце державі у її міжнародному положенні.

Особливості взаємолучби політики і стратегії в умовах коаліції

Як опридіюють це совєтські воєнні теоретики? Цитую: "Сучасна епоха — епоха коаліційних війн. В коаліційній війні взаємовідношення політики і стратегії мають свої особливості. Справа в тому, що для осягнення перемоги в коаліційній війні державам, об'єднаним в коаліції, стає безумовно необхідним мати узгіднену стратегію. Але така стратегія безумовно випливає тільки із політики, що скріплює одною ціллю членів коаліції, чого в союзі імперіялістичних держав — осягти тяжко. Крім того треба врахувати, що стратегія кожної окремої держави обумовлена її економічними можливостями, географічним положенням, укладом характеру і національних традицій народу і т. п. Зрозуміло, в кожній державі стратегія має свої відображені національні риси. Разом з тим, союзна стратегія не може уявляти собою механічного твору стратегічних поглядів різних держав".

Вироблення стратегічного пляну держав західного світу в коаліційній війні вдається тільки за рахунок компромісів, взаємних поступок, або тиску з боку більш сильних держав. Власне "тиску" з боку ЗСА — виробляється об'єднана стратегія сучасної коаліції західних держав. Це цілком зрозуміле і оправдане явище, бож ЗСА складають свій політичний, економічний і моральний потенціял. Безперечно — не проходить все так добре і повстають тертя і непорозуміння, це явище нормальне. В свій час виникло непорозуміння при обговоренні на Раді НАТО стратегічного пляну "Оборони Заходу". Французькі і Західно-Німецькі воєнні керівники відстоювали ідею "Континентальної стратегії" та вимагали від ЗСА участи в "Обороні Континенту Европи". "Переферійна Стратегія" — ідею котрої підтримували воєнні кола ЗСА і Англії, передбачали відмову від участи неконтинентальних держав в "обороні" Европи і створення оборонного пояса по перефериї европейського континенту на островах в Атлянтику, Середземному і Північних морях. Можливість зростання цих труднощів з кожним роком не є виключене. В гру входить ядерна зброя і вона буде впливати на зміну "стратегічних плянів держав заходу". На сьогодні Франція вже пред'являє свої претенсії на ролю атомової держави, не є виключеним, що її слідами підуть ще інші держави західної коаліції. Це зовсім окрема тема і вона не входить в плян нашої праці.

Як же задивляється на спільну стратегію "соціялістичний табір"?

Цитую: "Відсутність заперечень між політикою і стратегією в соціялістичній коаліції забезпечує гармонійне, спільне загальних інтернаціональних рис і національних особливостей воєнної стратегії різних країн. Спільність завдань оборони соціялістичного табору від нападу імперіялістичних агресорів передбачає не тільки бойову дружбу армій країн соціялізму, але і спільність стратегічних поглядів.

Воєнно-оборонний Варшавський договір, підписаний соціялістичними країнами, об'єднує всіх його учасників єдиною ціллю захисту здобутків соціялізму в цих країнах — від агресивних дій імперіялістів. Вільнолюбні цілі забезпечують цій коаліції велику перевагу на випадок війни, тому що "основи взаємовідношень країн світової соціялістичної системи і всіх комуністичних і робіт-

ничих партій складають провірені життям засади марксизму-ленінізму, засади пролетарського інтернаціоналізму". Так "пропагандивно" пишуть воєнні теоретики СССР. Це лише теорія, що дуже далеко від реальної дійсности.

Так званий "Варшавський оборонний договір" не є "оборонним", — а носить в собі всі риси агресивного договору. Країни так званого "соціялістичного табору", що входять в цю коаліцію (сателіти), не мають жодного голосу і СССР, а властиво Москва — виступає в цій коаліції в **ролі абсолютного диктатора.**

Чи ж на "шіпкє" — все так спокійно, вже сьогодні ми є свідками ферменту і великих непорозумінь не тільки внутрішнього характеру, але і зовнішнього, бож Варшавський оборонний договір це не тільки "спільність стратегічних поглядів" — це страшний економічний визиск малих країн цеї "соціялістичної коаліції" — Москвою.

Продовження буде.

Голова Станиці Братства 1-ої УД УНА в Гартфорд, Конн., сотн. Михайло Шевчук у товаристві членів Станиць у Нью Гейвен і Гартфорд, Конн., вітає Їх Блаженство, Кардинала Йосифа Сліпого в серпні 1968 року. (Допис на ст. 110).

Василь Прохода

БОЇ СІРОЖУПАННИКІВ НА ПОЛЬСЬКОМУ ФРОНТІ

Після упертих боїв на Північному фронті проти большевиків в Коростенському районі, Сірій дивізії було наказано перейти на Польський фронт в район Луцька — Володимира Волинського. Подорозі в Луцьк на ешелони, 1, 2, і 4-го Сірих полків на ст. Бердичів, несподівано напали вранці 7 березня 1919 р. большевики-таращанці. Після кривавого бою аж до пізнього вечора, коли стемніло, сірожупанники забрали своїх убитих та ранених і від'їхали до Шепетівки, залишивши оборону міста Бердичева начальникові його залоги командирові Залізничої дивізії*) отаманові Андрієві Вовкові, який мав досить сили відбити наступ ослаблених в бою таращанців.

На станції Шепетівка Сірі поховали убитих — хорунжого Буряка та чотирьох козаків. Вони були обурені безпорадністю штабу своєї дивізії з отаманом Палієм та байдужним відношенням отамана Вовка, що був безучасним до кривавого бою. Після похоронів були скликані старшинські збори для обговорення безладдя, що панувало в штабах. На зборах отаман Палій заявив, що він слабий для командування дивізією, а тому відмовляється від неї і передає обов'язки начальника дивізії своєму заступникові старому п-полковникові Абазі.

Ще більше обурення викликало поступовання отамана Вовка, який зі своєю дивізією залишив місто Бердичів без бою і доповів Головному Отаманові, що сірожупанники навмисно віддали большевикам Бердичів і здеморалізували його дивізію. Наслідком цього в Головній Команді, було вирішено обезброїти і розформувати Сіру дивізію. Тоді ветеринарний лікар дивізії, полковник Кость Вротновський-Сивошапка, особистий приятель Симона Петлюри, поінформував його про дійсний хід подій. Постанова про розформування дивізії була скасована і дивізія від'їхала на Польський фронт, підпорядкована Штабові Північно-Західнього фронту, отамана Оскілка.

В Луцьку було досить місця для розташування дивізії в касарнях колишнього російського полку біля двірця. Розташувались у них господарські частини полків, а муштрові відділи були вислані в села Киселин, Пересна, Навоз, на правому березі ріки Стоходу і в Колки на Стирі. Штаб дивізії по старій звичці відокремився і зайняв в місті кращий будинок, давши полкам повну ініціятиву в самоуправі та чинності на позиції. На передову позицію йшли лише ті, кого вабили боєві пригоди, а більшість «відпочивала».

*) Для збільшення авторитету генерал-полковника А. Вовка, цю дивізію на еміграції стали називати Залізничим корпусом.

Новий начальник дивізії полковник Абаза більшої активности від отамана Палія в командуванні дивізією не виявив, а начальник штабу сотник генштабу Морозевич, уділяв забавам у запіллі більше уваги, ніж подіям на фронті...

Бездіяльність штабу дивізії в належному керуванні чинністю сірих полків, байдужість до проявів деморалізації, що загрожувала загальним розкладом, пригнічуюче впливали на мене. Частина старшин захопилась забавами та розвагами в місті, ніби в мирний час.

Командир полку полковник Петро Ганжа був заслабий запровадити належну дисципліну в полку. Тогочасні обставини деморалізували й тих, що могли бути героями. Деморалізаторів треба було на власну відповідальність вигнати. Про це я говорив Ганжі. Але він на рішучий крок не відважився. До того не ліпшим був сам начальник штабу дивізії — Морозевич. Таке безладдя так вплинуло на мене, що я не бачив доцільности в своїй діяльности. Коли щось робити, то треба робити як слід, або зовсім чогось нерозумного не робити, щоб для майбутнього покоління ідея боротьби за волю України залишилась чистою. Я подав рапорт про звільнення мене зі служби в полку й дивізії. Було це десь перед Великоднем. Пробуджена весною природа манила мене в рідний край. Але я не виїхав.

В цей час поляки перейшли Стоход, взяли Пересну і відтиснули сірожупанників до Рожища. Полковник Ганжа виїхав на передову позицію і наказав поручникові Стаховському зібрати сотню козаків, взяти боєприпаси, головне гарматні набої та харчі. Стаховський попрохав мене залишити намір відходу з дивізії та їхати з ним на позицію. Штаб дивізії «ані кує, ані меле», а тому треба нам самим, як то було в Коростені та в Турчинці, організувати оборону проти ворожого натиску та об'єднати для цього чинність інших полків. Відходити в цей час з поля бою, було б дійсним дезертирством.

Коли ми прибули до Рожища, Ганжа був надзвичайно радий моєму приїздові. Відразу, з прибувшою допомогою, ми зорганізували контрнаступ. Гарматня батарея хорунжого Ковшара отримала набої і відкрила по поляках вогонь «прямою наводкою», і під натиском нашої стрілецької лави, ворог був примушений відійти за Стоход, при чому до двох десятків поляків залишились у Стоході. Переспа знова опинилась в наших руках. У нас було лише кілька ранених.

На Перспі полк. Ганжа зі мною та в порозумінні з командирами 2 і 4-го полків, організував штаб Ковельської групи, що об'єднував бойові операції та оборону правого берегу Стоходу і далі на північ р. Стиру, в районі Колок.

Штаб дивізії був цьому радий і ні до чого не втручався. Я, як начальник штабу групи, посилав туди лише звіти,, які використовувались для інформації у «Вістях Сірих», що видавав в Луцьку Культурно-освітній відділ дивізії під проводом Миколи Букшованого з Павлом Дубрівним та Миколою Бутовичем. До Ковельської групи належали відділи 1, 2 і 4-го полків та деякі окремі курені, що були там до приходу Сірих. З них я пам'ятаю назву найбільш боєздатного Кальницького стрілецького куреня та гарматню батерею хорунжого Ковшара, який зі своїх двох польових гармат відкривав такий буревійний вогонь, що викликах у поляків враження ніби ми маємо гарматню бриґаду. 3-ій Сірий полк був відсепарований від нас. Командиром полку в ньому був підполковник Пилипенко, прихильник отаманії, не здібний керувати боєвими операціями. З його вини в грудні 1918 року був відданий таращанцям Чернігів та стались втрати в Бердичеві. Дві сотні цього полку були десь в районі Торчина, де діяла Волинська дивізія.

Коли ми відходили з Шепетівки, то з ініціятиви поручника Йосипа Мандзенка, відбили в большевиків у маєтку польського дідича Сангушка в Полонному 14 расових коней. На польському фронті ми використовували їх для розвідки, а головне для зв'язку. Відділи Сірих знаходились в Киселіні, Пересні, Навозі та в Колках. Як у цих селах, так і в менших від них, навіть за Стоходом, були невеликі селянські гуртки повстанчого характеру по десять хлопців у кожному. Селяни були проти польського панування й організували повстання в запіллі польських військових частин. Вони діставали від нас зброю та набої і тримали з нами постійний зв'язок. Це сприяло тому, що ми могли почати підготову для наступу та відібрання у поляків Ковеля. В другій половині квітня ми вже були в Голобах на лівому березі Стоходу. На фронті установилась свого роду рівновага сил. Мене захоплювала чинність начальника штабу групи. Щодня у нас були сутички з поляками, що з погіршенням загальної ситу-

ації для УНР виявляли все більшу настирливість. Поза цим через Стоход переходили кожного дня цивільні люди. Між ними були підозрілі, яких треба було перевіряти, та контрабандисти. Тому вільного часу на роздумування про загальне безладдя та песимістичні висновки у мене не було. Коли настав на передовій позиції спокій, я використовував вільний час для поїздок верхом на коні до Луцька та до Рожищ. Частіше я їздив до Рожища, де був невеликий шпиталь. В ньому я відвідував ранених сірожупанників. Лікарем там була гарна симпатична жидівка, а примарою — земський лікар, поляк. Українським комендантом Рожища ще з гетьманського періоду був мій земляк з Запоріжжя, поручник Марченко, дуже мила симпатична людина, а ще милішою була його дружина Ніна.

Недовго довелось мені тішитись своєю чинністю та відпочинком серед моїх приятелів. В річницю торішнього перевороту в Києві, коли Українська Центральна Рада дозволила розігнати себе, був на цей раз 29 квітня проголошений державний переворот також у Рівному, куди під захист Північно-Західнього фронту докотився Уряд УНР. Отаман Оскілко під впливом партії українських самостійників проголосив себе Головнокомандуючим всіма озброєними силами Наддніпрянської України з диктаторськими правами. Він заарештував половину міністрів Уряду, генерала Желіховського та його начальника штабу Протозанова, що 28 квітня наказом Головної Команди були призначені для керування Північним фронтом...

Не урахував Оскілко того, що різного роду урядові переворотн тепер не мали вже значення. Головне було втрачене. Боротьбу за українську незалежність провадили ліпші військові частини, так мовити, в силу інерції, яка була значною, без огляду на урядовий політичний курс. В цій боротьбі було об'єднуючим ім'я Петлюри. Всі були петлюрівцями, не знаючи й не бачивши особи самого Петлюри, як то було й зі мною особисто. Стати оскілковцями вони вже не могли. Тому намір Оскілка зі самостійниками, побороти урядове безладдя, вніс у ряди борців ще більше безладдя. Його ніхто не підтримав.

Замість перевороту сталась авантюра. Лише полковник Антон Пузицький, який у той час був на передовій позиції, рятуючи становище під Коростенем та Новгород Волинським, надіслав телеграму Оскілкові про те, що він і надалі буде виконувати його накази, закінчивши її словами: «Слава Україні! Слава Отаманові Оскілкові!»

Пузицький по своїй аполітичності, не розумів і не хотів вникати в тогочасну ситуацію. Його телеграма не застала Оскілка в Рівному. Він змушений був утекти до Польщі разом з начальником штабу генералом Агапієвим. А Пузицького, з наказу Головної Команди, заарештував командир полку його ж дивізії, поручник Анатолій Костик. Ще в

ас повстання проти Гетьмана, коли ми були на Чернігівщині, він мав з наказу отамана Палія арештувати Пузицького, але тоді я стримав його від нерозумного наміру, а тепер ніким не стриманий, зробив цей безглуздий вчинок. 17-та Стрілецька дивізія позбавлена твердої керуючої руки, зразу стала небоєздатною. Північний фронт самоліквідувався.

Ще перед Оскілковою авантюрою, Західній фронт був переіменований в Холмський фронт, командування яким перебрав Наказний отаман генерал Олександер Осецький, що мав свій штаб у м. Дубно. Звідти він навідувався до Луцька. Щоб здобути собі популярність, він став великим «соціялістом», їздив по селах Луцького району, де збирав сільські сходини, на яких виголошував промови з обіцянками наділення землею з панських маєтків, надсилкою насіння для посівів та закликав вступати добровольцями до українського війська. Він намагався активізувати вояків, що сиділи в Луцьку, пускаючись при цьому на різні демагогічні виступи. Щоб збільшити бойову силу Сірої дивізії, вона наказом Головної Команди переіменована в корпус Сірожупанників, розділивши її на дві дивізії. Начальником 1-ої дивізії залишився полковник Абаза, а для 2-ої був призначений отаман Тимченко. Після такого розділення з витворенням нових штабів та господарських частин, сила такого корпусу стала меншою від колишньої дивізії, бо жодних добровольців до нього не вступило, а ті, що безжурно бавились в Луцьку, активнішими не стали

Коли отаман Оскілко арештував міністрів Уряду, генерал О. Осецький наказав негайно організувати більший відділ сірожупанників для ліквідації виступу Оскілка. Начальник дивізії Абаза обмежився лише наказом полковникові Ганжі виїхати з відділом Сірих до Рівного. Довелось зняти частину Сірих з передових позицій для поповнення того, що було зібрано в Луцьку. Коли відділ подорозі до Рівного був ще в Киверцях, виявилось, що Оскілко вже втік до Польщі...

Але разом з тим стало відомо про невдачі на Північному фронті. Большевикам був зданий Коростень і вони зайняли Новгород Волинський, загрожуючи Рівному та Шепетівці, Треба було допомогти 17 Стрілецькій дивізії, а власне тому полкові, що затримував наступ большевиків по шосовій дорозі з Новгорода до Рівного. Цим полком командував А. Костик, що мав бути в Корці. Йому треба було допомоги. Полковник Ганжа доручив мені перебрати від нього командування відділом, бо я був у дуже добрих відношеннях з начальником дивізії Пузицьким та командиром полку Костиком, а тому зміг ліпше орієнтуватись у тих обставинах. Мене цікавила зустріч з Пузицьким. Знаючи, що з ним не попаду в якусь халепу, я перебрав командування відділом.

Без затримки досить швидко ми дістались аж під Новгород Волинський. Вранці 3-го травня ми зупинились на станції Арепи, де був

якийсь малий український відділ. Я залишив одну сотню під командою її командира на ст. Орепи, наказавши вислати розвідку вперед і на схід від залізниці та тримати зі мною зв'язок, а сам з другою збірною сотнею похідним порядком вирушив на захід від залізниці, в село Ярунь, звідки послав сильну розвідку в напрямку до Корця з полевою запискою, що була адресована Пузицькому й Костикові. В ній я доповів про прибуття з відділом Сірих і прохав вказівок для дальших дій. На шосе з Новгорода до Корця, ця розвідка мала здибати когось із 17-ої дивізії, або ж мала знайти її відділ у Корцю. Визначивши з командиром сотні позицію перед селом у напрямку можливого наступу большевиків та пославши стежі, щоб не стати предметом несподіваного нападу, сам я зупинився в одному домику посеред села. До нього мали посилати мені доповіді з Ореп, а також від розвідок. Біля того домику лежали скрині з набоями. На запитання господарів, хто тут був, він відповів мені, що ще позавчора був тут якийсь український відділ, який наодно з поспіхом відійшов у західньому напрямку і залишив ці скрині з набоями. Большевики тут ще не були. Він чув, що в Корці українського війська вже немає. Там ніби сталась якась зрада і вояки не захотіли битись проти большевиків. Тому він попрохав мене, коли й ми будемо відходити, забрати скрині з набоями, щоб він не мав халепи від большевиків.

Лише вечером повернулась з Корця розвідка, не зустрівши по дорозі жодного большевика. Там вона довідалась, що останній відділ петлюрівців відійшов учора. Вояки ніби говорили, що досить вже воювати, бо їхнього головного начальника арештовано за якусь зраду... В цей час прийшов зі станції зв'язковий і приніс мені доповідь від командира сотні про те, що большевики зайняли село на схід від Ореп, очевидно з наміром зайти нам в обхід, і що малий відділ, який був у Орепах, відійшов назад на наступну станцію. Тоді я зібрав усіх сірожупанників. Скрині з набоями були відвезені на двох селянських возах до нашого ешелону. Вночі ми від'їхали до ст. Шепетівки. Лише там я довідався від коменданта станції про загальну деморалізацію в 17-ій дивізії, внаслідок арешту її начальника.

На станції було досить всяких ешелонів, а тому ми, не затримуючись, вирушили далі й прибули, поминувши Здолбунів та Рівне, аж до ст. Киверці. Там я довідався, що внаслідок ослаблення нашої Ковельської групи поляки відібрали від нас Голоби. Наші відділи відійшли на попереднє становище, на правому березі Стоходу, але можливо, не витримають дальшого польського натиску. Тоді я з усім відділом негайно вирушив у напрямі на Переспу. Прибув я вчасно. В Рожищі ми довідались, що поляки знову перейшли Стохід. Бій ішов вже на Переспі. Під'їхавши ближче до неї, сірожупанники виступили з вагонів, розсипа-

лись у лаву і контр-атакою знову дали можливість пілсудчикам покупатись у Стоході. Ми забрали в полон кількох поляків із старшиною. Останній був досить переляканий, але коли я погостив його і навіть повернув йому відібрану шаблю, він заспокоївся і зі сміхом оповів про поширені у них нісенітниці про дикість петлюрівців, як жадних крови гайдамаків, що всіх мордують та ґвалтують...

З того дня впродовж тижня жвава бойова чинність по всій лінії фронту не вгавала. Коли большевики зайняли Рівне, польський натиск став особливо настирливим. У них появився літак, який щодня літав за нашу лінію фронту і скидав над нашим ешелоном в Переспі бомби. Видно було, що поляки ніби вступили в змагання з большевиками, хто скоріше захопить Луцьк. Сірі відділи за допомогою селянських партизанських гуртків відбивали всі спроби пілсудчиків перейти Стоход. Але коли на Холмський фронт прибула польська дивізія з корпусу генерала Галлера і на допомогу пілсудчикам прийшли галерчики, ми не були встані їх стримувати...

А тим часом на вимогу полковника Ганжі, начальник дивізії Абаза не дозволив на власну відповідальність зробити евакуацію господарських частин та боєприпасів з Луцька до Дубна, бо Наказний отаман Осецький категорично заборонив це робити і триматись на фронті до останньої можливости...

16-го травня 1919 року сталась у Луцьку катастрофа. Поляки захопили Торчин, оточили Луцьк і всіх, хто в ньому були, полонили. Польська кіннота зайняла на Стирі Колки, примусивши відділ славного куле-

метника, хор. Стельмаха відійти до Киверців. На Переспі бій завзято продовжувався аж до вечора, поки в батереї Ковшара, одна гармата від напруженої стрілянини розірвалась і вбила двох гарматчиків. З другої гармати були дострілянi останні набої. Хорунжий Ковшар зняв з неї замок, прийшов до мене і доповів, що він свій бій вже скінчив. Поляки перейшли Стоход і зайняли Переспу. З Рівна до Киверців наближались большевики...

Лише тим сірожупанникам, що були на передовій позиції, вдалось під командою полковника Ганжі вирватись з польсько-большевицького оточення, на південь...

З вини Наказного отамана Осецького недоформований Корпус Сірожупанників перестав існувати. Начальники його дивізій опинились у полоні...

Проте бойові традиції Сірих та їх дружність у свідомості свого обов'язку перед Батьківщиною, залишилась. Після перебування в першому «трикутнику смерти» при реорганізації Армії УНР, з усуненням отаманії, ці традиції відновились в 4-ій дивізії Сірожупанників у боях проти ворогів України — червоних і білих росіян, а після Зимового Походу в 1920 році, в Сірій бригаді Волинської дивізії.

Леся Лисак

ПРОМІНЧИК У СЕРЦІ

(Присвячую 11-тому Крайовому З'їздові Братства кол. вояків 1-шої Української Дивізії УНА у днях 29 і 30 серпня та 1-го вересня 1969)

Маршують ті звичайні буденні дні з наплечником, повним всякої праці, обов'язків, турбот і труднощів, маршують, аж нагло зупиняються на самому кінці літа. Зупиняються у соняшному золоті відходячого серпня, у місці, що зветься «Верховина» — на мапі ж «Глен Спей, Н. Й.» І на зміну їм приходять три інші дні, що звуться «З'їзд».

Чую десь з кутка голос скептика: «Ще один? З'їздів тепер багато. Один більше, один менше —ніби яка різниця»?

Є різниця, дорогий приятелю. Коли б послуговуватися високословною патетикою, можна б багато дечого сказати про пов'язаність української державности з імперативом українського вояка. Можна б дещо сказати про звена військових традицій, які сплітаються в один неперервний ланцюг, і про те, що сталось би, коли б таке звено перервати... Та хто з друзів-вояків хоче слухати патетики? І кому ще треба сьогодні щось доказувати, або в чомусь переконувати?

Вояцьке слово завжди було ділове, коротке. Вояцькі дії значили завжди куди більше.

Дещо у житті забувається. А дечого і не годен, і не можна забути: Вояцьких днів, вояцької долі не забувається. І найсердечніше їх згадується у гурті таких самих «колишніх вояків», що цю тверду, шорстку долю-недолю разом ділили. Мабуть ніщо так людей не єднає, як спільний кривавий труд, спільний марш із смертю плече об плече...

Приїхали Хлопці сотні миль, щоб здати звіт з останнього часового промежутка їхньої праці. Засіли у трохи душній залі — на дворі ж розтоплене серпневе золото! — звітують і нараджуються.

«Цивіль» потихеньки до залі зайшов, присів, слухає — це я. Слухає, радується: живе вояцька дисципліна, живий вояцький дух. Ніяких «розбіжностей у переконаннях» — політичних тобто — не згадується, бо військо означає моноліт, правда?

Браво, Хлопці. На Вашому З'їзді думкам «цивільної людини» стає легше. Добра річ — військова дисципліна.

Присідається «військовий» колега до столика. Тихенько: «А ви, коли про нас писатимете, скритикуйте! Виявіть наші недоліки! Напишіть, які у нас недотягнення!»

Забив цвяшка у голову. Щоби щось критикувати — треба самому робити не краще, не думаєте? Виглядає, що Хлопці роблять, що можуть, і як можуть. Це ж не своя держава, і не своя земля. І так треба багато сили, щоби не зневіритися і не занепадати на дусі.

А ця особлива бадьорість, і той здоровий вояцький дух у Хлопців є, слава Богу! Це звено ще міцно держиться.

Вечір застеляє «Верховину» запахом трав, що засипляють, серенадою сверщиків і манливою грою світел з вікон. Стежками ходять Хлопці, гуторять, перекликаються, жартують. Всі такі, якби собі рідні, а вечір такий якби не тут, і не тепер, а тоді, вдома... І так якось добре на серці, так свійсько.

Зібралися на спільну вечерю із своїм Головнокомандуючим Хлопці. Радіють, що Він з ними є, — військовий салют гладко віддають. По вояцькому короткі промови (ох, коби так на усіх З'їздах було!) — а там пісня. Хіба можна уявити собі вояків без їхньої пісні?

Ей, замашисто котиться ця пісня у теплу серпневу ніч! Слухаєш тієї пісні — і про пройдені роки забуваєш! А таки вояцька душа не старіється!

Відрадно, бадьоро у думках. Там, де вояки — там завжди оптимізм — правда?

Оркестра вже грає, пливуть звуки у солодкий спокій ночі. Є гумор, є настрій, і як колись — «шафа грає». Варто б потанцювати, та ось несподівана зустріч: мій сусід, мій товариш із далекого зборівського повіту! Гай-гай — скільки то років ми не бачилися, Влодку?

Розмовляємо під мельодію якогось заманливого танку. Хіба годен усе розказати за кільканадцять хвилин зустрічі по стільки роках? А мій сусід, мій товариш, враз круто повертає вбік: «ти певно напишеш про нас, про вояків тобто. Прошу тебе від себе — не пиши нічого про романтику. Так звану романтику. Треба тобі знати, що...»

З призвичаєння витягаю олівець, блокнот. Буду записувати те, що казатиме мій сусід, мій товариш. Бо хто його знає, — може справді «романтики» не було? Або була — і перестала існувати?

Кидає свої аргументи мій сусід, мій товариш Влодко, — я кладу ж їх обережно на папір.

Раптом рвучко вриває: «забудь про те, що я тут говорив. Забудь». Дивлюся на блюкнот. Хай буде. Це все треба перекреслити. Скреслю. Залишаю тільки одне речення. Воно звучить: «я пішов тому, бо вважав це моїм обов'язком».

Влодку, це надто великі слова, щоби їх перекреслити. А крім цього — вони щирі і правдиві. І в додатку — так само, як Ти — думали тоді всі ці Хлопці, що тоді пішли до війська.

Не думаєш, що зайвою є дискусія про те, чи романтика була, чи ні? Кожний вояк надає своїм переживанням таку форму, яка йому підхожа.

Здається, більше важливим є те, Твоє знечев'я кинене слово, про обов'язок. І про сповнення того обов'язку так, як тоді в тих часах і тих обставинах було можливе.

Ти його сповнив. Твої товариші — ті, що живуть, і ті, що вже відійшли — теж.

І від тієї свідомості, як від ясного звена, якого не можна перервати, стелиться у серце соняшний промінчик...

В. В.

НАША СОТНЯ ВЖЕ ГОТОВА...

(Продовження — 3).

Прийшов вечір, а за ним темна, глуха ніч, коли до тросів наспів наказ відступати назад у сторону Сасів-Підгірці. Першою місцевістю через яку ми проходили була Колтівська Руда, яка палала у вогнях, спричинених ворожими налетами. Вогненні язики перекидувались при помочі легкого вітру із даху на дах. Горіли хати й стодоли, стайні й обороги, тріщали палаючі сволоки і з гуком падали на землю розсипуючи мільйони іскор, які вітер розносив далі на будинки, які покищо оціліли від ворожих нападів. Це були жнива кровожадної і нищівної війни. Гасити вогню не було кому, бо ніде не було ані одної живої душі, видно, що селяни заховались де хто міг, залишаючи все своє добро на призволяще.

Ми відступали серед темряви ночі. Дійсного команданта курінних тросів, унтерштурмфюрера Гогаґе не було сьогодні при тросах а його наступник унтершарфюрер Дітч не міг прийти до себе й куди не ходив усе повторяв одну і ту саму фразу: «Алес іст ферльорен, алес іст ферльорен!» (усе вже страчене), а штурман Кречмер, який мав йому допомагати не міг нічого порадити у цьому чужому йому краю. Він тільки ходив довкруги своїми переляканими очима і коли до нього хтось звернувся, то він незалежно від змісту питання постійно повторяв, немов у сні, свою улюблену фразу: Ах зо! Ах зо! Силою обставин команду над таборами перебрав бунчужний 7-ої сотні дес. Володимир Логаза при допомозі бунч. із 6-ої сотні дес. Мацькова.

Відступ обозів був повільний. Ніч була така темна, що нічого довкруги не було видно тільки на віддалі кілька кроків сіріла смужка дороги, а під ногами шарудіння камінців вказувало, що ми ще на головному шляху, а не десь на полях. За те, час-до-часу, високо в небо підносились большевицькі світляні ракети, які, долетівши до визначеної висоти, звисали в повітрі немов парасолі і, через яку хвилину, освітлювали все довкруги поля із дозріваючими збіжжями, а навіть, і віддалені від нас дрімучі ліси. Одна така ракета зависла на небі, коли ми переходили через містечко Сасів, яке в світлі ракети виглядало якось пригноблююче мертво. Білі стіни будинків нагадували собою якісь зачаровані потвори, що глипились на нас своїми темними очима-вікнами у яких не було ні кришки життя. Довкруги було тихо і спокійно.

Наша валка посувалась повільно, час-до-часу зупинялась і знову рушалась із місця. Коли-не-коли появлялась невисока постать бунч. Логази, який передавав накази як і куди треба їхати. «Не відставати, бо

загубитесь». То знова — «вважайте, напереді закрут направо! Тримайтеся купи, бо як загубишся один з другим, то попадеш чортові в зуби й опам'ятаєшся вже аж на Сибірі, якщо доживеш».

На дворі уже сірів ранок, коли ми зупинились у лісі, щоб дати відпочинок людям і коням. Ціла валка возів заховалась у найбільш затіненому місці кріслатих дерев. Праворуч від шляху ліс глибокою яругою спадав униз. У лісі була тиша, навіть пташки не співали, тільки шуміли, ніби шептали ранню молитву, верхів'я дерев. Кухар приготовив каву і вояки мовчки пили, закушуючи черствим хлібом-комісняком, а коні споживали свій обрік. Я зійшов у долину вглиб лісу й тут несподівано зустрів дес. Нижника із нашої сотні, який блукав лісом ніби чогось, чи когось шукав. Ми вдвійку повернулись до тросів, де його засипали питаннями, як то дійсно було вчорашнього дня із 7-ою сотнею.

Дес. Нижник був чотовим 1-ої чоти і брав участь у всіх боях 2-го куреня, він був ніби спокійний, але все ще видно було по ньому сліди вчорашнього переживання. Він розповідав здержливо й часто зупинявся, ніби спочивав.

— Сьома сотня прийшла в окопи, коли ще було темно й зайняла становища на правому крилі куреня біля села Круглів. Направо від нас стояв вермахт із частиною якого ми мали зв'язатися. Наліво від нас розташувалась 5-та сотня пор. Юриняка, а за нею далі на ліво 6-та сотня пор. Сумарокова. За легкими сотнями зайняла становище 8-ма сотня зі своїми важкими скорострілами та гранатометами. Зараз по зайняттю становищ, пор. Малецький вислав до вермахтівської частини на правому крилі вістуна Марка, але він, із невідомих причин, до сотні тоді не повернув, так, що в дійсності ми не знали, що там діється і чи взагалі там якась частина була, бо зв'язку із нею не нав'язано.

— Десь біля 10-ої години ранку большевики почали масовий наступ під прикриттям своїх танків на становища 5-ої та 6-ої сотень 2-го куреня. Нараз ми побачили, що большевики вриваються до окопів 5-ої сотні і пор. Малецький доручив мені піти із моєю першою чотою на до-

помогу. Але заки ми ще вирушили із окопів, командант сотні прилучився до нас і сам перебрав команду чоти. Після короткого але запеклого бою большевиків ніби відбито й вони були у відступі, але якийсь большевик, побачивши між нами старшину, пор. Малецького, який чомусь не був одягнений у фронтовий однострій, випустив на нього серію пострілів із «фінки». Підозрілий рух большевика завважив дес. Рене і поспішно витягнув пістолю й вистрілив у большевика. Та постріл Рене прийшов на кілька секунд запізно. Від большевицького пострілу впав ранений пор. Малецький і сам Рене. Так само впав і большевик, якого Рене застрілив із ракетно-сиґнальної пістолі, яку він вихопив замість револьвера.

— В міжчасі на наших тилах появився якийсь інший большевицький відділ і нам довелось пробиватись через нього. Проминуло кілька хвилин заки ми зорієнтувались, що між нами немає нашого сотенного. Дес. Скрипій взяв із собою стр. Кіналя та стр. Маслянку й повернули у напрямку, де останньо бачили пор. Малецького. Він та дес. Рене лежали в траві і хлопці на плечах винесли їх обох, пробиваючись через поновне окруження, яке большевики намагались зробити. Наша сотня була вже в цей час розбита так, що поодинокі групи були розкинені, деякі серед груп 8-ої сотні, 5-ої а навіть і 6-ої, залежно від того, де їх кинено на допомогу в часі большевицького наступу. Команду над сотнею перебрав хор. Вітошинський й намагався стягнути сьому сотню разом, що не було легко через несприятливе положення пов'язане із постійними атаками большевиків, які продовжувались майже без перерви цілий день. Большевики хотіли нас викинути із наших окопів, які мали добре боєве і стратегічне положення.

Побачивши, що діється в окопах 5-ої сотні поручник Петро Макаревич, командант 8-ої сотні, залишив віст. Петра Кицінського із одним

роєм для оборони курінного штабу а сам, забравши з собою частину важких скорострілів і гранатометів, пішов на поміч, розглядаючись де зайняти становища із добрим полем обстрілу. Але на нього вже чекали червоноармійці і він не міг дістатись до призначеного місця. По короткій перестрілці пор. Макаревич дав наказ іти в наступ, щоб вигнати ворога з окопів і там зайняти добрий обсерваційний пункт для своєї частини. Наступ не вдався, бо ворог мав добре поле обстрілу, так, що нашим стрільцям не можна було навіть голови піднести, а не то, що рухатись із своїми гранатометами та важкими скорострілами. В боях за ті окопи згинув пізніше пор. П. Макаревич та кількох стрільців.

Як показала дійсність, ворог не був тільки перед нами, але були також якісь і інші його частини, може десанти і за нами, які завдали нам найбільше шкоди, бо наступили несподівано.

— У висліді цілоденних боїв загинув командант 8-ої сот. пор. Макар Маркевич, пропав десь хор. Юриняк, ранений був у руку пор. Сумароків і наш сотенний пор. Малецький. Із п'яти старшин при сотнях 2-го куреня залишилось тільки двох, ранений пор. Суморокїв та хор. Вітошинський. Щойно вечером ми дістали наказ відступати для реорганізації нашого цілого полка, який зазнав великих втрат і дезорганізації.

На закінчення дес. Нижник запевнив, що помимо значних втрат, сотня не розбита, частина хлопців є в лісі й відпочивають, деякі, що розпорошились по інших сотнях, після того, як було ранено пор. Малецького, помалу збираються назад. Нижник поснідавши при тросах повернув назад до своїх хлопців разом із тим фронтовиком, який нас учора запевняв, що тільки він один остався при житті із цілої 7-ої сотні.

В часі відходу на фронт 7-ма сотня начисляла двох старшин, пор. М. Малецький, командант сотні та хор. Вітошинський; п'ять підстаршин: дес. Володимир Логаза, бунчужний сотні; командант 1-ої чоти — дес. Нижник, командант 2-ої чоти — дес. Скрипій й одинокий німець у сотні (дес.) унтершарфюрер Рене, командант 3-ої чоти. Загальний стан сотні був 124 особи. В тому двох старшин, 5 підстаршин та 117 стрільців. Боєва частина сотні нараховувала 92 стрільців, 4 підстаршини та двох старшин, а 26 осіб було при тросах. Після боїв 14-ого липня боєва частина нараховувала біля 80 вояків, що сталося із рештою, важко було сказати. Частина із них без сумніву загинула, частина була ранених, яких відставлено в запілля до Дивізійного шпиталю, а дехто, мабуть, попав у полон, хоча цього вояки дивізії боялись більше смерти, бо тільки німці, які не знали москалів, могли вірити в те, що полон врятує їх життя.

Дня 16-го липня на зміну 30-му полкові прийшли 29 і 31-ий полки, а 30-ий відведено в тил для реорганізації. Реорганізація полка тривала всього один день, бо большевики помимо великих втрат напирали все новими й новими силами, яких зупинити командування XIII-го корпусу, до якого була втілена українська Дивізія, не могло німецькими частинами.

По полудні 16-го липня обози 30-го полка, а в тому і II-го куреня, отаборились у лісі на захід від шляху Підгірці-Олесько і тут вони перебули аж до 19-го липня. Погода була дуже нестійка і часто падали дощі. Одначе, зв'язок із сотнею було нав'язано і перший переляк проминув, хоча виглядів на покращання ситуації на фронті не було. В неділю 16-го липня на місця нашого постою прийшли ще й троси із 31-го полка, які мусіли відступити взад тому, що фронтові дії посувались повільно на південь. Так у цьому лісі зібрались обози двох полків Дивізії, що із стратегічних мотивів не було влучним плянуванням. (Далі буде).

(—)

ВІСІМНАДЦЯТЬ ПРОТИ ТРЬОХСОТ

Із світлих фраґментів визвольних змагань

Денікінські війська хотіли використати перемогу нашої Армії. Вони поспішно підходили до берегів Дніпра, бо чули, що наші заняли золотоверхий Київ. І хоч їх напрямок ішов на північ, то вони нагло повернули фронт на захід, думаючи, що українські війська кривавляться тільки на те, щоб звільнити Україну від москалів червоних, і віддати її таким же москалям на біло помальованим...

В хвилі, коли Денікін кількома загонами перейшов Дніпро, наша тодішня столиця Кам'янець була в небезпеці. Большевицька група з Одеси зміряла перебитися на північ, через Вапнярку і Жмеринку, загрожуючи Кам'янцеві. Тривожні відомості доходили і від сторони польського фронту.

Та Начальне Командування галицьких і придніпрянських військ вирішило кинути останню резерву, що була під рукою — Бриґаду УСС. Вона мала захистити важну вузлову станцію Жмеринку і зіпхати большевицьку групу в сторону денікінців.

В перших днях вересня виїхала Бриґада з Кам'янця кількома потягами на фронт. Під містечком Тростянчиком (над рікою Богом) прийшло до першої стрічі. В бою було багато втрат по обох сторонах. Найбільше потерпів І і ІІІ Кур. УСС. (Сот. Чичкевич хотів відразу фронтовим ударом знищити безпощадно большевиків, що окопались на мостовому причілку). Та всеж цей бій підорвав у ворога силу опору. Втікаючи на реквірованих підводах, опинились большевики біля Христинівки і Уманя.

Післаний на розвідку відділ кінноти УСС в силі 18 шабель під командою хор. Петруняка, довідується, що біля Христинівки стоїть великий обоз під охороною 300 піхоти і 10 скорострілів. Не надумуючись довго, хор. Петруняк наскакує негайно на ворога і добуває велике майно. Біля 1000 шт. кримських волів і овець, касу, вози і коні. Цей наскок навів ще більшу паніку на ворога, а нашій інтендантурі приспорив чимало користи. Волами обділено всі сусідні групи і кожній було подостатком.

Відділ кінноти дістав окрему похвалу від бриґади і командуючого групою, а хор. Петруняк був поданий до піднесення на вищий ступінь.

ПРОТИБОЛЬШЕВИЦЬКІ ПОВСТАННЯ В УКРАЇНІ В 1921 Р.

(На основі офіціяльних большевицьких звідомлень і інших непублікованих матеріялів подав сот. Н. П-па)

Передруковуємо цей цінний історичний матеріял з "Літопису Червоної Калини", Львів, річник 1929/30, не зміняючи мови ні правопису —Редакція.

Доклад Особого Штабу по боротьбі з повстаическьким движеииям в Українській Совітській Соціялістичній Республиці та оперативний звіт Штабу Красної Армії УССР.

Цілком довірочно!

Звідомлення: Про повстанський рух на Київщині, Чернигівщині, Волині, Поділлю, Херзонщині, Полтавщині, Харківщині, Катеринославщині в 1921 році.

Київщина.

Отаман Мордалевич, бувший сотник, народився в Радомисльському повіті. Склад відділу: 600 чоловіка піхоти, 50 чоловіка кінноти, 15 скорострілів, 2 гармати. Підчас великих операцій кількість піхоти в двоє збільшується. В складі відділу коло 100 чоловіка дезертирів з червоної армії. Підтримують селяне з Студенців, Кочерова, Воталівки, Рижова, Соловівки, Мотижина, Ходоркова, Сокольчого (?), Котельні, Іванців, Андрусівки, Ромендорфа, Малина, Вишневича та Ігнатівки. Військова діяльність відділу: напади на стацію Васильків, Молотівку, захоплення стації Хвастів і стації Бровки, з винищенням залог. Невдала спроба захопить стацію і місто Житомір, де розташовано штаб XIII совітської армії.

Отаман Сірко, бувший урядник української армії.

Склад відділу 200 чоловіка піхоти. Є скорострілі. Підчас виступу число доходить до 500 чоловіка. Повстанці ховаються в лісах і болотах між ріками Дніпром і Тетеревом. Підтримують селяне Чорнобиля, Хатного, Бобра, Василівки, Обухівки, Іванівки, Коровичів, Кухарів і Шибеного. Військова діяльність відділу: Два вдалі напади на стацію Бородянка, винищення членів Ч. К., знищення карного відділу в районі Шибеного. —

Отаман Левченко, селянин. Склад відділу 100 чоловіка піхоти, з них половина з дезертирів червоної армії. 2 скорострілі. Підтримують селяне Злоріївки, Тарсовичів, Демидівки, Нової Петрівки і Гостомиля. Ховаються між ріками Дніпром і Навою.

Військова діяльність: напад на патрулі коло Святошина (?), вибух моста через ріку Наву, один напад на реквізійний відділ.

Отаман Волощенко, (Юрій), бувший сотник української армії з Полтавщини.

Склад відділу: 300 чоловіка піхоти, 10 скорострілів. Була одна легка гармата. Слад відділу постійний. Організація військова. Підтримують селяне з Сальних, Хмільного, Райгороду і Ланова та Холодківського. Військова діяльність: захоплення стації Козятин з винищенням членів Ч. К., спалення складів і залізничих валок, зруйновання залізничого шляху коло Бердичева (?). Знищення двох карних військових відділів, висланих з Бердичева.

Отаман Коленський. Склад відділу 100 чоловіка піхоти і 2 скоростріли. Підтримують селяне з Карушівки, Самгорода, Прилук, Зожева та Вахнівки. Військова діяльність: виключно псовання залізничого шляху Козятин — Калинівка і Козятин — Умань. Підлягає отаманові Струкові.

Отаман Струк, бувший полковник. Народився на Київщині.

Склад відділу: 1,000 чоловіка піхоти зі скорострілами і 4 гарматами. Підчас великих виступів скількість повстанців доходить до 4,000 людей.

Піддержують селяне з повітів: Васильківського, Сквирського, частини Канівського і Білоцерківського (?) 120 сіл.

Військова діяльність: захоплення міста Василькова (?) і околиць Києва. Тимчасове захоплення міст Білої Церкви, Сквири, Канева, Брацлава, Умані. Спияючі бої з трьома совітськими дивізіями зі складу XII і XIV армії. Відпустив мобілізованих до дому. Голова повстанчого руху на Київщині.

Отаман Кінський. Склад відділу 50 чоловіка піхоти. Підтримують селяне з Маріївки, Монастирища і Соколівки.

Військова діяльність: напади на дрібні продовольчі і реквізійні відділи (4). В лютім 1921 р. був розбитий і тимчасово скінчив своє істнування.

Отаман Богатиренко, селянин.

Склад відділу 200 чоловіка піхоти зі скорострілами. Підчас виступу збільшується в двоє. Підтримують селяне з Уманського повіту.

Військова діяльність: виступає завсіди з отаманом Струком.

Отаман Чехович, бувший старшина, степень і армія невідома.

Склад відділу 200 чоловіка і скоростріли. Скількість завсіди зміняється. В лютім 1921 було всього 50 чоловіка.

Підтримують селяне Звенигородського повіту.

Військова діяльність: в лютім 1921 захопив місто Златополь і стацію Ново-Миргород. Зареґістровано 10 випадків знищення залізничого тору і три напади на продовольчі реквізійні відділи.

Отаман Зеленчук, бувший старшина української армії з Черкас, правдиве назвиско Михайличенко.

Склад відділу 200 чоловіка кінноти, одна гармата. В складі відділу богато старшин. Кіннота вся з дезертирів української совітської кавалерії.

Користується широкою допомогою з боку населення повітів Канівського і Черкаського. Всі напади відзначаються добровільною підмогою. Відділ виявляє виключну жорстокість до комуністів і агентів Ч. К., яких закопують живцем в землю.

Військова діяльність: захоплення на 2 день міста Черкас і стації Цвіткове зі знищенням бронепотягу "Український Комуніст". Зареґістровано 9 нападів на карні та реквізиційні відділи. В квітні 1921 вів успішну боротьбу з большевицькою червоною бриґадою.

Отаман Матвієнко. Склад відділу 400 чоловіка піхоти з 10 скорострілами і одною гарматою. Всі дезертири з української радянської червоної армії.

Підтримують селяне Смілої, Бобринської, Ломового, Медведівки, Прус, Янівки, Олександрівки і около 21 хуторів. Має багато співчуваючих червоноармейських залог міст Кремчуга і Чигирина. Доповняється дезертирами.

Військова діяльність: захопив на три дні Чигирин, нераз підходив до Кременчука, розбив два карні відділи.

Отаман Перенко, бувший старшина української армії (бувший полковник).

Склад відділу 300 чоловіка піхоти з одною гарматою. Виключно з місцевого елєменту. Коло 40 чоловіка старшин. Підтримують селяне Канівського повіту, а по части і Золотоношського на Полтавщині.

Військова діяльність: виступає завсіди разом з отаманом Струком.

Чернигівщина.

Отаман Довгаленко, колишній старшина добровольчої армії.

Склад відділу: 300 чоловіка піхоти, є скорострiли. Більшість місцеві люди. Коло 20 старшин. Є перебіжчики з червоної армії. Підтримують селяне з повітів Остерського, Чернигівського, Козелецького і Ніжинського. Військова діяльність: завсіди добре зорганізовані виступи. Іноді відділ несподівано зникає. Зареґістровано в 4 місяцях напади на місто Козелець, Остер, Ніжин, ст. Бобрик і стацію Бересоч. Розбито два совєтські полки і відділ чернигівських курсантів.

Отаман Лошин, бувший хорунжий української армії.

Склад відділу 1,000 чоловіка піхоти з 30 скорострілами і 2 гарматами. Складаються з решток української армії, решток червоної армії та місцевих селян.

Має величезну популярність серед селян Чернигівщини. Відхилив всякі переговори з совітською владою.

Військова діяльність: захоплення міста Чернигова і Ніжина, захоплення стації Бахмач і Конотоп, зареґістровано 14 випадків розгрому продовольчих відділів і знищення 3 карних відділів

Волинь.

Отаман Тютюник, молодший, був. старшина української армії.

Склад відділу: 400 чоловіка піхоти, 250 кінноти і 4 гармати. Виключно з решток української армії.

Підтримують селяне повітів Проскурівського, Летичівського і Староконстантинівського і має піддержку назовні.

Військова діяльність: Зареґістровано 12 випадків боротьби з продовольчинми відділами, 5 випадків знищення карних відділів і постійне руйнування залізничого шляху. В кінці лютого 1921 р. був оточений між Старо-Константиновом і Бердичевом і сильно розбитий. Рештки по части перейшли кордон, по части перейшли в північнім напрямі.

Поділля.

Отаман Подоляка, бувший старшина української армії.

Склад відділу 400 чоловіка піхоти з 8 скорострілами і одною гарматою. Рештки української армії.

Підтримують селяне повітів Винницького і Літинського і районів Жмеринки та Браїлова. Має підтримання назовні.

Військова діяльність: В лютім і марті 1921 вів успішний бій з 41 та 25 совітськими піхотними дивізіями, захопив стацію Жмеринка. Змусив штаб XIV совітської армії перейти в Умань.

Отаман Бабич.

Склад відділу 200 чоловіка піхоти з 6 скорострілами. Підтримують селяни повітів Могилівського і Ямпільського. За це совєтськими карними відділами були спалені хутори Джурак, Березівка і Чорнівці.

Військова діяльність: знищення до останнього чоловіка трьох карних відділів, спалення совітських складів на стації Вапнярка, 7 випадків руйнування залізничого тору.

Отаман Голуб, бувший старшина української армії, приїхав з Галичини в січні 1921 року в район Гайсина.

Склад відділу 700 чоловіка піхоти, 100 чоловіка кінноти, одна гармата. По части зі складу XI української армії. Більшість з місцевого селянського населення.

Підтримують селяни з повітів Гайсинського і Ольгопільського, за що спалені 3 хутори в районі Тульчина, має піддержку назовні.

Військова діяльність: захоплення Тульчина, Гайсина, стації Соколівки та стації Темнівки. Знищення 4 карних відділів і залізниці Ч. К. на стації Іван-

город. Напад на радіо-станцію південного фронту на станції Вапнярка. Має звязок з отаманом Струком.

Отаман Василенко, бувший урядник української армії, селянин Балтського повіту.

Склад відділу 150 чоловіка піхоти з двома скорострілами. При великих виступах збільшується до 500 чоловіка. Більшістю місцеві селяне.

Підтримують селяне з Писарівки, Оленівки, Буд, Лисничівки, Немирівки, Кам'янки, Крут, Христова і Піщанки. За допомогу пережили екзекуцію Писарівка і Оленівка.

Військова діяльність: зареґістровано знищення совітського реквізіційного відділу коло стації Писарівка.

В кінці березня відділ перейшов до Херсонщини.

Херзонщина.

Отаман Сокіл, дезертир совітської червоної кінноти.

Склад відділу 300 чоловіка піхоти, більшість з місцевих селян, які здезертирували з червоної армії.

Піддержують селяни повітів Ольгопільського, Ананіівського й Вознесенського

Військова діяльність: в районі військової діяльности в селах зовсім не існує совітська адміністрація. Зареґістровано 12 нападів на урядовців совітської адміністрації і два напади на продовольчі реквізіційні відділи.

Отаман Павлов.

Склад відділу 200 чоловіка піхоти. Є скоростріли. Всі дезертири з української совітської армії. Перший прояв військової діяльности почався 15 марта 1921, коли відділ зробив напад на Веселий Кут і перебив комісарів ремонтної комісії третьої кінної совітської армії.

Отаман Кущ, бувший козак української армії з Нового Буга.

Склад відділу 200 чоловіка піхоти, Місцеві селяне. Підтримує населення Єлисаветградського повіту.

Військова діяльність: знищення залізниці Ч. К. на стації Долинській і знищення карного відділу.

Відділ був сильно розбитий коло Нового Бугу 14-16 квітня. Розстріляно 60 чоловіка полонених, серед яких був помічник отамана бувший Матрос Митаренко.

Полтавщина.

Отаман Шуба, бувший підстаршина червоної совітської армії. Називає себе лівим соціял-революціонером.

Склад відділу 300 чоловіка піхоти, 200 чоловіка кінноти, 4 гармати. Підчас великих виступів відділ доходить до 2,500 чоловіка. Частина дезертири з червоної армії, частина місцеві селяне.

Підтримують селяне майже всіх повітів Полтавщини і тому відділ зявляється безкарно в різних частинах губернії.

Військова діяльність: зареґістровано напади на міста Полтаву, Лохвицю, Гадяч, Миргород, Кобиляки, 6 нападів на продовольчий відділ, 28 випадків руйнування залізничого шляху і розгромлення відділу червоних курсантів, висланих з Полтави.

Отаман Сокира (?).

Склад відділу 400 члоовіка піхоти, виключно селяне Переяславського повіту.

Військова діяльність: зареґістровано напад на стацію Яготин і 7 нападів на продовольчі відділи. 22 квітня відділ був окружений і до чиста знищений.

Харківщина.

Отаман Бурлака.

Склад відділу 400 чоловіка піхоти, дезертири з червоної армії.

Підтримують селяни повітів Чугуївського, Волчанського та Купянського.

Військова діяльність: 5 нападів на продовольчі відділи. 8 випадків знищення совітської адміністрації. По звіту ч. 41, відділ тимчасово перейшов на Вороніжчину.

Отаман Сірошапка, колишній вахмістр, дезертир червоної армії.

Склад відділу 400 чоловіка піхоти, одна гармата. Основне ядро дезертири червоноармейці 80-90 чоловіка. Інші місцеві селяне.

Підтримують селяне Ізюмського повіту.

Військова діяльність: зареґістровано 3 напади на карні відділи.

Відділ був сильно розбитий на початку лютого і з того часу великих наступів не робить.

Отаман Литвиненко, колишній комісар п'ятого продовольчого відділу.

Склад відділу 50 чоловіка піхоти.

Оперує в районі Старобільського повіту, 7 нападів на дрібні відділи совітської армії.

Катеринославщина.

Отаман Махно, бувший учитель. Уродився в Гуляй-Полі.

Штаб: Начальник Штабу бувший сотник Василів, начальник розвідки бувший поручник Сидорів-Павлович, командант бувший матрос Кійко, начальник конвою "батька Махна" бувший матрос Лащенко. Командант піхотного ударного відділу бувший матрос Ґура, начальник кінноти бувший вахмістр Довженко.

Склад відділу: Головне ядро 2,000 чоловіка піхоти, 600 кавалеристів, коло 80 скорострілів, 10 гармат, 2 автоброневики "Смерть — комуністам" і "Батько — Махно". При виступах число повстанців доходить до 12,000, з них 2,500 кінноти.

Підтримує все населення Катеринославщини.

В квітні вів боротьбу з кінною армією Буденного і частинами української совітської армії, винищено до ноги відділ червоних курсантів кількістю в 450 чоловіка коло стації Грушино.

Отаман Гладченко, бувший осаул української армії.

Склад відділу 250 чоловіка піхоти і 9 скорострілів.

Підтримують селяне повітів Катеринославського і Верхне-Дніпровського.

Військова діяльність: зареґістровано 18 руйнувань залізничого шляху, 4 напади на карні відділи та розброєння 6 продовольчих відділів. Тримає звязок з Махном.

Повстанча група отамана Ромашка.

Група та зістала розбита в боях під Київом, Житомиром, Черниговом і Єлисаветгородом.

Повстанці святого Михайла.

На Поділлю та Волині формував сотник Богданов повстанчий полк імeнем святого Михайла. Орґанізація полку відбувалась під кличем "Спасати Україну від комуністів". До полку принимали козаків зі збруєю і кіньми. Богданов випустив відозву, в якій взивав усіх Українців по обох боках кордону та козаків з Кубані, вибирати старшину і ставати під прапор святого Михайла. На другім боці відозви була пісня, яка зачиналася словами :"З огнем пожарів і крови невинних, до Тебе Боже голос наш гуде". Повстанці ті оперували в околицях Житомира, Бердичева і Київа.

Повстанча група Ангела.

Група та зістала розбита в боях під Києвом, Житомиром, Черниговом і Єлисаветгородом.

Повстанча група отамана Деревляного.

Групу цю частинно знищено в Гетьманських лісах, часть розбіглася по хатах.

Повстанча група отамана Заболотного.

Оперував в Подільській губернії.

Повстанча група Марусі Соколовської.

Оперувала в Чернигівщині.

Повстанча група отамана Цвітковського.

5,000 узброєної кінноти і піхоти з кількома гарматами. В його відділі була сильна організація, дисципліна, а навіть форма. Відділ розбито на полки, а навіть сотні. Клич його "Самостійна Українська Народня Республика і поворот української влади на чолі з Петлюрою".

Повстанча група отамана Голяка.

Оперувала в Чернигівщині.

Повстанча група отамана Голого.

Про себе каже цей отаман таке: "Я голісенький, маленький, а як прийду в Богуслав, то не залишу там ні одного комуніста". Його відділ числив

5,000 осіб. Клич його такий же як Цвітковського. Ловить і розстрілює комуністів-кацапів, Китайців та Мадярів і Українців, які служать російським окупантам большевикам. В селі Квітки коло Корсуня мав бій з червоармійцями. Розташованих в цьому селі повстанців його відділу окружили большевики і після недовгої бійки примусили уступати.

Захопивши село, певні своєї перемоги, большевики почали мститися на селянах, грабуючи, розстрілюючи та насилуючи жінок та дівчат. При кінці уладили п'яний бенкет і підпалили село. В той час Голий стягнув увесь свій відділ і при помочи селян з окружних сіл несподівано напав на село, захопив в полон всіх пяних червоноармійців і розстріляв їх.

Повстанча група отамана Трубича.

Група його розбита в боях під Київом, Жмеринкою, Черниговом і Єлисаветгородом.

Повстанча група отамана Савонов-Каменюка і повстанча група отамана Бондаренка.

Обі ті групи оперували на Слобожанщині. В квітні 1921 р. большевики розстріляли 50 селян за симпатії до повстанців. Повстанці відомстились в той спосіб, що на початку мая окружили карательний відділ червоноармійців і всіх зирізали до ноги.

Повстанча група отамана Дерещука.

За Директорії був командантом міста Уманя, оперував на Правобережу.

Повстанча група отамана Хава.

Повстанча група отамана Гетьмана.

Повстанча група отамана Кучера.

Повстанча група отамана Штейненка.

Повстанча група отамана Волонського.

Повстанча група отамана Чорного Мусіна.

Всі ті групи оперували в районі Лебедина.

Повстанча група "Не журись".

Оперувала в Звенигородському повіті, селянський відділ, який скривався в лісі, мав досить численний склад. Стурбовані повстанською акцією большевики оголосили весь повіт на військовому стані і сконцентрували тут богато війська, а саме частини піхоти, цілу кінну дивізію і 20 гармат розташовано переважно в Кирилівській волости. Цей карательний відділ спалив 11 хат в селі Юрківка та перевів богато арештів і розправ як серед селянства так і учительства за участь і співчуття в повстанню за незалежну Україну.

З посеред учителів заарештовано в селі Кирилівці П. Штемпеля і Ганусу, як жовтоблакитників і розстріляно учителя Гомолицького за те саме; в педагогічній школі арештовано Ушакевича і Музиченка.

Повстанча група Чорної Марусі.

Оперувала в Полтавщині.

Повстанча група отамана Антонова.

Оперувала в губернії Тамбовській і Саратівській.

Повстанча група отамана Вакумина на Дону.

Його клич були великі совіти без большевиків і свобода торговлі. На стації Михайлівській Усть-Медведецького округа арештує комісарів, відтак розбитий переходить до тамбовської губернії до Антонова.

Повстанча група Махновци.

Оперувала на Дону. Група та визначалася тим, що приходила нечайно, убивала комісарів, комуністів і продовольственників. Нераз заходила до міста і розганяла власть. Виступала відділами 12, 15 і 50 душ.

Повстанча група Сави Чалого.

Покінчив винницький церковний семинар, який рівняється теперішному низшому степеневі народної школи з додатком деяких курсів, які давали такій людині можність бути учителем в школі грамоти (старий тип сільських шкіл при церкві, де займали посади учителів особи, які вміли лиш читати і писати).

Цей Сава Чалий організує повстання в Брацлавщині, відтак переходить до большевиків, де працює у них як комісар камянецького університету і як дійсний Сава Чалий переслідує студентів і професорів університету, заводячи неможливий режім шпигунства і трусу, рабуючи співробітників університету.

Повстанча група отамана Орлика.

Оперувала під Київом, Коростенем і Староконстантиновом. В липні 1921 червоноармійці розбили цю групу.

Повстанча група отамана Олексієнка.

Оперувала під Київом, Коростенем і Староконстантиновом.

Повстанча група отамана Андрійчука.

Оперувала під Київом, Коростенем і Староконстантиновом.

Повстанча група отамана Загородного.

Оперувала під Кременчуком. В липні 1921 червоноармійці мали цю повстанчу групу розбити і Загородного убити.

Повстанча група отамана Полтавця.

Оперувала під Кременчуком. В липні 1921 червоноармійці розбили цю групу.

О. Корчак-Городиський
бунч. 1 УД УНА

ПРАЦЯ ДАЄ ВИСЛІДИ

(Відгук на статтю про українські військові пропам'ятні відзначення)

Кожний, що старається висловити свої погляди на різні справи чи ділиться інформаціями із вислідів своїх досвідів у формі статті чи розвідки, вдячний читачам, коли вони виявляють певне зацікавлення та відгукуються на висловлені погляди. Не має сумніву, що позитивна реакція є приємніша від негативної, але таки дійсно приємно є почути відгук на статтю в неукраїнських публікаціях та журналах із українською тематикою а ще до того позитивний відгук міжнародньої читацької громади.

Одним із таких, що можуть мати почуття задоволення успішно проведеної праці й позитивної реакції на його дописи є д-р Юрій Подлуський з Чікага. Він використовує для інформації чужинців англо-мовний фаховий журнал організації збирачів орденів та відзначень, якої під цю пору він є і головою, не тільки про українські пропам'ятні військові відзначення але й дає дуже добре опрацьоване тло заіснування цих відзнак а з тим самим інформує чужомовних читачів про українські визвольні змагання.

На свої статті він уже одержав багато прихильних відгуків від визначних американців, французів, німців і ін., які висловлювали свої признання на його статті, стверджуючи, що це вперше вони мали змогу довідатися про існування українських пропам'ятних військових відзначень а при тому й дещо докладніше і про збройну боротьбу українського народу за свою незалежність. Та, мабуть, найцікавішою реакцією є лист генерала англійських летунських збройних сил О'Тула з Лондону. Генерал О'Тул є також відомим фахівцем і дослідником у ділянці медалістики і тому наводжу його листа як доказ, яку позитивну працю може виконати навіть і одна людина без шуму і галасу, приєднуючи симпатиків до українського визвольного руху вмілими статтями.

Одначе лист ген. О'Тула не був викликаний черговою статтею д-ра Подлуського і має тільки посереднє відношення до його писань. Він був відгуком на статтю лондонського журналіста Давида Флойда у лондонському щоденнику «Дейли Телеграф» під назвою: «Москалями — проти власної волі», з підзаголовком (про український націонаїлзм). Стаття появилася 28-го червня 1968 року і ще того самого дня ген. О'Тул написав до д-ра Подлуського листа такого змісту:

Дорогий Д-ре Подлуський.

Читаючи у моєму часописі залучену статтю я пригадав собі Ваші знамениті статті про українські відзначення, тож подумав собі, що вона (стаття — О. Г.) Вас напевне зацікавить.

Під сучасну пору стрічаємо замало відомостей про боротьбу українців за свободу.

З привітом

О'Тул.

Стаття Флойда, яку ген. О'Тул залучив для д-ра Подлуського настільки цікава, що варто із нею познайомитись і нашим читачам і тому передруковуємо її в українському перекладі:

Д-р Юрій Подлуський передає Залізний Хрест за 1-ий Зимовий Похід і грамоту — директорові Нумізматичного Відділу емітсонського Іиституту у Вашінгтоні, — д-рові Стефанеллі в 1965 році.

МОСКАЛЯМИ — ПРОТИ ВЛАСНОЇ ВОЛІ

(Про український націоналізм)

Страх, який виявляється сьогодні в Кремлі через зріст незалежницьких ідей у Східній Европі, не спричинений тільки можливістю стратити Румунію, Чехо-Словаччину і, можливо, Угорщину, як воєнних союзників Кремля, проти сподіваного нападу Заходу. Такі побоювання є тільки частиною цілого ряду справ.

Смуга держав, що проходить від Балтійського до Чорного моря, які Росія захопила з кінцем війни, відіграє поважну ролю в обороні її західніх кордонів. Московські лідери побоюються проникнення ідеї самостійности та демократії дальше на схід. Сателітна і покірна Східня Европа служила барієрою проти західніх політичних та ідеологічних впливів на Совєтський Союз. Поза країнами, які ми називаємо Східньою Европою є ще друга смуга країн, що також простягається від Балтійського аж до Чорного моря, яка вже давніше знаходиться під московським пануванням, але серед цих народів все ще живе бажання бути незалежними. Народи цієї внутрішньої смуги: естонці, лотиші та литовці, творять т. зв. балтійські країни, за ними у центрі знаходяться білоруси а далі на південь — українці, і всі вони разом начисляють близько 60 мільйонів людей, або майже четвертину населення Совєтського Союзу. І якраз страх, що незалежницькі ідеї можуть проникнути до цих жорстоко переслідуваних народів найбільше непокоїть Кремль.

Із цих широких і недоступних просторів поміж Східньою Европою і властивою Росією продіставались до нас дуже рідко і то з опізненням, звідомлення про численні арешти, суди і заслання людей, які мають відвагу боронити свою власну національну спадщину.

Тепер, одначе, для Заходу немає оправдання за своє незнання відносно стану русифікації, яка насильно провадиться на західніх територіях Совєтського Союзу, чи про силу опору до русифікації, щонайменше в Україні завдяки книжці Івана Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація», яка є шедевром у політичній літературі та промовляє до кожного.

Дзюба, — це молодий український письменник і літературний критик, який рішився написати цю книжку після того, як в Україні проведено хвилю арештів українських інтелектуалістів у 1965 році. Він остерігав комуністичних провідників, що переслідування людей — «націоналістів» пошкодить не тільки Україні, але й справі комунізму. В Україні, — стверджує Дзюба, — таврується «націоналістом» кожного, хто має найменшу крихітку національної гідности, або кожного, хто інтересується долею української культури і мови, а часто кожного того, хто так чи інакше не подобався якомусь «великоруському шовіністові».

Фраза «великорусский шовініст», як стверджує Дзюба, це вислів Леніна. Найбільшою силою його арґументів в обороні прав України та інших неросійських народів є те, що вони базуються на творах Маркса, Енґельса, та Леніна. Дзюба є оборонцем ленінської національної політики, яку спотворили і викривили Сталін і Хрущов. Це і є одною із причин, чому совєтська влада не могла дати жодної відповіді на закиди Дзюби ані посадити його в тюрму.

Політика Москви в Україні є дбайливо викалькульована і розплянована на довшу мету та визначається постепенним руйнуванням української національної культури і національної свідомости, тобто повільного ґеноциду. Українців вивозять із рідних місцевостей розбудовувати сибірські терени, де їх позбавляється всяких можливостей зберігати свою власну культуру, а на їх місце привозять в Україну москалів, зокрема кваліфікованих робітників і керівників різних підприємств для підсилення русифікації.

Процес русифікації є, зокрема, сильний у видавничій ділянці. Хоча населення України все ще залишилось у подавляючій більшости українське, помимо всіх зусиль Москви змінити цей стан, більше половини всіх книжок в Україні видається в російській мові. Багато-значним є і те, що відношення українських книжок і публікацій постійно зменшується а українську мову, постепенно усувається як засіб комунікації.

Політичні обставини вимагають неабиякої відваги на те, щоб б'юровий працівник вимагав від свого зверхника москаля, чи продавець у крамниці вимагав від свого клієнта, говорити по-українськи. Так само діти не можуть присилувати своїх учителів говорити до них по-українськи а студенти не можуть вийти із викладів, які проводяться у російській мові. Та мимо всього, як твердить Дзюба, — «глухий, неясний рух і збудження відчувається скрізь в Україні серед української молоді».

Яка буде відповідь Москви на це? — запитує автор статті, Давид Флойд, — чи поверне вона до того, що Дзюба називає «ленінською ліберальною політикою» для немосковських народів і зарискує, що Україна піде слідами Румунії і Чехословаччини, чи скріпить політикою переслідування і зарискує бунтом?

Давид Флойд

Ф. Кордуба

МАО ЦЕ-ДУН "ПРО ВІЙНУ"

Студія Мао Це-дуна «Про війну», яка вперше появилася в німецькому перекладі на книжковому ринку, із вступним словом бригадира-генерала Гайнца Карста, заслуговує на особливу увагу для усіх, хто досліджує, зглядно, хоче знати в найширшому розумінні того слова, причини успіху комуністичної революції у Китаю. Ця праця належить до науково- і історично-воєнних студій Мао Це-дуна, тому, що вона аналізує теорію і практику війни, узгляднюючи різні фази розвитку. Мао Це-дун є загально відомий теоретик партизанської війни; він дуже багато прислужився для совєтської партизанки під час 2-ої світової війни, бо згідно з засадами тактики Мао, вона з успіхом провадила боротьбу на тилах німецьких армій. Хоча студія «Про війну» відноситься до трьох громадянсько-революційних війн у Китаю (1924 — 1927), 1934 — 1943 і 1946 — 1949), вона, незважаючи на атомову добу і надалі є актуальною. Теоретичні засади війни Мао застосовуються і сьогодні у В'єтнамі та в інших невральгічних районах світу. Також для визвольної боротьби кожного поневоленого народу ці засади є актуальні й організатори боротьби українського державного визволення повинні обов'язково цю студію вивчити. А треба мати на увазі, що згідно з теоретичними засадами війни, Китай уже є готовий до т. зв. «малої війни» в запіллі 7200 км прикордонної смуги СССР, диспонуючи 20 - 30 млн. армією партизан. Ця армія, незважаючи на нуклеарний потенціял СРСР уже є спроможна до широкозакроєних операцій і вона дозволяє Китаєві вже сьогодні провокувати Москву до війни. Наслідки такої війни для СРСР були б катастрофічні на цілому азійському континенті.

Заки приступимо до обговорення книги Мао Це-дуна, вважаємо за конечне, сказати дещо про автора, який сьогодні є одиноким серед усіх державних провідників світу, що зайняв аґресивну поставу проти СРСР, відважно п'ятнуючи цю світову потугу як чисто «шовіністичну, імперіялістичну й колоніяльну Росію». Завдяки цьому Мао Це-дун поглибив поліцентризм у світовому комуністичному русі, дуже сильно підваживши авторитет ЦК КПСС у сучасній міжнародній констеляції.

Мао Це-Дун (нар. 26. 12. 1893 р.), є відомий, як визначний діяч китайського і міжнародного робітничого і комуністичного руху, політичний і державний діяч Китайської Народньої Республіки. Він був учасником революції 1911 — 1912 рр., яка повалила монархію в Китаю.

Виховувася у Хунанському педагогічному інституті, завзятий пропагатор марксизму-ленінізму. Під час антиімперіялістичного руху «14-го травня» в 1919 р. керував рухом молоді в провінції Хунань; в 1920 р. в м. Чансі організував одну з перших робітничих марксистських організацій. Його кар'єра в компартії Китаю починається від 1921 р., коли на III-му з'їзді КПК, він був обраний секретарем Хуанського комітету КПК і призначений редактором газети «Нова Хунань». Мао був активним учасником 1-ої громадянської революційної війни (1924 - 1927) а від 1926 р. — головою комісії селянського руху при ЦК КПК. Осінню 1927 р. він керував повстанням робітників і селян в пров. Цзянсі і Хунань. У жовтні того ж року організував у Китаю перші загони червоної армії і революційну базу в Цзінчану. В 1928 - 30 р. був комісарем 4-го корпусу ЧА Китаю; в 1930 р. командував 1-им фронтом, опісля був головним комісарем ЧА Китаю. В 1931 р. на 1-му Всекитайському з'їзді Рад в м. Жуйцзіні був обраний головою т. зв. Виконавчого Комітету Тимчасового Центрального Робітничо-Селянського Демократичного Уряду. В 1933 р. — член Політбюра ЦК КПК. В 1930 - 1933 рр. один із організаторів розгрому чотирьох походів Чан Кай-шека, проти центральної революційної бази ЧА Китаю. В 1934 - 1936 рр. — разом із Чжу Де, керував Великим Північно-Західнім походом ЧА. В 1935 р. був обраний секретарем ЦК КПК, потім — головою Революційної військової ради при ЦК КПК. В 1943 - 54 Мао Це-Дун — є головою ЦК КПК. В 1946 - 1949 — керував третьою громадянською революційною війною в Китаю проти гомідан партії (кит. національна партія), що була при владі від 1927 - 49 р.

Партія Гомідан була створена в 1912 р. революційним демократом Сунь Ят-сеном шляхом злиття революційної організації «Тунминхой» («Союзна Ліґа») з деякими політичними угрупуваннями представників ліберальної національної буржуазії і частини поміщиків, заінтересованих у визволенні Китаю з-під панування військових елементів та чужонаціонального капіталу. Програма партії Гоміндан від 1920 р. опиралася на основі трьох принципів Сунь Ят-сена — «націоналізм, народоправство, народній добробут». При співпраці з компартією Китаю Сунь Ят-сен в 1923 р. реорганізував масову революційну партію. Під час першої громадянської революційної війни в Китаї КПК співробітничала з партією Гомідан проти мілітаристів, яких уважали за «аґентуру іноземного капіталу». Щойно після смерти Сунь Ят-сена і вбивства його дорадника Ляо Чжун-кая, які були за співпрацею із КПК, в 1925 р. в партії Гоміндан в 1927 р. посилилися позиції елементів очолюваних Чан Кай-шеком. Після перевороту, партія Гоміндан перемінилася в партію поміщиків і буржуазії і започаткувала боротьбу проти КПК.

Мао Це-Дун є відомий із своєї багатогранної творчости на відтинку літературної діяльности, яку він започаткував у 1917 р. працею п. заг. «Досліди над тілесною заправою». До січня 1964 р. Мао Це-Дун написав більше 240 праць на різні теми, які були друковані окремими книжковими публікаціями. Абсолютна більшість літературної творчости Мао Це-Дуна присвячена воєнній проблематиці і стратегії. В 1937 р. Мао написав два твори «Про суперечність» і «Про практику», в яких дав теоретичне узасаднення революційної боротьби китайського народу за соціяльне визволення, і з'ясувавши специфічні закономірности розвитку китайської революції, визначив її основні етапи.

Студія Мао Це-Дуна «Про війну», це збірка його праць, написаних на протязі кількох років, у яких є подрібно виложена воєнна філософія, стратегія і тактика цього визначного послідовника Леніна. На зміст студії складаються наступні військові трактати Мао Це-Дуна:

1. **Про виправлення фальшивих поглядів у партії.** Трактат написаний у грудні 1929 р. Він заторкує проблеми організації Червоної Армії Китаю, аналізуючи різні недотягнення, які постали в 4-ій червоній армії. Мао в цьому трактаті звертає увагу на важкий процес розбудови китайської народньої армії, яка протиставиться модерно озброєним силам Японії. Нова китайська армія, — говориться у цій резолюції-трактаті, — має бути організована на принципах марксизму-ленінізму, тому вона не сміє мати будьяких впливів старої армії. Незважаючи на це, що цей трактат був зредаґований Мао Це-Дуном як резолюція 4-ої червоної армії, постанови цього документу обов'язували цілу народню армію Китаю. Резолюція заторкує усі проблеми, які мають відношення до організації народньої армії, приділюючи особливу увагу політичній підготовці до політично-революційної війни. Мао Це-Дун узгляднював у цьому трактаті зброєнево-технічну відсталість китайської армії в порівнянні з японською та дав вказівки, що завданням ЧА Китаю є творити політичну революційну силу засобами пропаґанди, щоб маси китайського народу могли боротися з окупантом. Отже головна мета ЧА від початків її існування була мобілізувати при помочі пропаґанди маси до боротьби, яка має бути дисциплінована, безпощадна й неуступчива.

2. **Одна іскра може запалити цілі степи.** Трактат написаний 5-го січня 1930 р. В цьому трактаті Мао Це-Дун зосереджує увагу на систематичну організацію революційних баз, плянову підготовку озброєних сил народу до партизанських дій, щораз більше поглиблювання ідеї аграрної революції серед селянства. В трактаті є подані директиви організації червоної ґвардії у містах, районах, округах та як закріплювати регулярні сили ЧА. Отже йдеться про тотальну мобілізацію всіх сил до боротьби з моментом запалення факеля революційної боротьби. Мао

Це-Дун звертає увагу на правильну оцінку революційних сил, у протиставленні до контрреволюційних сил, які звичайно переоцінюється, бо вони технічно є краще озброєні. Однак не тільки сама зброя вирішує перемогу, важливішим фактором від зброї є революційна бойова мораль. Переоцінка сил контрреволюції — це суб'єктивізм, який доводить до програної. Правильно переведена мобілізація революційних сил, це ґарантія успіху в довготриваілй визвольній боротьбі. Тому першим завданням є підготовка й організація мас, які в слушний час і на відповідний знак, запалять революційною боротьбою, безкраї степи.

3. **Стратегічні проблеми під час протияпонської партизанської війни.** Трактат написаний у травні 1938 р. і займається партизанською війною проти Японії. З уваги на це, що Мао Це-Дун у складній справі партизанської війни є провідною зіркою між стратеґами, цей трактат заслуговує на особливу увагу для нас українців. Тому, що він обговорює всі специфічні проблеми стратегії та принципи партизанської боротьби, неможливо їх заторкнути хоча б загальниково в рецензійній статті. Автор докладно обговорює засади партизанської оборонної офензивної партизанської війни, які до речі, були повністю успішно застосовані в першій фазі війни у В'єтнамі.

4. **Про довготривалу війну.** Трактат написаний у травні 1938 р. В ньому автор обговорив три фази довготривалої, виснажуючої для противника війни; докладно зупиняючись над стратегією, оперативним мистецтвом та взагалі способами при допомозі яких можна знищити краще технічно озброєного ворога на окупованій ним території. Трактат дає нову теорію довготривалої війни, яку він сам застосував у т. зв. «довгому марші» 1934 - 35 р. під час якого комуністичні з'єднання на протязі 368 днів пройшли 12 000 км «стратегічного відступу». Довготривала війна, згідно з доґмою Мао Це-Дуна, в «конкретному розвитку буде мати три етапи»: 1. стратегічна офензива напасника, який окупує великі простори великою ціною власних зусиль. 2. Стратегічна рівновага в наслідок мобілізації усіх оборонних сил та акції, скерованої проти системи постачання окупанта, на безмежних просторах. 3. Стратегічна офензива, яку заздалегідь мусить приготовити засобами пропаґанди й діями партизанки.

В перших двох етапах довготривалої війни, головну ролю буде відігравати підривна діяльність партизанки, але вже в третьому етапі партизанка втратить своє значення, бо офензиву мусить здійснювати реґулярна армія. Мао Це-Дун дає приклад такої війни в Росії після нападу Наполеона. Друга фаза звичайно може тривати довго, але вона тільки поглибить серед населення ненависть до окупанта та заломить його самопевність і віру в перемогу. Утрата засобів продукції у користь

окупанта ще не вирішує висліду війни. Вирішним фактором є моральний розклад і зневіра ворога засобами пропаґанди й партизанськими діями на окупованій території. Ворога мусить опанувати песимізм, який доведе до послаблення бойового духа та остаточного обезсилення його, безперебійними і ненадійними нападами на ворога. Подібну тактику проти німецьких окупаційних військ в Україні і в Білорусі застосовувала совєтська партизанка, яка фактично в своїх діях проти ворога користувалась тактикою обоснованою на доктрині Мао Це-Дуна.

5. **Проблема війни й стратегії.** Трактат написаний 6. 11. 1938 р. В цьому трактаті автор присвятив увагу китайським питоменностям і революційній війні, заторкуючи воєнну історію куомінтанґу і комуністичної партії Китаю. Багато місця у цьому трактаті присвячено перемінам у військовій стратегії партії під час громадянської війни і національної війни проти Японії, де докладно подана стратегічна роля партизанських дій. Усі ці проблеми є обосновані доґмами Мао Це-Дуна з заввагою, щоб студіювати військові проблеми з найбільшою уважливістю.

6. **Зворотний пункт у другій світовій війні.** Трактат написаний 12. 10. 1942 р. На думку автора перемога ЧА під Сталінградом, була переломовою у війні СССР проти Німеччини і її союзників. Автор багато місця присвятив стратегії Гітлера у війні проти СССР, при чому заторкнув також стратегічні проблеми західніх потуг.

7. Дальші три трактати є присвячені внутрішньо-китайським проблемам, як громадянська війна, народня армія тощо.

Студія Мао Це-Дуна «Про війну» під кожним оглядом заслуговує на те, щоб її простудіювати й проаналізувати. Вона є опрацьована згідно з теоріями про війну найстаршого й найкращого військового теоретика Сунь-Цзи (Сунь Ву, з 5-го ст. до н. Христа), якого праця у перекладі з китайської на англійську мову появилася в 1964 р. п. н.: «Де Арт оф Вор». Ліонел Ґілес М.А., Ґаіпеі, Таіван, Чайна. Ця студія на протязі багатьох сторіч була й залишилася на майбутнє в історії китайського народу і в науці підставовим трактатом про стратегію і воєнну доктрину. Також німецький відомий воєнний теоретик Карло Ф. Кляузевіц написав свою студію «Про війну» на підставі праці Сунь Цзи. І багато інших полководців, різних національностей користало із студії Сунь Цзи, доказом чого є історія воєннознавства.

У праці Мао Це-Дуна є також місця, які вказують на вплив грецького філософа Геракліта (540 - 480 до н. Христа) на формування воєнної філософії китайського теоретика й практика революційної стратегії. Праця Геракліта є в перекладі на німецьку мову п. н.: «Кріґ іст аллер Дінґе Фатер».

Китайська військова література, з якої дещо появляється в перекладах на европейські мови твердить, що Мао Це-Дун дуже пильно студіював багато праць воєнних теоретиків і на підставі довготривалих студій та практики написав свою працю «Про війну», яка є дуже великим вкладом у ділянку мистецтва ведення війни з сильніше технічно випосаженим ворогом. Варто, щоб також український комбатантський світ запізнався із студією Мао Це-Дуна «Про війну», яка дає всестоорннє теоретичне обґрутування та розкриває засади революційної війни, до якої українська визвольна політика повинна бути належно підготована.

Mao Tse-tung: VOM KRIEGE

Die kriegswissenschaftliche Schriften. Nach der im Pekinger Verlag für fremdsprachige Literatur Guozi Shudian Ausgabe "Selected Military Writings of Mao Tse-tung". Bertelsmann Sachbuchverlag Reinhard Mohn, Gütersloh **1969**.

Стор. 352. Ціна у м'якій оправі — 14.00 н.м.

К. Паліїв

РІЗДВЯНІ ВІДВІДИНИ

(На спомин юначкам у Ш.)

Поміщуємо спомин Покійної Цьопи Паліїв із відвідин дівчат-юначок у Шляйфе в горішній Сілезії, яких німці насильно забрали до протилетунської оборони.

Редакція

Перший день Різдва... На майже порожній станції Ш. зустрічає мене здивовано станційний урядовець. Клопочуся, чи прийшли тим поїздом мої клунки. Їду «на свята» до юначок, тож як показатись там без «гостинця»? На щастя, є! Залишаю їх у станційного, бо мені ще треба найти дорогу до бараків у лісі. Спрямовують мене до села, а там «треба питатися».

Іду. Сніг блищить на морозі і сонці — дерева вкриті білим інеєм, зовсім так, як не раз на Різдво «у нас». Поле, а далі село (хоч по будинках того не пізнати). Починає мене огортати дивне враження: ні по дорозі не зустрічаю, ні в жадному вікні чи подвір'ї не бачу ані одної живої душі. У кого спитати дорогу?

У церкві задзвонили дзвони... теж так як «у нас»! У цей момент я вже не могла не перейнятися «різдвяним» настроєм. Іду за голосом дзвонів. Доходжу до старенької церкви, обкладеної деревом. Її дуже стара дзвіниця дерев'яна, старі внизу сходи і грубі двері... Входжу до середини: у церкві, крім священика, не бачу ні одного чоловіка — самі жінки: всі однаковісінько одягнені — у чорному одязі, а голови завинені чорними грубими хустками: всі вони з білими молитовниками в руках стоять у лавках, а пастор читає молитву, в якій щораз згадка про упавших у бою, ранених, полонених, заблуканих на морі. Жінки не плачуть, але багатьом котяться сльози з очей... У мене дивне враження: цей образ намалював мені поставу і жалобу німецького краю...

Незручно мені було у когось із них спитатися про дорогу, вони всі втоплені у своїх думках, далеко із своїми рідними, тож тихенько виходжу. Стараюсь не піддаватись враженню, бож я маю нашим дівчатам принести радість, підбадьорити їх... Коло церкви на вулицю вибігають, може, 6-річні два хлопчики в одностроях ГЮ. У них питаю про дорогу. Знають, радо показують, підпроваджують, але кажуть, що в лісі певно заблуджу!

***

Дорога лісом. Їде, на щастя, якийсь робітник ровером, справляє на дорогу. Напроти мене їде юначка в однострою, жовто-блакитна стрічка при шапці. Здоровлю та питаю, чи вона не знає «нашого» табору. Здиво-

ваний та немов радісний погляд і щирими, але російськими словами намагається мене переконати, «як то вчора очікували гостя, як гарно святкували Свят-вечір»... Кінчу розмову, а вона ніяк не хоче зі мною розставатися, вона пізно вернеться до табору, може, мене не застане, а хотіла б щось довідатися... Але прощаємося, мені спішно... Іду і роздумую: серце, може, і наше, певно наше, але треба заохоти, щоб навчитися і «нашої» мови...

***

Барак наліво. В темному довгому коридорі хтось відкриває якусь скритку в стіні. Підходжу ближче. Струнка постать юначки. Питаю за українською провідницею. По здивованому обличчі і якомусь ніби зніяковінню догадуюся, що це певно вона сама — Катря Хр. Ідемо зараз до кімнати, де мешкають мої знайомі. У всіх велике здивування — уже мене не сподівалися, але в усіх і оклик радости. Це те, на що я з острахом чекала: чи мої відвідини будуть чимсь радісним для тих, до кого я із радістю їхала!

Тож пішло одне питання за другим, оправдування, що сьогодні довше спали, тож не так «складно» в кімнаті, та все хотілось би скоро-скоро і розпитати і розказати... Трилавою стоїть коло сотні юначок у синіх одностроях... «Слава, слава»... б'є грімко в стіни бараку привітання для мене.

Покійна Ц. Паліїв відвідує юнаків на літунському майдані в Любені, Сілезія.

— «Христос Рождається»... приїхала я сказати вам, дорогі юначки»... Ті, що звикли Різдво вітати цим кличем, — стрясають сльози-перли з очей... Ті, що вперше з тим зустрічаються, стоять, може, здивовані, цікаві, але, здається мені, теж радісні.

Що «твердо» вам живеться тут — це ми знаємо..., але великі цілі має перед собою український нарід..., гартуватися нам треба змалку, бо твердих, дуже твердих ворогів має Україна»...

В такі дні слова находять дорогу до людських сердець. Мені здавалося, що дівчатам починали ясніти очі...

⁂

— Чудово було вчора вечором! Просфорою (білий хліб із масломедом) ділилася Оксана з нами всіми... і страв було багато, ми аж три дні вечері не їли, щоб було хоч приблизно так, як «дома»..., а як Оксана до нас говорила, то ми ледве здержувались, щоб не плакати... і «Бог Предвічний» співали, і то всі, і ті навіть, що молитися не вміють»... і якось усім так дивно було на душі... Бажання складали собі найгарічіші: повороту до Вільної Батьківщини — теж усі, навіть ті, «вперше за нею тут тужити навчилися».

Дай Боже, дівчатка, щоб бажання Ваші сповнилися Вам, як заслужена нагорода, бо дійсно «твердими днями молодости проходить Ваше життя».

«Скоб» — вітаються зо мною Рома, Ірина і Оля — це одні з наймолодших юначок, мої знайомі «ВСУМ-івки» зі Львова. Обставини склалися так, що їх приділено до найтяжчої праці, працюють увесь час надворі...

— «Раненько, ще темно, ідемо до праці, вертаємося ввечорі і тоді мусимо собі затопити в печі, все зробити», — оповідають, ніби трохи жалуються, але одночасно збуджують у мені багато пошани до себе: вони не скаржаться, як «зломані», вони при тому горді, що «все вже вміємо зробити самі»... «я в слюсаря як "челядник" працювала». Не потішаю їх, щоб не розжалоблювати..., але, дівчатка, в мене було тоді багато подиву для Вас! Я так хотіла б — додати Вам сили до того, щоб Ви гідно, як на пластунок пристало — видержали... і вернулися до своїх гуртків справді «сильними» по тяжкій життєвій пробі!

По обіді розмова з першою з-поміж юначок провідницею... — Катрю! Чому розмовлялося нам так, якби ми були давніми-давніми знайомими, а зустрілися ми вперше, зустрілися ми в такі дивні дні, як Різдв'яні, коли об'єднуються всі українські родини в одну Велику Сім'ю! Чи не відчули ми цього дива на собі?

І ті три «колядники»: Рома, Оля й Ірина, що перервали нам ділову розмову, бо прийшли Вам, Катрю, ...заколядувати... — чи не хотіли вони вам доказати, що ви хоч їх недавня знайома, і то аж з далекого Харкова,

але рідна-близька душею! Може теж тому так тяжко було нам розпрощатися ввечорі, Зою, при моєму від'їзді!

**
*

«Нова радість стала...» співаємо в одній з кімнат бараку... Відчиняються двері і входить три селянські дівчини. З виду пізнати, що українки, а з способу привітання та мови пізнаю зараз, що це із східньоукраїнських земель. «Господиня» Стефа — запрошує їх до столу... «це мої товаришки праці з фабрики». Вони аж з-під Житомира, я їх запросила зайти до нас на свята»...

Стефа! У кожній ситуації, при кожній праці, можна робити велику національну працю. І якби так кожний з нас докинув цеголку від себе, то кордони будуть зломані безповоротно!

Ірма... молода медична сестра, харків'янка, завтра їде. В неї заплакані очі, бо лишає тут недалеко в шпиталі свого одинокого тяжко хворого брата. Хотіла б конче найти якийсь спосіб, щоб вистаратися про дозвіл залишитися йому в тій місцевості, ... бо товаришки доглянули б його в останніх днях його життя»... Як боляче, Ірмо, що всі ми безрадні в тім вашім старанні. Ще спробуємо написати в одне місце... Але як знову надійно виглядає наша молодь, яку не змогли навіть більшовики «вилікувати» від ніжности та чутливости і почуття родинної спільноти!

— Ага! Товаришки! а гроші ще треба передати — каже Оксана. Це говорила вона про збірку, яку з нагоди свят провели юначки: 500 РМ на полонених і щось коло 200 РМ для брата товаришки.

Вісім дівчат, що пішли на станцію по клунки — вернулися. Розпаковую та кладу на стіл: книжки, календарі, картки, тісточка!

Як приємно було дивитися на дівчаток, як світилися радістю їх очі на вид рідної книжки! Може вона їм справді в дуже рідку хвилину їх відпочинку принесе трохи радости і в чужому середовищі перенесе їх між своїх рідних.

— Даруйте за такі скромні дарунки, обставини не дозволяють нам обдарувати вас, дорогі, так, як ми хотіли б, але вірте — «що дар цінніший даєм від мира — це любов щира...», а її у мене до Вас дуже-дуже багато.

**
*

В хаті відкриваю валізку... і знаходжу дбайливо запаковані шматочки булки, грудки «ледового цукру», одинокі два яблука, які Оксана дістала на свята, та пляшечку... перфуми. Вони поділилися зі мною... «дорогоцінними речами», але це був для мене найцінніший дарунок у моєму житті, як гарне було і те Різдво».

**
*

З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ і НОВИМ РОКОМ

ЩИРІ ПОБАЖАННЯ

ВЕСЕЛИХ СВЯТ

ТОВАРИШАМ ЗБРОЇ

пересилає

ЯРОСЛАВ ПАЛАТАЙКО

10-ий ДЕЛЕҐАТСЬКИЙ З'ЇЗД ОбВУА

Філядельфія, 11 жовтня 1969

О год. 10 ранку президент ОбВУА д-р В. Ґалан відкрив формально 10-ий Делеґатський З'їзд ОбВУА, після чого на внесок д-ра І. Козака обрано президію З'їзду ш такому складі: **Орест Городиський** (делеґат Відділу ОбВУА ш Шикаґо) голова, **П. Постолюк** (Нью-Йорк) — заступник голови, **І. Остапіяк** і **С. Кондрат** (обидва з Філядельфії) — секретарі. До Почесної Президії увійшли **ген. А. Валійський, ген. П. Самутин** і дві особи, які від самого початку існування ОбВУА, себто впродовж 20-ти років, були членами Головної Управи — **Й. Вишневецький і І. Поритко.**

Обрано Комісії у такому складі: Номінаційна: **І. Кедрин, О. Тритяк, С. Гнат, Ю. Лопатинський і В. Сімянців.** Резолюційна: **І. Кедрин, О. Утриско, І. Поритко, Р. Чубатий і Ю. Тамарський.** Верифікаційна: **І. Данківський, В. Луцишин і І. Винник.** Верифікаційна Комісія для перевірення протоколу з 9-го Делеґатського З'їзду з 3 червня 1967 р.: **д-р І. Олексишин, д-р Т. Мацьків і д-р М. Рибак.**

Д-р В. Ґалан виголосив таку привітальну промову:

"Сьогодні кінчаємо 20 років праці ОбВУА і безумовно добре згадувати собі пройдений шлях, наші успіхи чи невдачі. Коли візьмемо під увагу стан української проблеми на міжнародному форумі ,то мусимо з прикрістю ствердити, що він для нас некорисний у великій мірі внаслідку нашої власної вини. Те, що діється у нас серед т. зв. політичних партій і середовищ, на релігійному полі і навіть у нас на терені комбатантів — є причиною неприхильного ставлення до речників української визвольної політики, — і відповідальности за це не можна зложити на ніяких наших ворогів чи воріженьків, а тільки на себе самих.

Починаймо від себе. 20 років тому створено ОбВУА і Українська Стрілецька Громада, яка існувала на американськім терені вже 20 років, в цілості увійшла в нову організацію в надії, що нова організація об'єднає усіх колишніх вояків української армії. Але досьогодні нам не пощастило виконати це.

Останніх 20 років не принесло в житті нашої громади, — ні нашої організації — більших суттєвих змін. Не буду згадувати про працю ОбВУА, бо про це буде говорити наш містоголова і, фактично, екзекутивний директор побратим Іван Поритко. Я згадую лише, що успіх ОбВУА можна зазначити у трьох напрямках:

1) Суспільна Служба Комбатантів — для матеріяльної допомоги кілишнім воякам;

2) Видання спільного журналу "Вістей Комбатанта", — для продовжування культу військової традиції;

3) Створення в останньому році Координаційної Ради усіх комбатантських організацій, — і через те зближення їх до спільної праці.

Створено чотири спільні Комісії, які мають почати вже спільну працю — це, на мою думку, дуже великий успіх. Завданням цих Загальних Зборів буде перевірення нашої минулої праці та намічення нових шляхів.

На мою думку, — велика потреба злуки усіх комбатантських організацій в ОбВУА, щоб оминути витрату енерґії на різні збори та посвятити більше часу на організовану працю, яка має величезні вигляди на успіх.

Коли українські комбатанти розуміють свою історичну місію, — бо по 300 роках вони мали це велике щастя бути вільними борцями за незалежність нашого народу, — то цей Делеґатський З'їзд ОбВУА мусить стати історичним — переломовим в нашім житті, мусить стати З'їздом з'єднання усіх наших сил. З'єднавши наші комбатантські сили в одній організації, ми зможемо теж апелювати до наших політичних середовищ, — бо щойно тоді українські комбатанти докажуть, що вони були, є і будуть державно творчим елементом".

З черги **П. Постолюк** відчитав привіти від Союзу Українських Ветеранів і від Вільного Козацтва, а **д-р І. Олексишин привітав З'їзд від Філядельфійської Філії УКК.**

І. Поритко виголосив обширний звіт, що його друкуємо окремо. Звітуючи також про Суспільну Службу Комбатантів ствердив, що хоч вплати на інвалідів, які перебувають у Німеччині, дещо зменшилися, то потреби на американському терені зросли і щораз більше зростають у зв'язку з щораз більшим числом комбатантів-емеритів, які не всилі вижити з державної пенсії. Побільшився склад Суспільної Служби Комбатантів, до якого належать тепер: ОбВУА, Братство кол. УСС-ів, Братство кол. вояків 1 УД, Об'єднання кол. вояків УПА, Товариство кол. вояків УПА, Союз кол. вояків резистансу і Вільне Козацтво.

На внесок **д-ра І. Олексишина** від Верифікаційної Комісії затверджено протокол 9-го Делеґатського З'їзду без відчитування його. **Йоахим Вишневецький,** головний скарбник від 20-ох років, склав фінансоший звіт (друкуємо його окремо). **Ред. Іван Кедрин** доповідав про пресові органи ОбВУА від початку його існування (друкуємо на іншому місці) та **дир. П. Постолюк** коротко звітував про фінансову частину "Вістей Комбатанта", ствердивши у висновку, що в цьому році він не зголошує внеску на дотацію від ОбВУА на цей журнал. **О. Тритяк** звітував від Контрольної Комісії, поставивши внесок на уділення абсолюторії Головній Управі з висловленням їй подяки за ведення всіх, зокрема господарських, справ.

У дискусії забрали слово **д-р І. Козак** (про збіркову акцію), **д-р О. Утриско** (про те, що можна й чого не можна містити у "В. К."), **М. Алексевич** (про шідзнаки), **С. Гнатівський** (про збірки, відзнаки й картки), **ген. П. Самутин** (про Відділ у Балтиморі і фонди), **Р. Чубатий** (про збіркову акцію), **О. Городиський** (про трудноші з притяганням до ОбВУА молодших комбатантів — це вдалося зробити Відділові в Шикаґо, про характер "В. К." і деякі статті в тому журналі, про шрифт друкованих матеріяліш ш "В. К.", хрести й відзнаки і т. ін.). **І. Кедрин** (відповідав надеякі завваги д-ра Утриска й О. Городиського). По суті — у дискусії присвячено найбільше уваги двом поважним проблемам: продовжування комбатанської організації, коли не стане більшости теперішнього членства ОбВУА, себто кол. вояків Армії УНР і УГА, — та ідеології комбатантського руху взагалі, зокрема журналу "В. К." **Д-р В. Ґалан** таврував розтіч в українському громадянстві й партійництво в комбатантському світі. **В. Сімянців**

заторкнув питання могил і пам'ятників, **І. Поритко** — з'ясовував різні подробиці діяльности Суспільної Служби Комбатантів та її проблеми.

Схвалено одноголосно абсолюторію й так само одноголосно обрано нові керівні органи ОбВУА та схвалено резолюції — в цих обох справах доповідав **І. Кедрин.** Він ствердив від Номінаційної Комісії, що ні один Відділ ОбВУА не виявляє амбіції стати осередком Головної Управи і треба дякувати д-рові В. Ґаланові, який погодився далі вести організацію.

НОВІ КЕРІВНІ ОРГАНИ ОбВУА

Головна Управа

Д-р Володимир Ґалан — президент, **д-р Іван Козак** — 1-ий заступник, **Іван Поритко** — другий заступник, **Юрій Лопатинський** — третій заступник, **Степан Конрад** — секретар, **Йоахим Вишневецький** — скарбник, **Іван Данківський** — господарський референт, **Осип Тритяк** — організаційний референт, **Микола Алексевич** — справи архіву, відзнак, прапорів і могил, **Валентин Сімянців** — культурно-освітній референт **Орест Городиський, Іван Кедрин і Петро Постолюк** — члени Управи.

Контрольна Комісія: д-р Володимир Рудницький — голова, **Володимир Луцишин** і **Марія Величко** — члени, **Володимир Рудавський** і **Микола Спанчак** — заступники. **Головний Суд: ген. Петро Самутин** — голова, **Семен Гнатківський** і **Ярослав Герасимович** — члени, **д-р Осип Утриско** і **Юрій Тамарський** — заступники. **Комісія нагород** (на місце кол. Комісії для Воєнного Хреста) — д-р **Микола Рибак,** інж. **Макар Каплистий** і **Гетодор Мацьків.**

ІСТОРІЯ ЗАЛІЗНОЇ ДИВІЗІЇ

ЗАКЛИК

До друку підготовляється праця ген. О. Удовиченка: «Історія 3-ої Залізної дивізії армії УНР». У зв'язку з цим просимо всіх живих ще ветеранів названої дивізії — старшин, підстаршин і козаків, як теж родин померлих, надіслати свої, або їхні фотографії, старі або сучасні, для вміщення їх у книжці. Подати треба: ім'я і прізвище, частину, ранґу і функцію (к-ир сотні, чоти тощо). Висилати на адресу:

Mr. M. KRAT
11714 Sobieski Ave., — Hamtramck, Mich. 48212

20 РОКІВ ЗМАГАНЬ ДО ОБ'ЄДНАННЯ

Звідомлення Івана Поритка на 10-му Делеґатському З'їзді ОбВУА

В 20 -річчя ОбВУА може шиказатися значними осягами не тільки внутрі своєї організації, але і в громадськім житті нашої спільноти, зокрема в починах і зусиллях до дружньої співпраці з усіма нашими комбатантськими організаціями.

Відзначаючи 20-ліття ОбВУА мусимо підкреслити, що кол. українські вояки, згуртовані в Українській Стрілецькій Громаді в ЗСА включилися в громадське життя української громади вже давно 44 років тому, в 1925 р. Так, що ОбВУА вже мало готову солідну громадську базу під розбудову комбатантського життя.

На Загальному З'їзді кол. українських вояків у Нью-Йорку 9 жовтня 1949 р. УСГ-а пішла назустріч об'єднанню українського вояцтва, змінила свій статут і тоді оформлено нову централю українських комбатантів з назвою ОбВУА. На автономних правах з ОбВУА з'єдналися Братство Українських Січових Стрільців, Українське Вільне Козацтво та згодом Об'єднання к. В. УПА.

У звітовому періоді від червня 1967 року Головна Управа ОбВУА, діючи за обов'язуючим статутом, вела працю шляхом напрямних, принятих в обширних постановах-резолюціях на останнім З'їзді Делеґатів ОбВУА, який ствердив, що головна мета нашої організації, оформлена в 3-ій точці статуту, залишається надалі, а головною ціллю є: "об'єднати всіх колишніх українських військовиків на принципі понадпартійних симпатій та на традиції визвольної боротьби за самостійну українську державу". Підкреслено ще раз, що організаційне об'єднання всіх українських вояків, які визнають українську державність, залишається і далі невідкличним постулятом українських комбатантів.

ОбВУА у своїй праці все брало під увагу ненормальний і нездоровий, а при тім шкідливий стан комбатантського розпорошення, подібного зрештою до нашого партійного розбиття, та безперебійно змагало до організаційної консолідації, де можна би передавати наші цілі й завдання молодшим побратимам, головно з організацій к В УПА і Братства к В 1 УД УНА. Як вже вище подано, з ОбВУА організаційно пов'язані — Б-во УСС, Об'єднання к В УПА, Вільне Козацтво та недавно СВУРезистансу. З Б-вом к В 1 УД наладнано успішну співпрацю в Суспільній Службі Комбатантів та у видавництві одинокого вояцького

журналу "Вісті Комбатанта". Зате щодо організаційного зв'язку ведуться наради і переговори від 1951 року, ще перед формальним оснуванням Б-ва у ЗСА. У першій зустрічі Б-во к В 1 УД заступав уповажнений на ЗСА Гол. Управи побр. О. Городиський. В днях 5 і 19 лютого 1957 р. відбулися спільні засідання Головної Управи ОбВУА і Крайової Управи Б-ва к В 1 УД УНА в ЗСА. На тім спільнім засіданні одноголосно стверджено, що на 1,500 зорганізованих українських вояків у ЗСА і Б-ві об'єднують понад 1,280 і тому заступають подавляючу більшість кол. українського вояцтва. Вони висказують думку, що всі важні завдання українські комбатанти можуть успішно виконувати тільки спільно у міцній організованій одностайності, тому закликають всі комбатантські організації до тісної співпраці. У пізніших роках теж зустрічалися пседставники Б-ва 1 УД і ОбВУА і все теоретично без застережень потверджували конечність організаційного об'єднання та практично, поза кулісами в Б-ві, діяли особи, які не допускали до цього з'єднання. 2-ий Делеґатський З'їзд Б-ва 1 УД УНА в Ґлен Спей, що відбувся 2 і 3 вересня 1967 р., у своїх резолюціях ще раз однодушно потвердив потребу об'єднання і координацію праці всіх комбатантських організацій (4 т.). Згідно з цією постановою Крайова Управа Б-ва к В 1 УД УНА зааранжувала нараду, яка відбулася 28 жовтня 1967 р. в Філядельфії в складі: представників ОбВУА І. Поритко і І. Кедрин та Б-ва 1 УД голови Б-ва В. Зобродський і інж. М. Ліщинський. По довшім обговоренні справ консолідації, представники Б-ва відклали нараду з тим, що Б-во в найближчому часі випрацює пропозиції консолідації та предложить їх до апробати. Та за два роки цієї пропозиції не зреалізували. Правда, вони одверто заявили, що нема шансів на організаційне з'єднання.

У зв'язку з підготовою остаточного оформлення Координаційної Ради Українських Комбатантських Організацій в ЗСА, секретаріят Гол. Управи виконав велику працю, виготовив і розіслав всім українським ветеранським організаціям в світі й ЗСА заклик і інші матеріяли в справі створення Координаційної Ради, встановленої Світовим З'їздом українських ветеранів, що відбувся в рамах СКВУ. На цім З'їзді українське вояцтво однодушно ствердило неподільність української вояцької традиції та рішило продовжувати її плекання, тільки об'єднано. Виконуючи однодушне рішення З'їзду вояцтва з 15 листопада 1967 р., ОбВУА підготовило нараду 10 травня ц. р. в Нью-Йорку, на яку зголосили свою участь такі комбатантські організації: ОбВУА, Братство УСС, Об'єднання к В УПА, Товариство УПА, Українське Вільне Козацтво, Союз Ветеранів Українського Резистансу "Броди-Лев", що заступали Б-во к В УД УНА. По основнім обговоренні завдань КР УКО, принятті правильника, виборі президії КР УКО, доручено президії випрацювати детальний плян праці КРади, беручи під увагу, що 1) головним завданням КР є спільно і постійно продовжувати і плекати серед української спільноти військову традицію збройної боротьби, 2) зосереджено продовжувати допомогу українським воєнним інвалідам, немічним кол. воякам й їх родинам, для того організувати матеріяльні засоби, 3) видавати публікації, зв'язані з визвольною боротьбою і 4) зберегти документи з часів визвольних змагань, а зокрема збройної боротьби, забезпечуючи їх і визнаючи для цієї цілі

один музейний центр, від якого можна би отримувати копії історично вартісних архівальних матеріялів. Нарада 10 травня ц. р. започаткувала новий етап в історії українських комбатантів.

Про створення об'єднюючого комбатантського центру Координаційної Ради Українських Комбатантських Організацій з приємністю інформуємо загал нашого членства, бо цим сповнилися бодай в частині наполегливі наші 20-тирічні старання. Сподіємося, що це об'єднання позитивно вплине на дальшу працю наших комбатантів, а Координаційна Рада УКО своєю працею докаже свою доцільність та своїм діянням принесе не тільки користь для комбатантського світу, але її праця буде корисна для загальної справи української спільноти. КР УКО оформила 4-и комісії, які вже намітили працю, а саме: 1. Плекання військової традиції й тяглости збройної боротьби за визволення Батьківщини в складі: Д-р Іван Козак, ОбВУА, Михайло Островерха, Б-во УСС, д-р Р. Дражньовський, Б-во к В УД, Л. Футала, Т-во к В УПА, Ів. Хома, Об-я к В УПА, М. Турецький, СВУР. 2 т. Видавництв і публікацій: Ів. Кедрин, ОбВУА, П. Постолюк, Б-во УСС, Ю. Лоптинський, Об-я к В УПА, М. Грицьковяк, Т-во к В УПА, В. Гриньох, Б-во к В 1 УД УНА, М. Скорупський, СВУР, Й. Вишневецький, УВК. 3. Архівально-музейна: Д-р Ст. Ріпецький і д-р Сава Никифорак, ОбВУА, Яр Гриневич, Б-во УСС, Р. Глушко, Т-во к В УПА, Ів. Винник, УВК. Л. Куделя, СВУР. 4 т. Суспільна Служба Комбатантів: Ів. Поритко, ОбВУА, Ів. Данківський, Б-во УСС, Ст. Мазурок і Н. Стегній, Б-во к В 1 УД УНА, Ст. Гуль-Шереметa, Об-я к В УПА, М. Кошальчин, Т-во к В УПА, М. Тислевич, СВУР, п-і Марія Величко, УВК.

Наша організація двоступнева — 1. Централя з головними керівними органами: Головна Управа, Контрольна Комісія і Головний Суд. 2. Автономні організації: Братство УСС, Об'єднання к В УПА, Українське Вільне Козацтво, СВУР і Відділи, що гуртують фізичних членів.

9-ий З'їзд Делеатів обрав такі керівні органи: Головна Управа: д-р Володимир Ґалан, президент, д-р Іван Козак, Іван Поритко і Юрій Лопатинський, заст. президента, мґр. Володимир Лунишин, секретар, Йоахим Вишневецький, скарбник, Микола Алексевич, організ. референт, др Іван Олексишин, культ.-освітий референт, Іван Кедрин-Рудницький, редактор "Вістей Комбатанта" та вільні члени Управи: Інж. Валентин Сімянців, Петро Постолюк і Стефан Конрад. — Головна Контрольна Комісія: Осип Тритяк, голова, Володимир Рудницький, Іван Михайлів і заступники Іван Данківський і п-і Марія Величко. Головний Побратимський Суд: Ґен. Петро Самутин, Ол. Козловський, Семен Гнатківський та Павло Калитовський і Остап Хархаліс. Крайова Рада "Воєнного Хреста" при Гол. Управі: Д-р Микола Рибак, інж. Макар Каплистий і Володимир Масіків.

Працею ОбВУА, як і в попередніх каденціях, керувала вужча президія: президент, заст. президента і секретар, на основі повновластей Головної Управи. У звітовому часі Головна Управа відбула 14 засідань, в тому пленарних 8, в яких брали участь і члени Контрольної Комісії і Побратимського Суду. Рада "Воєнного Хреста" і Капітули Пропам'ятної Відзнаки 50-річчя Збройних Сил України відбули низку засідань.

При цій нагоді Друкарня перепрошує усіх Читачів за «друкарські чортики», в ч. 3-4 (39-41), які там залишились не з вини Редакції.

В часі каденції, дня 17 жовтня 1968 р., для відтяження в праці ш секретаріяті ОбВУА заст. през. Ів. Поритка покликано до президії члена Контрольної Комісії побр. Володимира Рудницького, а до Контр. Комісії кооптовано д-ра О. Утриска. Д-р В. Рудницький в характері екзекутивного секретаря виконував обов'язки, полагоджував кореспонденцію Головної Управи, написав 74 листів, дві статті до преси. Розподілив і розіслав до Відділів 4,750 шт. листівок "Пролом під Чортковом", начеркнув проєкт правильника для КР УКО та полагоджував біжучі справи Гол. Управи. За звітний час секретаріят вислав 422 письм, в тім 124 обіжних, отримано 312 листів і їх полагоджено.

Відзначуючи різні роковини з-перед 50 років — з ініціятиви Головної Управи зорганізовано в дні 14 травня ц. р. в Нью-Йорку Крайовий Ювілейний Комітет 50-річчя Листопадового Чину і постання Української Галицької Армії (УГА). В склад Комітету увійшли представники всіх комбатантських, молодечих і жіночих організацій. Комітет очолював заст. президента ОбВУА д-р Іван Козак, патронував УККА, який з цієї нагоди видав окремий заклик. В окремих осередках діяли місцеві комітети, що співпрацювали з центральним Комітетом. Головне святкування відбуто в Нью-Йорку в днях 1-3 листопада 1968 р. З розпродажу пам'яткових жетонів передано Суспільній Службі Комбатантів 911.34 дол.

Відзначення Золотого Ювілею Листопадового Чину і створення УГА влаштували в ЗСА такі громади: Балтимор, Мд., Джерзи Сіті, в обох місцевостя промовляв д-р В. Ґалан; Нью Гейвен, Конн., промовець ред. Іван Кедрин; Дітройт, промовляв д-р Яр. Бажанський; Клівленд, Огайо, пром. д-р Яр. Городиський; Нюарк, Н. Дж., пром. д-р Р. Криштальський; Трентон, Н. Дж., промовляли ген. П. Шандрук і ред. Лев Лепкий; Фінікс, Арізона, пром. проф. В. Шкварок; Гартфорд, Конн., пром. д-р Ст. Ріпецький; Філядельфія, пром. д-р М. Стахів; Бруклин, Н. Й., пром. мґр. Іван Базарко; Маямі, Фла, Ст. Ковальчук; Пасейк, Н. Дж., д-р Ст. Ріпецький ;Вашінґтон, Д. К., Іван Кедрин; Ютика, Н. Й., промовляли д-р В. Палідвор і ред. Ів. Дурбак; Амстердам, Н. Й., промовці радн. Теодор Кокорудз і сот. Симон Гнатківський; Вунсакет, Р. Ай., пром. о. протоєрей Віталій Коваленко, Гемонд, Інд., промовці П. Ванджула і о. Й. Мартинюк; Гамстед, Н. Й., пром. Микола Курчак; Коговз, Н. Й., пром. о. Вол. Андрушків; Шикаґо, Ілл., пром. проф. Р. Завадович; Денвер, Коло., пром. проф. Ст. Оришин; Бетлегем, Па., пром. ред. Б. Чайківський; Бруклин-пішдень, промовці М. Островерха і З. Павлович; Виллиментик, Конн., пром. Я. Янович; Янґставн, Огайо, пром. д-р О. Підгайний; Стейтен Айленд, Н. Й., промовець д-р Ів. Козак.

В рамах врочистого відзначування 50-ліття збройної бороьтби українського народу за створення незалежної Української Держави ОбВУА рішило проголосити конкурс за образотворчу баталістичну композицію та взагалі військову тематику, 4 травня 1968 р. відбуто кінцеве засідання ЖЮРІ для розгляду надісланих образів в приявності: проф. Ол. Повстенка, голови, проф. Д. Горнякевич, заст. голови, ред. Івана Кедрина, секретаря та мистців Петра Мегика і Валентина Сімянцева. Приявними були теж президент ОбВУА д-р В. Ґалан і заст. през. Ів. Поритко. На конкурс надіслано 13 образів, в тому числі 7 оліїв,

1 акварелю і 5 ґрафік. Після докладного обговорення кожного образа не признано нікому 1-ої нагороди, зате признано другу нагороду у висоті $600.00 баталістичному образові, "Чортівський пролом' — авторства мистця Петра Андрусева. Третю нагороду поділено між образами "Вперед" П. Андрусева ($200.00) і "1918 рік" Петра Манґденка з Торонта ($100.00), "Під Чортковом" Леоніда Перфецького ($100.00). З другої графівної ґрупи — призначено першу нагороду ($250.00) за образ "Отаман Чорній" Ол. Канюки з Міннеаполісу. Рішення Жюрі були однодушні, при чому висловлено вдоволення, що ОбВУА розписало конкурс, а гурт наших мистців відгукнувся і цим започатковано дотепер знедбану справу відтворення образів з нашої визвольної збройної боротьби.

Організаційну референтуру вів орг. референт побр. Микола Алексевич, який зі секретаріятом Гол. Управи держав постійні зв'язки зі всіма Відділами, а то: Нью-Йорк, Шикаґо, Нюарк, Дітройт, Клівленд, Честер, Рочестер, Нью Гейвен, Вашинґтонс Лос Енджелес, Балтимор, Сиракюз, Амстердам, Ютика, Бофало і Алентавн та Філядельфія і при Гол. Управі. Частими зв'язками, а зокрема обіжними листами заохочувати до активної діяльности та приєднювання нових членів, що в кількох Відділах реалізовано.

Отримані звідомлення Відділів ОбВУА унагляднюють дальше оживлену діяльність у всіх загальних українських імпрезах, зокрема активно брали участь у відзначуваннях 50-ліття Української Державности, Листопада і УГА. Організаційний референт багато труду присвятив у виготовленні грамот до пропам'ятних відзнак 50-річчя Збройних Сил України і їх розподілі. Орг. референт дбав про те, щоби члени Відділів були "умундурошані", заготовляв організаційні шапки і крашати і ними вивіновував Відділи.

Культурно-освітні референти по Відділах діяли самостійно на основі принятого календаря обов'язуючих відзначуваних роковин державних, чи військових, на окремі запити давав відповіді — пояснення секретаріят.

Видавничо-архівальна референтура у звітовім часі не проявила діяльности, зате при новій КР УКО створено окрему Архівальну Комісію, що буде координувати всю цю працю усіх наших комбатантських організацій.

Підчас відзначувань 50-річчя Збройних Сил України запляновано було створити тривкий пам'ятник, — видаючи англомовну історію першої російсько-комуністичної аґресії в Европі, наїздом на Україну. Оформлено Редакційно-Видавничу Комісію в складі: сотн. Зенон Стефанів, голова, генерали Петро Самутин й Аркадій Валійський, заст. голови, Евген Зиблікевич, секретар та член д-р Ст. Ріпецький. На жаль, за два роки часу ця комісія нічого не підготовила.

Крайова Рада Военного Хреста продовжувала свою працю, розпочату 1962 р. За весь час діяння Ради перейшло 405 внесень, які майже всі були полагоджені позитивно.

Нова Головна Управа повинна продовжувати діло, започатковане 20 років тому.

ОбВУА І ЙОГО ПРЕСОВИЙ ОРҐАН

(Звіт Івана Кедрина на 10-му Делегатському З'їзді 11 жовтня 1969)

У перших кількох роках існування Об'єднання колишніх вояків українців Америки та організація не мала ніякого пресового органу. Вона переходила роки немовлячої кволости, організування Відділів, суперечок щодо центру Головної Управи та нарад над зміною статуту у зв'язку з народженням нових комбатантських організацій. Відомо, ОбВУА було засноване 9 жовтня 1949 року, а щойно 10 вересня 1954 року появилась у "Свободі" чотиристорінкова "Одноднівка в 40-річчя УСС" — "За Волю України". Звичайно, це була присвята тільки одній складовій частині ОбВУА, а не організаційний бюлетень. Перший такий окремий "Бюлетень ОбВУА" появився 1 липня 1955 р. у "Свободі", ч. 125, друге число 8 листопада 1955, ч. 215 "Свободи". Один такий "Бюлетень" появився в 1956 р. — разом із Вістями ЗУАДК, в 1958 році появилися три числа, в січні, червні і в листопаді. Разом вийшло на сторінках "Свободи" шість таких 2 і 4-сторінкових "Бюлетенів". Перші три числа фінансушаш ЗУАДК, інші йшли вже з каси ОбВУА. Однак ті видатки були беззворотні, бо ж наші "Бюлетені" були частиною "Свободи". Тому виринула думка, чи не краще заплатити більше, але мати бодай частину звороту інвестованих у власну пресу грошей. Таким чином постав квартальник "Голос Комбатанта", що його перше число появилося листопад-грудень 1958, позначене, як ч. 1/7. Загалом вийшло 9 чисел "Голосу Комбатанта". Останнє число появилося весною 1961 р.

У висліді затяжних приватних розмов і формальних переговорів 13 травня 1961 року підписано умову між головними Управами ОбВУА і Братства кол. вояків 1 Дивізії Української Національної Армії про видавання спільного органу. Він мав заступити наш "Голос Комбатанта" і їхні мюнхенські "Вісті". Сполучено обидві назви у "Вісті Комбатанта". На превеликий жаль, зараз після появи першого подвійного числа "Вістей Комбатанта" помер передчасно на удар серця співредактор того журналу, як репрезентант Братства дивізійників, голова Головної Управи Братства д-р Любомир Ортинський. Його відсутність на найближчому з'їзді колишніх членів 1 Української Дивізії поглибила існуючі між ними суперечки, які торкнулися також видавання спільного з нами органу "Вісті Комбатанта". Частина побратимів із 1 Української Дивізії спротивилася лікшідації мюнхенських "Вістей", тим паче, що той орган мав запевнену фінансову підтримку в Німеччині. Отож "Вісті" продовжували появлятись, як орган Крайової Управи кол. вояків 1 Дивізії в Німеччині, а "Вісті Комбатанта" виходили й виходять, як орган обох наших організацій, обох їхніх Головних Управ. В останньому часі виринули вже закиди від самих колишніх дивізійників проти одного їх колеги в Німеччині, що він видає "Вісті" радше, як свій приватний орган, використовуючи фірму Крайової Управи Братства у Німеччині, якої насправді нема. Головна Управа ОбВУА признала, що зламання умови про ліквідацію обох наших журналів із заснуванням одного, спільного, вийшло без злої волі Головної Управи Братства кол. вояків 1 УДивізії і тому ми рішили цей наш спільний орган, "Вісті

Комбатанта", видавати далі. До цього часу появилися вже 42 числа цього журнала, деякі поодинокі на 64 сторінки, деякі подвійні та навіть спеціяльні на 90 і 110 сторінок.

Від самого початку нашого журналу існує спільна з колеґами дивізійниками редакція і спільна адміністрація. Для зовнішнього заманіфестування причетности до того органу також Братства кол. Українських Січових Стрільців. Об'єднання кол. вояків УПА і канадійської Стрілецької Громади — в редакційній Колеґії фіґурують представники від усіх тих організацій. Насправді, в силу просто технічних обставин редаґують журнал по одному представнику від ОбВУА і Братства Дивізійників з тим, що т. зв. контроверсійні статті чи замітки мусять дістати згоду від голов Головних Управ. Від ОбВУА весь час працює там Ваш звітодавець, від Братства Дивізійників змінювались редактори. Однак мушу з найбільшою приємністю ствердити, що наша співпраця проходить гармонійно, в атмосфері повної взаємної толеранції і зрозуміння та в спокійному і діловому розв'язуванні всіх спірних питань.

Видавання "Вістей Комбатанта" сполучене з багатьма нелегкими проблемами. Передусім — сам характер журналу. Подуманий, як військово-історичний журнал, з головною ціллю плекати культ військової традиції і публікувати вартісні військово-історичні спомини, документи й інші матеріяли, наш журнал і далі мусить рахуватися з історією різних українських військових формацій й різних комбатантських організацій і так мовити — балянсувати редакційний матеріял, щоб по змозі завжди містити статті, спомини чи документи з історії Армії УНР, УГА, Дивізії, УПА. Найбільша трудність, очевидно, в авторах і з авторами. Кількох добрих і вартісних авторів — вмерли, інші постарілися або, як кажеться в журналістичній мові, виписалися. Необхідно теж переводити селекцію рукописів, щоб не друкувати, наприклад, таких промов, виголошених з нагоди різних історичних роковин, в яких більше високопарних фраз, як думок і невідомого фактичного матеріялу. Те саме стосується спогадів. Відома сумна правда, що у вільному світі взагалі мало українських дійсно талановитих письменників та ще менше — письменників і поетів, колишніх військовиків, що користувались би військовою тематикою. Із щораз більшою відстанню часу від української визвольної війни-революції та навіть від другої світової війни і пов'язаних з нею нових українських військових формацій, блідне заінтересування тими роками і тодішніми діями. Це процес природний і, чи це кому подобається чи ні, треба з ним рахуватися. Зросли зате зацікавлення актуальними проблемами. Тому рішено заторкнути в нашому журналі й такі загально-національні політичні й культурно-суспільні проблеми, які мають актуальний характер. "Вісті Комбатанта" стоять понад партіями і групами, але комбатантський журнал не може бути без виразного ідеологічного обличчя. Тому "ВК" зберігають державницький, безкомпромісовий протимосковський і протикомуністичний підхід у всіх справах, вважаючи УССР за окуповану ворогом колонію з українською державницькою вивіскою, за державну фікцію, яка щойно мусить перетворитись у дійсну українську демократичну державу, коли розвалиться нинішня російсько-большевицька імперія.

Добра в теорії ідея, щоб наш журнал був журналом суто-військовим, в практиці нездійснена. Між членами наших комбатантських організацій нема таких, які орієнтувались би в сучасній військовій технології і, крім загальнодоступних чужомовних журналів, не маємо інших джерел інформації про існуючі у світі збройні сили та їхню вартість. Ми дуже радо друкуємо все те, що стосується актуальної військової проблематики, але маю враження, що генерал Петро Самутин є одиноким нашим активним членом ОбВУА, який студіює такі речі, як воєнні доктрини, і про ці речі пише нам. Велика трудність у редагуванні нашого журналу — в його бідних фінансах. Редакція не розпоряджає зовсім фондом для сторонніх авторів, тому не всилі замовляти фахових і цікавих статтей, які вимагають праці. Самі два редактори отримують тільки так мовити символічний гоноград, задля принципу конечности гонорувати професійну працю, по 20 долярів місячно. Ясно, що вони не можуть присвятити редагуванню й технічному оформлюванню журналу дуже багато часу й мусять робити все це поруч і побіч своєї головної заробіткової праці. Редактори свідомі, що можна б давати дещо іншого цікавішого матеріялу — як ось власне використовування в більшій мірі чужомовних військових журналів — англомовних, німецьких, польських, — поміщування рецензій на всі нові військово-історичні твори й мемуари і т. п. Але хто це має робити і коли?

Маю враження, що тими скромними силами й фондами, що ними ми оруднємо, ми всетаки непогано прислужилися справі українського комбатантського органу. Такого журналу нема в цілій підсоветській Україні. 9 зшитків "Голосу Комбатанта" і понад 40 книжечок "Вістей Комбатанта" — це таки дорібок. За 20-30-50 років комплекти "Голосу Комбатанта" і "Вістей Комбатанта" становитимуть бібліографічну рідкість і матимуть велику вартість для студій над історією української громади в Америці й Канаді. Нашим завданням є подбати, щоб із нашим відходом наш журнал не загинув, щоб не загинула ідея продовжувати культ рідної зброї. Маємо тверду надію, що молодші за нас колеги, дивізійники й упісти, переберуть цю місію на себе й будуть продовжувати наш журнал, хай навіть у зміненому вигляді й із зміненим змістом. Коли б удалося нам притягнути до тіснішої співпраці молодих українців з американської армії, колишніх корейців і в'єтнамців, то це була б направду перемога теперішніх наших комбатантських організацій. На жаль, ми в цьому ділі не можемо похвалитися поважнішими успіхами.

В останньому році наш журнал друкується у Торонто, з уваги на кошти. Думка, що краще базувати журнал таки на базі купецької калькуляції, на передплатах, кольпортажі і оголошеннях, виправдалася, бо хоч вічно існують проблеми адміністрації журналу, все ж наш головний скарбник вдоволений, що ми не приходимо до нього із щораз новими вимогами щодо поважніших грошових субвенцій. Коли ж такі субвенції дається, то це не на пусте діло, а на потрібний організаційний орган. Хроніка у кожному числі, звіти й оповіщення — це зв'язки між нашими Відділами і дивізійними Станицями. Те саме стосується некрологів — поміщування їх є виявом пошани до наших померлих побратимів і дає матеріял історикові. На превеликий жаль, голови й секретарі наших Відділів не дуже ба-

жають собі, щоб у "Вістях Комбатанта" були звідомлення про їхні Відділи і мало хто присилає звіти. А чейже наш журнал відкритий для них.

Дозвольте мені наприкінці підкреслити, що коли взагалі почали появлятися "Бюлетені ОбВУА" у "Свободі", а потім "Голос Комбатанта" і "Вісті Комбатанта", то в цьому найбільша заслуга д-ра Володимира Ґалана. Він мав і має подивугідне зрозуміння вартости друкованого слова. Почуваю собі за дійсну честь, що я міг стати найближчим його співробітником у здійснюванні його ідеї — мати власний орган для ОбВУА, та, при здійснюванні консолідації у комбатантському світі — видавати такий орган з іншими нашими побратимами. Без такої гармонійної співпраці з головою ОбВУА і також з головою Головної Управи Братства кол. вояків 1 Української Дивізії, д-ром Малецьким у Торонто, було б неможливо видавати й редагувати "Вісті Комбатанта".

Вашому доповідачеві, який від 1955 року, отже впродовж 14-х років, працює — напевно не ідеально і не найкраще, але й не найгірше, для пресового органу ОбВУА, зокрема впродовж 8-ми років у "Вістях Комбатанта", пора була б відійти від цього діла, тим паче, що він узагалі вже небавком відійде. Але журнал повинен існувати і 10-ий Делегатський З'їзд напевне буде тої самої думки.

ОбВУА ВЕДЕ ОЩАДНУ ГРОШОВУ ГОСПОДАРКУ

Звіт головного скарбника Й. Вишневецького

Головний скарбник ОбВУА **Йоахим Вишневецький** відчитав короткий звіт, опертий на цифрах. З попередньої каденції залишилось 1,747.25 дол. Повернулась позичка 200.00 дол., за останню каденцію вплинуло до головної каси організації 1,662.34 дол. Видатки у минулій каденції становили 1,929.88 дол., сальдо залишилось на 1,679.71 дол. Ця сума збільшилась так званим Спеціяльним фондом, який наприкінці минулої каденції становив 3,433.31 дол. та зріс на 566.77 дол., разом до суми 4,000.08 дол. Разом каса Головної Управи виказала 5,679.78 дол. Заощадження можна було зробити завдяки перенесенню "Вістей Комбатанта" до Торонта, внаслідку чого значно обнизилися кошти друку й не треба було давати дотацій у попередніх поважних сумах. Видатки не повинні перевищувати прибутків, які є дуже невеличкі. Скарбник закидає Відділам, що вони не вплачують статутово належних квот до головної каси та засуджує факт, що різні Відділи щедрі у призначуванні субвенцій різним іншим установам і організаціям, але ніколи не подумають, щоб призначити субвенцію на Пресовий Фонд "Вістей Комбатанта", щоб можна було побільшити журнал чи видавати його частіше.

ВЕСЕЛИХ І РАДІСНИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО
І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажають:

ALU - WOOD WINDOWS & DOORS CO.
Алюмініові вікна і двері

3195 Lenworth Dr., Cooksville, Ontario

ВЕСЕЛИХ СВЯТ ТА ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажають:

ALPHA FURNITURE CO. LTD.
Власник: М. ШАФРАНЮК
1042 Bloor Steet West Toronto, Ontario **Tel.: 531-5133**
Найбільший вибір меблів, холодильників, електричиих та газових кухонь, пральиих машин, телевізій,
"High Fidelity" — радія та іише хатне устаткування.

ВЕСЕЛИХ СВЯТ З РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ
ТА НОВИМ РОКОМ

бажає

Українське Похоронне Заведення
J. CARDINAL & SON
366 Bathurst Strett, Toronto, Ontario — Tel.: 368-8655
92 Annette Street, Toronto, Ontario — Tel.: 762-3141

ВЕСЕЛИХ СВЯТ ТА ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажає

J. BOYKO REAL ESTATE LTD.
383 Roncesvalles Avenue — Toronto, Ontario — Tel.: LE 4-8821
795 Queen Street West — Toronto, Ontario — Tel.: EM 4-5481
3327 Bloor Street West — Toronto, Ontario — Tel.: 239-3041

РЕЗОЛЮЦІЇ 10-го ДЕЛЕҐАТСЬКОГО З'ЇЗДУ ОбВУА

11 жовтня 1969 р.

1. Десятий Делеґатський З'їзд Об'єднання бувших вояків українців Америки, у свої 20-ті роковини існування, йде слідами всіх попередніх зібрань цієї центральної української комбатантської організації в Америці, думаючи в першу чергу про Україну, в якій велика більшість нашого членства збройно боролася за її державне визволення. Пересилаючи привіт поярмленому, але не скореному українському народові, зібрані на 10-му Делеґатському З'їзді колишні українські вояки заявляють свою непохитну вірність державницьким ідеалам та цілям, що їх проголосив 4-ий Універсал Української Центральної Ради, в ім'я котрих велася українська визвольна війна.

2. Десятий Делеґатський З'їзд, стоючи за єдність і концентрацію всіх українських конструктивних сил у вільному світі, вважає, що найкращим тереном такої консолідації повинна бути Українська Національна Рада, тим паче, що по суті, ідеологічно, не існує між різними українськими партіями і групами, які стоять на грунті 4-го Універсалу, основних різниць, не існують різниці щодо української державницької концепції.

3. Десятий Делеґатський З'їзд ОбВУА уважає що таким тереном якнайширшої консолідації всіх конструктивних українських сил в З'єднаних Стейтах є Український Конґресовий Комітет і тому висловлює надію, що 10-ий Конґрес Американських Українців, який відбудеться наприкінці цього місяця в Нью-Йорку, дасть добру нагоду для проявлення одностайного американсько-українського національного фронту в усіх найважливіших справах, без уваги на обласне походження, віровизнання і партійну приналежність.

Десятий Делеґатський З'їзд стверджує, що в 20-му році свого існування наша організація зберігає непорушно ті самі цілі й завдання, які 20 років тому були сформульовані у своєму статуті. Плекати культ військово-історичної традиції, пропаґувати громадську толерантність й організаційну солідарність, активно сприяти єдності українського комбатантського фронту так само, як єдності всіх узагалі українських конструктивних сил поза Україною, організувати й давати моральну й матеріяльну допомогу воєнним інвалідам і потребуючим членам організації — все це залишається надалі головними цілями Об'єднання кол. Вояків Українців Америки.

4. Делеґатський З'їзд стверджує, що на тлі наставлення на розмови і співпрацю з большевицькою Москвою, якій прощається всі її злочини супроти людства та признається всі її завоювання зброєю і підступом, на тлі того жалюгідного стану війна проти комуністичної аґресії у В'єтнамі є одиноким світлим доказом активної оборони Америкою загроженої волі. Тому Делеґатський З'їзд підтримує президента Ніксона в його змаганні до такого справедливого миру, який не був би капітуляцією перед комуністичним аґресором, а ґарантував свободу південно-в'єтнамському народові.

5. Делегатський З'їзд звертає увагу, що в сучасному загальному обниженні персональної, родинної і громадської моралі в різних народів широкого світу й на тлі численних наявних проявів декаденції, зокрема у поважної частини молоді різних народів, Церква є тією фортецею, довкола якої повинні гуртуватися всі, яким дорогі основні засади віри у вищі вічні цінноці та в непромінальну вартість християнської етики. Український нарід завжди відзначувався глибокою релігійністю, а обидві традиційні українські Церкви були завжди найтісніше пов'язані з народом. Тому однаково царська, як большевицька Росія й однаково шляхетська як післяверсальська Польща переслідували обидві українські Церкви, Православну й Католицьку. Делегатський З'їзд ОбВУА підтримує постанову Синоду українських католицьких владик щодо патріярхального завершення ієрархій в українській католицькій Церкві й висловлює надію, що й українська православна Церква знайде єдність і єрархічне завершення також в свому Патріярхаті. Делеґатський З'їзд закликає батьків і вчителів — виховувати дітей у релігійному дусі, у вірності Богові й Церкві та толерантності до осіб інших віровизнань.

6. 10-ий Делеґатський З'їзд ОбВУА пригадує не тільки своїм членам, але всім колишнім воякам-українцям, необхідність зберегти у вільному світі українську комбатантську організацію. Коли 9 жовтня 1949 року засновано ОбВУА, його члени були на 20 років молодшими. Від того часу наші ряди значно прорідшала і вже не кожний рік, а буквально кожний місяць і тиждень приносять нам нові втрати. Безжалісний закон природи погрожує нашій організації втрату великої більшости нашого членства впродовж найближчих років, якщо ми того членства не відмолодимо, якщо до рядів нашої організації не придбаємо молодших віком українців, колишніх вояків. Ми свідомі того, що коли не стане колишніх вояків Дійової Армії УНР і Української Галицької Армії, то залишаться молодші на одну ґенерацію колишні члени Української Дивізії та Української Пошстанської Армії і Карпатської Січі. Однак поза всіма тими колишніми українськими військовими формаціями є тепер багато свідомих молодих українців, які перебули військову службу в Американських Збройних Силах, та, зокрема, які стали ветеранами Корейської і В'єтнамської воєн. Делегатський З'їзд вважає, що треба докласти всіх старань, щоби притягнути до наших рядів отих молодших колишніх вояків-українців, які самі або їхні батьки вийшли з України та які здобули військове знання і набрались сентименту до війська в американських Збройних Силах.

7. Маючи на увазі конечність консолідації, спільної праці, солідарности і зусиль щодо збереження зорганізованого українського комбатантського колективу, Десятий Делеґатський З'їзд ОбВУА вітає створення Координаційної Ради українських комбатантських організацій і бажає Координаційній Раді, щоб вона стала дійсно активним координаційним чинником у праці всіх українських комбатантських організацій у світі, щоб вона стала тією ланкою, яка всі ті організації в'язала б і стимулювала їх до праці. Делеґатський З'їзд пересилає привіт всім комбатантським організаціям, що стали учасниками Координаційної Ради.

8. Десятий Делеґатський З'їзд ОбВУА стверджує, що видавання в перших роках існування нашої організації "Бюлетенів ОбВУА" на окремих сторінках у "Свободі", після того власного журналу "Голос Комбатанта", а від 1961 року "Вістей Комбатанта" — це доказ живучости нашої організації і її свідомости, що ніяка поважна організація не може існувати без власного органу. Делеґатський З'їзд висловлює своє признання і вдоволення із гармонійної співпраці з іншими комбатантськими організаціями, в першу чергу з Братством кол. вояків 1 УД УНА, у видавництві "Вістей Комбатанта" та закликає все членство активно підтримувати цей наш журнал статтями, дописами про життя Відділів, передплатою і кольпортажем журналу. Делеґатський З'їзд підтримує рішення попередніх з'їздів, що треба продовжувати видавання "Вістей Комбатанта" та старатися щораз його поліпшувати однаково змістом, як технічним виглядом. Делеґатський З'їзд з гордістю стверджує, що "Вісті Комбатанта" — це поважний періодичний військово-історичний журнал, тим цінніший, що в Україні тамошня окупаційна влада не дозволила на існування будь-якого військового часопису українською мовою.

9. Десятий Делеґатський З'їзд з вдячністю і глибокою пошаною згадує всіх тих Побратимів, які працювали в Головній Управі чи в Управах Відділів ОбВУА, зберігали цю нашу організацію і керували нею та передчасно відійшли від нас. З'їзд віддає також пошану всім узагалі померлим за останніх 20 років своїм побратимам, членам ОбВУА. Делеґатський З'їзд висловлює окреме признання і подяку д-рові Володимирові Ґаланові, довголітньому президентові ОбВУА, за його відданість нашій організації, за його невтомні консолідаційні заходи, за його ініціятиву щодо заснування Суспільної Служби Комбатанта й пресового органу ОбВУА і за всі інші його конструктивні почини для добра і розвитку нашої організації.

10. Десятий Делеґатський З'їзд згадує з вдячністю заслуги Злученого Українського Допомогового Комітету для Суспільної Служби комбатантів і пересилає привіт ЗУАДКомітетові з його 25-тиліттям.

Серед внесків — уповноважено нову Головну Управу вирішити справу почесного членства в ОбВУА.

КООРДИНАЦІЙНА РАДА КОМБАТАНТСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

8 листопада 1969 відбулася в Нью-Йорку нарада Координаційної Ради Комбатантських Організацій, на якій проводив д-р В. Ґалан. Звітував секретар дир. І. Поритко. У висліді короткої дискусії рішено, що голови трьох Комісій, обраних на засіданні з 20 вересня ц. р., мають скликати свої Комісії та прийти на найближче засідання пленуму Координаційної Ради з інформацією про рішення їх Комісій. Тими Комісіями є: **Плекання військової традиції** — голова **д-р Іван Козак, Видавництв і публікацій** — голова **Іван Кедрин** та **Суспільної Служби Комбатантів** — голова **Іван Поритко.** На базі висліду нарад тих Комісій Координаційна Рада складе детайлізований вже плян своєї праці.

Виринуло питання перевибору секретаря з уваги на перетяження працею дир. І. Поритка. У зв'язку з цією справою Іван Кедрин з'ясував, що Головна Управа ОбВУА не хоче, щоб тотожня верхівка Координаційної Ради і ОбВУА породжувала в декого підозру, наче б Координаційна Рада була "прибудівкою" до ОбВУА. Головна Управа ОбВУА не має найменших амбіцій "старшувати" і хоч уважала і вважає, що потрібна найширша організаційна консолідація комбатантського руху, проте, поки існують окремі комбатантські організації, шанує їх суверенність. Деякі приявні застереглись, що такої підозри ніколи в них не було. Рішено взагалі не заторкувати справи перевибору Управи до часу найближчих нормальних статутових Загальних Зборів.

БРАТСТВО 1-ої УД УНА

СТАНИЦЯ БРАТСТВА В ТОРОНТО

ВЕЧІР З ПРОФ. З. ЗЕЛЕНИМ

Вечором 1-го листопада 1969 року, після поминального богослужения за творців Листопадового Зриву, Управа Братства влаштувала товариський вечір в честь кол. члена Військової Управи, завідуючого референтом опіки над українським юнацтвом мобілізованого до протизенітних частин, проф. Зенона Зеленого.

Нав'язуючи до Листопадових Днів 1918 р., о. мітрат Петро Хомин коротко переповів 120 учасникам прийняття, кол. членам Дивізії та їхім дружинам, життєвий шлях проф. Зеленого, який є відомим українським педагогом, очолює Об'єднання Українських Педагогів Канади, Світову Координаційну Виховно-Освітну Раду Світового Конґресу Вільних Українців та Координаційну Виховно-Освітну Раду КУК. Крім того проф. З. Зелений є також автором книжки "Українське юнацтво в вирі 2-ої світової війни", в якій він описує працю його референту та життя українського юнацтва, що його насильно забирали німці до протиповітряної оборони. О. мітрат П. Хомин згадав також про працю проф. Зеленого за років польської окупації в Галичині, 1920-1939 рр.

Під час прийняття д-р Мирослав Малецький, голова Г. У. Братства, та п. М. Бігус, який вміло проводив цею скромною імпрезою, вручили проф. Зеленому пропам'ятну медалю св. Архистратига Михаїла як відзначення від Братства за його віддану працю для добра української молоді ц минулому на українських землях і тепер у Канаді.

У своєму слові подяки за пам'ять про нього і за "незаслужене" признання проф. Зелений підкреслив, що спільна боротьба за великий ідеал лучить кол. вояків на завжди, а їхні традиції передаються молодому поколінню, яке без сумніву буде старатися іти до мети шляхами своїх батьків, так як вони пішли шляхами своїх попередників вояків леґіону УСС, УГА та УНР Армії.

Бігом обставин на прийняттю почесним гостем був також кол. заступник голови Військової Управи, сотн. Осип Навроцький, який у той час завітав був до Торонта.

Хоча товариська, свобідна атмосфера панувала на протязі навіть і офіційної частини, для доповнення програми було відчитано ще і дві гуморески. Тарас Парченко відчитав фейлетон проф. С. Музички "Хто я", що був друкований на сторінках "Вістей Комбатанта", а Роман Колісник відчитав свою власну гумореску на теми виховання української молоді в Канаді.

Доброго настрою додавали також ще і мелодії із української музичної скарбниці, які пригравав Ждан.

Кожний, хто був на цьому прийнятті, був задоволений, що провів вечір приємно, весело і відпочив фізично і духово. Ті, що не були, хай вибачають, бо це сталось із їхньої власної вини.

СТРІЛЯННЯ ЗА ПЕРШІСТЬ

При Торонтонській Станиці Братства вже від кількох років існує стрілецький гурток під головуванням Ю. Вільшинського, який переводить часті змагання за першість у стрілянні на дивізійній оселі «Говерля», недалеко Торонта. Раз у рік, заходами Управи Станиці, відбуваються такі змагання поміж нашими молодечими організаціями — СУМ, Пласт і ОДУМ, а нагородою за здобуття першого місця є переходова чаша, уфундована Станицею Братства.

Цього року змагання за першість у стрілянні відбулись у неділю, 21-го вересня, з участю стрілецьких гуртків торонтонських Осередків СУМ-у і Пласту. Запрошений до участи гурток юнаків із ОДУМ-у, на жаль, на змагання не явився. Гурток пластунів виступив у такому складі: Богдан Боднарук, Юрій Гарапа, Іван Клим, Любко Федина і Юрій Федина, а гурток сумівців у складі: Ганна Падик, Богдан Падик, Надя Середа, Василь Лейбюк і Любомир Ґорейко. Змаганням провадили Ю. Вільшинський і Іл. Кушніренко, а оціночну Комісію творили: від Станиці: Р. Колісник і Мих. Піцюра, від СУМ-у — Р. Чирський, від Пласту — Роговський.

В груповому змагу, в лежачій, сидячій і стоячій позиціях, перше місце зайняли стрільці з СУМ-у, здобуваючи 581 точку (на 750 можливих), друге місце — Пласт — 543 точки.

Перший зліва: Ю. Вільшинський, голова стрілецького гуртка, перший з права — сотн. Ст. Гуляк, голова Станиці. Клячать: Любомир Ґорейко і Богдан Боднарук.

В індивідуальній конкуренції три перші місця зайняли стрільці:
1-ше Любомир Ґорейко (СУМ) — 134+2 точ. (на 150 можливих),
2-ге Богдан Боднарук (Пласт) — 129+2 точ. (на 150 можливих),
3-тє Богдан Падик (СУМ) — 126+2 точ. (на 150 можливих).

Крім переходової чаші, яка вже третій рік під ряд залишається в руках стрільців сумівського гуртка, трьох переших змагунів нагороджено відповідними чашами.

Після зроблення спільної знімки, перекуски та вручення чаш, до молодих стрільців коротке слово мав голова Станиці — сот. Ст. Гуляк, ґратулюючи першунам за перемогу. Він подякував юним змагунам і змагункам за участь у змаганнях та закликав до ширшого заінтересуванням нашим юнацтвом того рода контестами і до вияву більшої уваги зі сторони виховників молодечих організацій такими стрічами.

ПОВІДОМЛЕННЯ

Дирекція Українського Военно-Історичного Інституту імени ген. пор. Армії УНР — Михайла Садовського в Торонті повідомляє, що на пропозицію директора-основоположника Інституту та за згодою інших основоположників Інституту в Америці (через референдум): ген. хор. В. Филиновича, пполк. Г. Маслівця, пполк. З. Івасишина — одноголосно вирішили ПРИПИНИТИ ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ І РОЗВ'ЯЗАТИ ЙОГО, а все їнститутське майно за відділами — Музей, Архів, Бібліотека, Образарня, Видавництво — передати за попереднім порозумінням Українській Вільній Академії Наук у Канаді (УВАН, Вінніпеґ 4, Ман., Box 3597, ST. «B') для дальшого зберігання й наукового досліджування матеріялів до історії Визвольної Боротьби України. В цій справі підписано 1. XI. 1969 р. окремий, нотаріяльно затверджений договір, у якому точніше з'ясовано умови передачі. Водночас дирекція подає, що з розв'язанням Інституту він перестав бути членом Української Наукової Ради в Канаді.

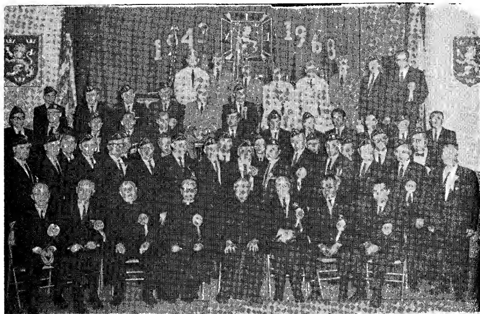
За Дирекцію: Микола Битинський, пполк. Армії УНР — директор.
22. XI. 1969 р.

НЬЮ ГЕЙВЕН, КОНН.

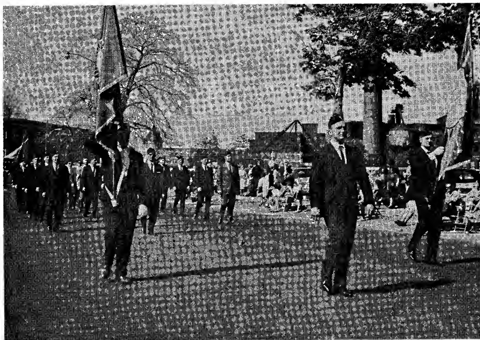
В 1968 р. Станиця Братства гідно відзначила 25-ліття створення 1-ої УД УНА посвяченням свого власного прапора, яке урочисто відбулося дия 4-го травня 1968 року. Посвячення прапора довершив о. прелат І. Стах, канцлер Стемфордської дієцезії при співучасті оо. Івана Ільяшенка, пароха УАПЦ в Нью Гейвен та Й. Скульського, капеляиа Стаиицї Братства. У посвячтнню взяли участь ген. П. Шаидрук, голова КУ Браства у ЗСА, — В. Забродський та голова Братства Броди-Лев у Нью-Йорку, — д-р Р. Дражньовський. Почесний шпалір під час свячення прапора творила група українців американських ветеранів. З цієї иагодн зроблено групову зімку членів Братства і гостей.

В часі приїзду Їх Блаженства Верх. Архиєп. Йосифа Кардинала Сліпого в серпні 1968 р. Станиця в Нью Гейвен разом із Станицею Братства у Гартфорд творили почесний шпалір під час архиєрейської Служби Божої та супроводжали кард. Йосифа і допомагали удержати порядок святкувань (гл. також світлину ст. 40 та В. К., ч. 5/42, ст. 50).

3-го травня 1969 року Станиця Нью Гейвен та Гартфорд взяли пораз перший за час свого існуваиия участь у Святі Лояльности стейту Коннектикат у місті Нью Бріттен як окремі організації у часі дефіляди перед ґубернатором Стейту. разом із станичними прапорами.

В першому ряді зліва до права: Зеиои Мандич, п. Тарнавський, о. Іваи Ільяшенко, парох УАПЦ в Нью Гейвен, капеляи Станиці о. Й. Скульський, о. прелат Іван Стах, ген. П. Шандрук, В. Забродський, голова КУ Братства у ЗСА в 1968 р., д-р Романи Дражньовський, голова Братства Броди-Лев. На задньому плянї група американських ветеранів, які творили почесний шпалір під час посвячення прапору 4-го травня 1968.

Фраґмент із дефіляди на святі Лояльности, в неділю, 3-го травня 1969 року. На пpеді колони Братства обох Станиць, станичні прапороносці та голова Станиці в Нью Гейвен, — Зенон Мандич.

ВІДЗНАЧЕННЯ 25-ти ЛІТТЯ БОЇВ ПІД БРОДАМИ В ГАМІЛЬТОНІ, ОНТАРІО

Заходами нашого побратима Петра Кицінського у Гамільтоні відзначено 25-ти ліття боїв під Бродами окремим богослуженням-панахидою в церкві св. Духа, в неділю, 13-го липня 1969 р. після другої Служби Божої. Панахиду за полеглих вояків Української Дивізії, а зокрема за впавших під Бродами, відправив о. парох при співучасті 20-ти кол. вояків Дивізії замешкалих у Гамільтоні, членів Відділу Української Стрілецької Громади, кол. членів УПА та біля 300 парохіян церкви св. Духа. До так численної участи в панахиді спричинився головно о. парох, який оголосив про панахиду у своїх парохіяльних Вістях і закликав до участи вірних.

З цієї нагоди наші побратими, П. Кицінський та Р. Самотулка, зложили по 5 долярів як пожертву на наших інвалідів, які переслано до КУ Братства в Торонті.

Краєва Управа Братства складає щиру подяку пану Кицінському за його ініціятиву, а о. парохові церкви св. Духа за його прихильну поставу та безкорисне видправлення Панахиди по полеглих друзях в обороні українського народу.

Краєва Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА в Канаді.

ГЕН. КРАВС НЕ ВИНЕН...

До статті в 3-4 числі журналу "Вісті Комбатанта", "Тріюмф і катастрофа"

(Дискусійне)

Генерала А. Кравса знаю ще зі Заліщик, як "ц. к. оберляйтенанта". Вже тоді, хоч німець, він ставився з симпатіями до місцевих українців, втримуючи особливо знайомство з о. Петром Ілевичем, парохам Городка. Таке речення, як: "Генералові Кравсові куди ближче по психіці був обвішаний царськими медалями денікінський генерал Бредов... Австрійські старшини у УГА ще менше розуміли революцію на Наддніпрянщині, як її розуміли галицькі політичні провідники", тут ні при чому. Ген. Кравс був професійним старшиною австрійської, а не денікінської чи махнівської армії і виконував лиш те, що йому доручено з Головного Штабу Армії. Кожний старшина на його місці зробив би те саме. На жаль, Штаб Дійової Армії, так само як цілий уряд на чолі з Головним Отаманом, самі не знали як повестися при зударі з армією Денікіна?

Будучи тоді урядовцем особливих доручень при Міністерстві Внутрішніх Справ в Кам'янці, я був докладно в курсі справ, про які тоді дискутовано по всіх Міністерствах. Одно певне: ніхто нічого не знав. Міністерство Внутрішніх Справ не спромоглося навіть намітити: як треба буде влаштувати Управу міста Києва, коли займуть його наші війська. Хоча половина Київщини була вже від місяця звільненою від большевиків, губерніяльний Комісар Київщини, Пинчук, соц.-рев., не зумів наладнати адміністрації. Губерніяльний Інспектор міліції не визнавав його і проголосив себе від нього "незалежним"! Виходило, що Обласний Комісар Київщини, де було 3 і 1/2 мільйона населення, не розпоряджав жодною виконавчою владою! Пинчук швидко потім перейшов до Денікіна. Шеф політичної міліції Яцура був, як згодом виявилося, на службі большевиків.

Не винен був ген. Кравс, а Уряд, котрий не доріс до такої історичної події. Ген. Кравс був вояком, який чесно виконував свій обов'язок, а що політичний провід не дописав, це не його вина.

Хай хтось скаже, чи соціялістичний Уряд УНР, літом 1919, здавав собі справу з того, що до зударю з Денікіном прийти мусить? Чи ті лідери хотіли того чи ні, кожний трохи думаючий мусів таке передбачати. Сам Уряд УНР став виновником тієї катастрофи. З самих лише урядовців усіх Міністерств у Кам'янці можна було зорганізувати курінь, який міг стати виконавчим органом Уряду, зайнявши Київ. Такого не було, ніхто про це навіть не подумав. Мовляв: "Хай нам Київ здобувають"!

Історія показала, що революцію на Наддніпрянщині не збагнули й ті, що їх революційна стихія висунула на провід.

Роман Коцик

ЦІКАВА КНИЖКА

Перт, 10 серпня 1969.

З виїздом побр. К. Медведя до Албані, я перебрав неполагоджену справу розпродажі Ваших книжок. Бажаю повідомити Вас, що в Австралії з великим надміром надісланих нам книжок і відносно дуже малою кількістю нашої братії, продаж іде дуже пиняво...

Книжки подобались читачам, а спеціяльно Українське Юнацтво у Вирі 2

Світової Війни проф. З. Зеленого. Прекрасне видання!

Головній Управі Братства передаємо наш дружній привіт від колишніх українських вояків, тепер зорганізованих у Станиці УВК і СУК у Перті, Австралія. **Воля України! Слава козацтву!**

З пошаною і привітом

Чот. Василь Тимчук
Перт, Західна Австралія

Прошу справити в моїй статті "Деякі Завваження...", "Вісті Комбатанта", ч. 3/4, 1969 р.:

Сторінка: 9, друге речення згори повинно звучати так: "Якщо б не було жадних змін у нутрі цієї спільноти, поміж її членами, і якщо б вона була одинокою у світі, тоді не було б потреби ні ревідувати її цілей, ні тактики для їх осягнення".

Ст. 10, речення, що починається у 13-ому рядку згори, повинно звучати так: "Будучи політичною еміграцією у повнім того слова значенні, вона вважає своєю основною метою осягнення самостійности для свого народу. Засобом для цього повинна бути безкомпромісова боротьба, найправдоподібніше збройна, проти окупантів".

Ст. 11, рядок 19-тий згори: замість слова "зміни" має бути "зміст".

Ст. 11, рядок 4-ий здолини: замість слова "хаосом" має бути "часом".

Іван Коропецький

Д-Р ВОЛОДИМИР БІЛОЗОР
1890 — 1969

17 жовтня 1969 р. помер в Муреставні, Н. Дж., в ЗСА на 79-тому році життя д-р Володимир Білозор, лікар в рядах УСС і УГА, член Військової Управи "Дивізії Галичина".

Д-р Володимир Білозор народився 24. 11. 1890 р. у Львові, де закінчив ґімназію і вступив иа медичний факультет, який кінчав у Відні і Празі. До УСС вступив в жовтні 1914 р. і в ранзі чотаря-лікаря перейшов із ними цілий воєнний шлях. Вояки з боїв на Маківці пам'ятають шатро д-ра Білозора розложеие недалеко першої боєвої лінії, де протягом тільки одного дня він перев'язав около 60 ранених. Разом із Усусусами він перейшов 1917 р. недугу тифу. В роках 1918-20 служив при Українській Галицькій Армії як сотник і полковий лікар иа різних становищах, в тому і як командант військового шпиталя в Вінниці.

Між двома світовими війиами був лікарем в Коломиї. Тут оснував Амбуляторію Гіґієнічного Товариства для незаможних селян. У своїй професії був відомий з великої гуманности, нерідко траплялись випадки, що бідних селяи лікував задармо, або ще давав їм свої гроші на лікарства. У час другої світової війни, иа початку 1943 р. він став члеиом Військової Управи для творення Дивізії "Галичина" та очолив її лікарсько-санітарну референтуру. Під його проводом складалися проєкти набору українських лікарів і санітарного персоналу, організувався їх вишкіл і приділ до поодиноких частин Дивізії.

Д-р Білозор брав живу участь в праці Військової Управи і з її рамеии відвідував він Дивізію у вишкільних і фронтових становищах і так: 6-20 листопада 1944 відбув він поїздку до Відня-Братіслави-Жіліии з метою кращого иаладиаиня медичної служби в Дивізії. В час Різдвяних Свят 5-8 січня 1945 його вітали вояки Дивізії на Словаччині в запасиому полку в Чадці, в штабових частииах в Жіліні, в першій санітарній сотні в Будатиині, де він відбував конференцію з дивізійиими лікарями.

Післявоєнні роки проживав иа терені ЗСА, цікавився комбатантським життям, бував на різних з'їздах і святкуваннях, а останно, хоч уже дуже зиеможений недугою, промовляв на святочному бенкеті з иагоди 25-ліття 1 УД УНА в травні 1968 р. в Філядельфії.

Похорони Покійного відбулися 21 жовтня 1969 р. на цвинтарі в Бавид Бруку, Н. Дж., а в похоронних відправах взяли участь його колишні співтовариші зброї отці: Василь Головінський, Іван Лебедович, Ярослав Сохацький та М. Дашо. Попрощати Покійного зібрались українські комбатанти з прапорами. Накрили тіло Покійного червоною китайкою і зачепили "стрілецьку чічку" представники комбатантських організацій: дир. М. Алексевич від ОбБУА, І. Данківський від УСС і мгр. Б. Артимишин від Братства 1 УД УНА. Словом прощали: від Координаційної Ради Українських Комбатантських Організацій — дир. І. Поритко, від Головної Управи ОбВУА — д-р І. Козак, від Братства УСС — д-р С. Ріпецький, від Братства к. Вояків 1 УД УНА — інж. І. Скіра, від Відділу ОбВУА в Філядельфії — інж. М. Мінчак, від Станиці ОбВУА в Філядельфії — А. Кігічак, від Т-ва Українських Лікарів — д-р Б. Сілецький, а дир. М. Демянчук в імені усіх, яким так як і йому д-р Білозор врятував життя.

У смутку залишив Покійний дружину, три доньки із зятями та внуків.

І. Скіра

Д-р Мед. ВОЛОДИМИР ЩУРОВСЬКИЙ

Дня 4-го травня 1969, в Дрездені, Німеччині, відійшов у вічність д-р мед. Володимир Щуровський, уроджений 23 лютого 1890 року в Нижньому Струтині, Долинського повіту в Західній Україні.

Покійний був довголітнім старшим лікарем Загального Шпиталя у Львові, кол. сотник-лікар Українських Січових Стрільців та Української Галицької Армії, дійсний член Наукового Товариства ім. Тараса Шевченка у Львові, кол. доцент Українського Тайного Університету у Львові, шкільний лікар українських шкіл у Львові, пластовий лікар, особистий лікар Івана Франка, останньо лікар Державного Шпиталю в Дрездені.

Д-р В. Щуровський скінчив медичний факультет перед першою світовою війною. В 1914 р. вступив до Українських Січових Стрільців і з ними перебув до кінця всі радощі і смутки. Дуже швидко його прізвище стрільці скоротили і зм'якшили на "Щурцьо", що було доказом прихильности до нього і наслідком його ніжної поведінки. Щурцьо завжди був готовий помогти, щиро опікувався раненими і хворими, а в вільних хвилинах цікавився творчістю УСС, передовсім віршами, піснями і малюнками. На медичні теми говорити не любив. Коли хтось питав його про щось таке, відповідав, але звичайно кінчив: "Зрештою спитайте ще..." — і відсилав до іншого стрілецького лікаря.

В 1916 р. д-р Щуровський був лікарем стрілецького шпиталю при вул. Петра Скарги у Львові. Там перебував тоді хворий Ів. Франко і Щуровський багато часу присвячував опіці над великим поетом. Але хвороба поступала, Франко перенісся до своєї хати і там помер.

Скінчилася світова війна, почалася українсько-польська, а там — відворот за Збруч. Щуровський увесь час обслуговував ранених і хворих, а врешті сам захворів на тиф, але щасливо пройшов його і після ліквідації УГАрмії вернувся до Львова. Тут працював як шкільний лікар і викладач гігієни. В часі другої світової війни він подався 1939 р. на захід і від 1940 р. працював у Дрездені як шпитальний лікар.

Похорони відбулися в дні 12 травня 1969 р. в Дрездені на одній з католицьких кладовищ при численній участі Товаришів по Праці та місцевого вдячного населення.

ПОР. ВАСИЛЬ КРИВОУС

Дня 16 червня 1969 в Торонті на 77 році життя відійшов у вічність кол. учасник Визвольних Змагань пор. Василь Кривоус.

Покійний народився 3 січня 1893 р. в Стегниківцях, тернопільського повіту в Галичині. В 1914 р. скінчив учительську семінарію в Тернополі, але розпочати учительську працю того ж року йому не довелося, бо вже в серпні 1914 вибухла війна, і Покійний ідучи за закликом Українського Проводу зголосився до УСС, щоб із зброєю в руках боротись за кращу долю свого народу. В рядах УСС перебув незвичайно тяжку, в дуже несприятливих зимових місяцях з 1914/15 р. карпатську кампанію.

В 1917 р. він закінчив старшинську школу у ранзі хорунжого. В часі Листопадового перевороту взяв участь в боях у Львові, обороняючи залізничий двірець Підзамче.

Опісля в рядах "Куреня Смерти" І. Бриґади УСС-ів бере участь у дальших бойових діях в часі облоги Львова. В боях відзначився відвагою і світив прикладом для других, за що був піднесений до ранги четаря, опісля поручника.

Особливо ж гідною згадки є його участь в пам'ятнім "Вовчухівськім прориві". Село Вовчухи — були для поляків ключевою позицією між Городком і Судовою Вишнею для удержання залізничого получення між Львовом і Перемишлем, куди ішли всі польські достави і поповнення в людях і матеріялах із заходу до Львова. Там поляки створили опірні пункти і тримали сильні залоги, які постійно намагалися відсунути український фронт подальше на південь від залізничої лінії. І одним з найважніших стратегічних плянів Начальної Команди тоді було зайняти Вовчухи і перервати

Василь Кривоус (1895 - 1969)

залізничну лінію. Згідно з тим пляном — в половині лютого 1919 під Вовчухами розгортались завзяті бої, які продовжувались із змінним щастям. З початком березня на той відтинок вислано випробуваний і досвідчений "Курінь смерти УСС-ів" під командою пор. Івановича і славний "Гуцульський курінь" під командою пор. Голинського. Дня 8. березня 1919 оба курені приступили до вирішальної офензивної акції і, наступаючи чотирма лавами, сильним бравурним ударом зломили опір польських відділів і приступом заняли Вовчухи. Після того перейшли залізничну лінію і заняли село Родатичі вже на північ від залізничого шляху, 9 березня заняли приступом Братковичі, а 10. березня — село Бурґталь. Так лінію Львів-Перемишль було прорвано, встановлено зв'язок з північною групою І. Корпусу УГА і замкнено український перстень довкола Львова.

Пок. Василь Кривоус взяв чинну і відповідальну участь у тій акції, ідучи враз із стрільцями до наступу на чолі

сотнею, не дивлячись на сильний ворожий вогонь, перейшов мочари і здобув призначене йому місце, вив'язуючись 3-ої сотні "Куріня смерти". Він зі своєю блискучо із свого завдання.

Бої за Вовчухи відомі в історії як "Вовчухівська операція", яка належить до найбільш завзятих і переможних боїв УГА.

Опісля Покійний в складі "Куріня смерти" брав участь у дальших бойових операціях. Був два рази ранений і разом з УГА перейшов Збруч у серпні 1919. Пізніше попав до "Чотирокутника Смерти", де його теж не минув тиф. Видужавши, знов пішов на фронт і в квітні 1920 року попав у польський полон. Видіставшись з полону, повернувся на рідні землі і учителював у Рідній школі в Рогатині і, маючи музикальні здібності, організував хори, а також стояв у проводі кружка Рідної Школи та був головою філії Просвіти.

По другій світовій війні Покійний прибув до Канади і, осівши в Торонті посвятився знову учительській праці. Від 1963 року працював директором Рідної Школи при Філії УНО-місто, а також провадив якийсь час хор при церкві МБНП. Він був співосновником і одним із перших голов Об'єднання Українських Педагогів та скарбником 469. Відділу УНСоюзу.

Покійний був дуже працьовитий і обов'язковий до останніх хвилин свого життя. Свої обов'язки брав на себе дуже поважно, особливо учительські, уважаючи, що виховання молоді в українському національному дусі — це основне завдання нашої еміграції. Він був також нагороджений пропам'ятним хрестом УСС.

Похорон відбувся 18-го червня з катедри св. Йосафата на кладовище Проспект.

Покійний залишив в глибокому смутку дружину Катрю, доню Марійку, зам. Перфецьку, і дальшу родину.

Вічна Йому пам'ять!

Д-р С. Булак

О. ПРОТ. Д-Р ВОЛОДИМИР ЛЕВИЦЬКИЙ

30 вересня 1969 р., в Міннеаполіс, Минн., після довгої і тяжкої недуги, помер кол. старшина УСС, сотник УГА та сотник Армії УНР, о. протопресвітер д-р Володимир Левицький, активний член Відділу ОбВУА при Головній Управі.

Отець протопресвітер д-р В. Левицький народився 2 квітня 1898 р. в старій священичій родині. Скінчивши гімназію в Коломиї в 1917 р., записався був на філософічний факультет Львівського університету, але війна перервала студії. Перший Листопад 1918 р. застає його вже в ступені хорунжого, готового до служби в країнській Галицькій Армії. В її рядах переходить всі походи, від Львова по Київ 1918-1919 р. На протиденікінському фронті в жовтні 1919 р. під Монастирищем-Дашевом хор. В. Левицький був тяжко пораненим. Вилікувавшись з ран, перейшов сипний тиф. Весною 1920 р. в Ялтушкові попав в польський полон, з якого вдалося йому втекти до Армії УНР. Служив в 3-тій Залізній Дивізії під командою ген. О. Удовиченка. Був підвищений до ступеня поручника. З Дивізією відбуває всі походи аж до нещасного відвороту в листопаді 1920 р. Перейшовши через табір полонених у Каліші, скінчив філософський факультет у Львівському університеті, після чого студіював теологію, спершу в станиславівській Духовній семінарії, а закінчив її у Львівській Богословській Академії. Був висвячений у 1930 році.

За написання праці на історичному семінарі п. н. "Церковні суди княжої доби", митрополит А. Шептицький висилає о. В. Левицького на дальші студії на віденському університеті, де, після чотирьох років о. В. Левицький отримав докторат філософії і докторат із теології.

По закінченню студій о. д-р В. Левицький відбуває наукову подорож до Італії, Єгипту та Палестини. Вернувшись до Галичини, став настоятелем великої парохії у Великій Палучі (5 сіл із 4 церквами). З приходом большевиків осінню 1939 р. виїхав на Лемківщину, де працював в українськім шкільництві. Потім був покликаний на секретаря УНО до Берліна.

Переїхавши до Америки в 1948 р., був парохом в кількох українських православних парохіях. Включився теж до ОбВУА.

Тіло о. протопресвітера д-ра В. Левицького спочило на українському православному цвинтарі в Бавнд Бруку, Н. Дж. **Н.Н.**

ЧЕТ. ЕВГЕН МУСІЙ

Відділ Об'єднання кол. Вояків Українських Армій в Чикаґо з болем і жалем сповіщає, що дня 29. 7. 1969 р. Побратими проводили на вічний сон і спочинок сл. п. Четаря УСС, УГА і І. Дивізії УНА Евгена Мусія.

Похоронні Богослуження відправляв о. П. Джулинський, настоятель Української Католицької Парохії св. Ольги і Володимира в Чикаґо.

На цвинтар св. Миколая проводили Побратими із Станиць УСС, ОбВУА, І. Дивізії УНА, УПА і Мкмб. Ком.

Прощальне слово в каплиці виголосили інж. Ст. Ґоляш і мґр. Н. Рибак, в церкві о. П. Джулинський, а на цвинтарі Сот. УСС А. Артимович. **Б. Д.**

Дорогі Побратими, колишні Члени Дивізії УНА!

ЧИ ВИ ВЖЕ ВИПОВНИЛИ І ВИСЛАЛИ ЗАПИТНИК ДО ІСТОРІЇ ДИВІЗІЇ? ЯКЩО НІ, ЗРОБІТЬ ЦЕ ЩЕ СЬОГОДНІ!

КЕКИЛІЯ ПАЛІЇВ

Кекилія Паліїв.

У вівторок, 11-го листопада 1969 року, по тяжкій і довгій недузі, на 64 році трудолюбивого життя, відійшла у вічність сл. п. Кекилія Паліїв. Після похоронних відправ Покійну поховано на цвинтарі Проспект в Торонті. Покійна була одною із найактивніших жінок-діячів у ділянці виховання молоді в Україні і поза її межами.

Покійна народилася в Перевізці в Україні, у священичій родині, і там уже з молодих літ включилася у виховну працю як педагог і як активна пластункавиховниця. Виховній праці Вона залишилася вірною аж до смерти. З особливою жертвенністю в жорстоких часах нацистського режиму, Покійна працювала для української молоді, яка була заслана на каторжні роботи до Німеччини, і для юнацтва, приневоленого до військової служби.

Працюючи у Відділі Опіки над Молоддю і Родинами в Українському Центральному Комітеті у Львові, Кракові і Любені, Покійна вклала непосильні заслуги, допомагаючи втікачам із центральних земель України. Вона знаходила для них приміщення, харчі, одяг і працю та згодом спрямовувала їх на дальший етап еміґраційної мандрівки, зберігаючи їх тим способом від большевицької небезпеки.

Після другої світової війни Покійна з великим запалом знову взялася до виховної праці у Пласті, спершу в таборах переміщених осіб (Ді-Пі), в повоєнній Німеччині, опісля на переходовому етапі в Англії, а згодом у Канаді.

Тут Покійна включилася у педагогічну працю, виконуючи різні функції в Об'єднанні Українських Педагогів Канади, включно до функції голови. З рамени Об'єднання Вона була промотором Української Виховної Системи в Вільному Світі і організатором Світової Виховно-Освітньої Сесії на Світовому Конґресі Вільних Українців. Її стараннями і особистими зв'язками дійшло до скоординування української виховно-освітньої праці у цілому світі, а зокрема в Канаді, і до завершення її створенням Світової Координаційної Виховно-Осівітньої Ради (СКВОР) і Координаційно-Освітньої Ради Канади.

Покійна визначалася непересічним громадським виробленням, дуже бистрим інтелектом, великим, геройчним характером і глибокою інтуїцією, а це кваліфікувало Її на громадську діянку високого рівня.

Похоронні богослуження в церкві Св. Миколая, яку вщерть заповнило українське громадянство, відправив Кир Ізидор Борецький у сослуженні шести священиків, — у суботу 15-го листопада 1969 року.

Покійна була рідною сестрою відомого українського політичного і військового діяча, сотн. Української Дивізії "Галичина" — Дмитра Паліева.

Вічна Її Пам'ять!

Комітет Українців Канади, Відділ в Торонті

БРАТСТВО "БРОДИ - ЛЕВ"

ПОЇЗДКА ДО ФУТА ПАС

У попередньому числі 5/42 "Вістей Комбатанта", ми помістили обширне звідомлення д-ра Р. Дражньовського про прощу-поїздку делеґації Братства "Броди-Лев" та КУ Братства кол. Вояків 1-ої УД УНА у ЗСА на посвячення цвинтаря у Фута дель Пассо в Італії, куди перевезено тлінні останки померших у таборі полонених у Ріміні, 39-ти старшин, підстаршин та вояків 1-ої УД УНА.

В часі посвячення делеґація роздавала численним учасникам летючки в англійській та німецькій мовах, у яких подана коротка інформація про Українську Дивізію та похоронених там вояків. З браку місця ми не могли помістити тексту цієї летючки у ч. 5/42 і тому додатково передруковуємо її текст у цьому числі із оригіналу в англійській мові.

IN MEMORIAM

Thirty-nine soldiers of the First Division of the Ukrainian National Army have found their final resting place at this military cementary of the fallen World War II combattants in Paso della Futa, far from their native soil. This Division was founded in the summer of 1943. It was made up of volunteers who took up arms in the face of recurrent Russian-Bolshevik threat from the East in order to defend Ukraine from her historic enemy.

At the time of the creation of this Division within the framework of the German Army, its command has reached an agreement with its German counterpart to the effect that the Ukrainian Division would take part in actions exclusively directed against the Russian-Bolshevik agressor. The Ukrainian Division has entered the hospitable land of Italy in June 1945 after surrendering to the English Army at the end of World War II.

These thirty-nine members of the Ukrainian Division, who have found their final resting place here, have died at the result of wounds and their aftereffects suffered at the front. They were first buried at the cementery in Cervia from where they were transferred here.

Former comrades-in-arms, who after captivity have gone to all corners of the free world, have not forgotten their dead comrades, who stayed behind in their graves in Italy. Caring for their graves all through the years, they have come here today from the United States, Canada and

various countries of Europe to pay their respects and to honor their glorious memory.

It is to be regretted that no members of the families of the deceased can take part in these mournful ceremonies. But they are living in subjugated Ukraine and the Russian occupant is carefully guarding all the borders along the Iron Curtain, so that not even one individual can escape to the free world without special permission. Today, however, they are sharing our thoughts and prayers, realizing that the sacrifice of their sons and fathers on behalf of their nation has not been in vain.

Rest in peace Dear Comrades,
and we shall keep your eternal memory alive.
Association for the Protection of War Graves "Brody-Lev"

БРАТСТВО КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА
Головна Управа

КОМУНІКАТ

Президія Головної Управи Братства 1-ої УД УНА повідомляє, що Голова Головної Управи, д-р М. Малецький відбув поїздку по Европі в днях 25-го вересня до 7-го жовтня 1969. В часі поїздки Голова ГУ разом із Головою Краєвої Управи Братства в ЗСА, п. Богданом Лисяком та іншими друзями репрезентували Братство на торжественних святкуваннях посвячення собору Св. Софії в Римі.

З Риму д-р Малецький виїхав до Мюнхену (Німеччина), де відвідав українські суспільні, культурні та політичні установи та відбув ряд розмов із активними членами Братства в Німеччині, у висліді яких у скорому часі повинна поновитись діяльність Краєвої Управи Німеччини а журнал «Вісті» включиться у систему Братства.

Одною із цілей подорожі Голови ГУ було відвідати кол. шефа штабу Української Дивізії, майора Гайке, щоб узгіднити із ним форму та спосіб видання його споминів про Українську Дивізію в українській мові, відомих під назвою «Зі вольтен Фрайгайт» та одержати ще додаткові матеріяли до історії Дивізії. Майор Гайке прийняв Голову ГУ дуже сердечно і погодився допомогти чим тільки зможе, щоб книжка вийшла якнайкраще а також допоможе робити заходи. щоб вона появилася і в німецькій мові.

З Німеччини Голова ГУ д-р М. Малецький виїхав до Парижа (Франція), де відбув наради із Головою НТШ у Сарсель — проф. д-ром В. Кубійовичем у справі видання згаданої книжки під фірмою НТШ у серії його «Записок». Проф. В. Кубійович погодився зредаґувати спомини майора Гайке та відіслати весь матеріял у найближчому часі до Торонта, де вони будуть друкуватися у видавництві Братства.

З Парижа Голова ГУ виїхав до Англії до Лондону, де також відбув наради із активними членами Об'єднання б. Вояків Українців у Великій Британії у справі співпраці Об'єднання із Братством, зокрема у видавничій ділянці через поширення видань Братства на Британському терені, а саме «Вістей Комбатанта» та споминів майора Гайке. При цій нагоді Голова побував на XV З'їзді кол. Вояків українців у Брадфорді, де він мав виголосити доповідь на тему співпраці. На жаль до цього останнього, не з вини Голови ГУ, не дійшло.

Докладніший допис-звідомлення про поїздку Голови ГУ, д-ра Малецького появиться в одному із чергових чисел «Вістей Комбатанта».

Торонто, 15-го листопада 1969 р.

Президія ГУ Братства.

Дорогі Побратими Ветерани!

ІЗ РІЗДВОМ ХРИСТОВИМ НЕ ЗАБУВАЙМО І ПРО ТИХ, ЯКІ ВЖЕ САМІ ПРО СЕБЕ ПОДБАТИ НЕ МОЖУТЬ ЧЕРЕЗ ПОВАЖНИЙ ВІК ЧИ НЕДУГУ.

НЕ ЗАБУВАЙМО ПРО НИХ! НЕХАЙ НАША ТРАДИЦІЙНА КОЛЯДА ПРИНЕСЕ УСМІШКУ НА ЇХНІХ ОБЛИЧЧЯХ!

ЖЕРТВУЙМО ЩИРО ДЛЯ ТИХ, ЯКІ ЖДУТЬ НА НАШУ ПОМІЧ!

СЛУЖБА ОПІКИ НАД УКРАЇНСЬКИМИ ІНВАЛІДАМИ

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "ВІСТЕЙ КОМБАТАНТА"
від листопада 1968 року до листопада 1969 року.

М. Бігус, Торонто (збірка на Дивізійному вечорі)	$ 211.35
мґр. В. Верига і Р. Колісник, Торонто (по 60.00 дол.)	120.00
М. Шафранюк, власник фірми "Альфа" в Торонті	40.00
Е. Тхоревський, Форт Вілліям, Онтаріо	25.00
Ліґа Визволення України, Відділ Гамільтон	15.00
о. мітрат Василь Лаба, Едмонтон	10.00
ред. В. Біляєв, Філядельфія, ЗСА	10.00

По 5.00 дол.:

І. Кришталович, Ізлінґтон, Т. Качмарчук, Торонто, І. Бабяк, Торонто, о. Г. Миколів — Прінц Альберт.

по 4.50 дол.:

Ю. Шумський, — Вінніпеґ.

по 4.00 дол.:

І. Саламанчук, — Ріджайна.

по 3.50 дол.:

М. Марущак, — Торонто.

по 3.00 дол.:

С. Магмет, Елізабет, ЗСА, А. Заяць, Торонто, П. Ярмак, Ютика, ЗСА, Н. Чорній, Сарнія, мґр. В. Сірський, Ватерлю, В. Давидяк, Порт Коквітлям.

по 2.50 дол.:

С. Бріль, Торонто, П. Пиндюра, Торонто.

по 2.00 дол.:

Я. Яцишин, проф. Ю. Кисілевський, М. Прасіцкий, М. Процакевич, М. Лисий, Д. Ковч, І. Ярмола, С. Романик, Б. Пришляк, С. Царик, Я. Редчук.

по 1.50 дол.:

З. Козак, В. Луців, К. Фіцик.

по 1.00 дол.:

І. Падик, М. Ратич, С. Мамалиґа, Ф. Цимбалюк, Ю. Аннюк, В. Прихода, О. Гнатківський, С. Зарицький, Е. Керницький, М. Більчак, д-р Л. Макарушка, Л. Білик, С. Ганкевич, П. Яцишин, В. Прийма.

по 0.50 дол.:

А. Моленда, В. Задорожний, Д. Волощук, М. Дендерис, П. Дмитрів, В. Грабець, І Зварич, Н. Слюзар, Я. Слободян, І. Дудись, В. Мартинець, Т. Нарожняк, А. Гончаренко, М. Ковалюк.

Разом: 538.85 дол.

Щиру подяку жертводавцям складає

АДМІНІСТРАЦІЯ

CONTENTS

Традиційні Вечерниці

З ПРЕЗЕНТАЦІЄЮ ДЕБЮТАНТОК

відбудуться

Дня 28-го лютого 1970 року

в

GRAND BALL ROOM — HOTEL NEW YORKER

при 7-ій Авеню і 34 Стр. — Нью-Йорк.

Година: 8-ма вечером.

Стрій вечірній

Оркестра «АМОР»

Зголошення Дебютанток приймає:

Mrs. CHRISTINA NAWROCKA
Tel.: (212) SP 6-0336

Аранжери Забави:

ЮРІЙ ЛОПАТИНСЬКИЙ і ВОЛОДИМИР ГРИНЬОХ

Діловий Комітет

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	3.50 дол.	.60	Арґентіна	670 пез.	120
Австрія	[illegible]00 австр. шил.	20	ЗСА і Канада	5.00 дол.	1.00
Англія	1:10:0	0:5:0	Німеччина	20 н. м.	3.50

U. S. A.: $ 1.50
Canada: $ 1.50

